

Laura Alberch Ortigués

Ana M. Palomo Chinarro

Facultat d'Empresa i Comunicació

Grau en Periodisme

1 de juny de 2015

La situació professional de les dones periodistes

Les desigualtats de gènere en la professió

RESUM

El treball acadèmic que es presenta pretén analitzar les **desigualtats de gènere** en el **periodisme**. Els objectius són, en primer lloc, descriure en quins àmbits s'han produït diferències entre homes i dones en l'ofici durant els últims anys a Espanya i Catalunya; mostrar com s'ha evolucionat en el terreny salarial, l'atur, en els **càrrecs de responsabilitat** i què suposa la maternitat i la conciliació entre la vida familiar i professional pels dos gèneres. En segon lloc, veure quins factors influeixen en la poca presència femenina en els alts càrrecs, on el grau de desigualtat és més visible i on s'ha avançat menys en aquest sentit. Per portar-lo a terme, s'han realitzat entrevistes amb expertes sobre gènere i **comunicació**, dones periodistes han expressat la seva situació en l'ofici i s'han utilitzat dades per reflectir la situació general.

Paraules clau: desigualtats de gènere, periodisme, càrrecs de responsabilitat i comunicació.

ABSTRACT

This academic work pretends to analyse the **gender inequalities** in **journalism**. The objectives are, in the first place, describe in which fields have been differences between men and women in this job during the last years in Spain and Catalonia; show how salaries, unemployment and **positions of responsibility** has been developed, and see what it means for motherhood and the conciliation between the familiar and professional life for the two genders. In the second place, see which factors influence in the low presence of women in senior positions, where the degree of inequality is more visible and where progress has been less. To carry it out, interviews have been conducted with expert on gender and **communication**, women journalists have expressed their situation on the job and data have been used to reflect the overall situation.

Keywords: gender inequalities, journalism, positions of responsibility and communication.

CONTINGUT

1. Introducció.....	4
2. Objectius.....	6
2.1. Objectiu general	6
2.2. Objectius específics	6
3. Metodologia	7
4. Marc teòric	9
4.1. Les bases socials i culturals	9
4.1.1. Els estereotips	11
4.1.2. El rol de la dona	11
4.2. El poder.....	15
4.3. Ser dona i ser periodista.....	18
4.3.1. Vida privada i maternitat	22
4.4. Les polítiques d'igualtat	23
4.4.1. La normativa europea	24
4.4.2. Espanya i Catalunya.....	26
4.5. Els estudis en comunicació i gènere.....	28
4.5.1. Les universitats.....	29
4.5.2. Les associacions professionals	31
4.5.3. Les associacions científiques	32
4.5.4. Les institucions	32
5. Treball de camp ³⁴	
5.1. La veu de les expertes	34
5.2. L'experiència de les periodistes	44
5.3. Dades i estadístiques.....	55
5.3.1. Dades generals a Catalunya i Espanya	55
5.3.2. Periodisme i gènere a Espanya	68
5.3.3. La situació a Catalunya	88

6. Conclusions	94
7. Recursos bibliogràfics	97
8. Annex	100

1. INTRODUCCIÓ

Les dones s'han anat incorporant progressivament en l'ofici de periodista, com també en altres professions que antigament es consideraven masculines. Gràcies als canvis socials que han permès aquesta feminització, ara és habitual sentir una locutora a la ràdio, veure una presentadora a la televisió o llegir un reportatge d'una redactora, encara que segueixi havent-hi més homes que dones a les redaccions. Tot i així, no és tant freqüent veure una dona ocupant un càrrec directiu en un mitjà de comunicació, malgrat que és cert que han augmentat en nombre com a subdirectores o adjuntes de direcció. Però les decisions finals encara continuen passant, majoritàriament, per homes. El periodisme és una professió que no té horaris i que, en molts casos, requereix una disponibilitat total. Aquesta situació pot convertir-se en un obstacle per a les dones periodistes que decideixen ser mares, ja que la conciliació entre la vida laboral i la familiar no és fàcil. Però tampoc és senzill accedir a un càrrec de responsabilitat i, en cas de fer-ho, poder desenvolupar la feina amb una mentalitat femenina pròpia. En aquest terreny laboral és on es genera el debat de gènere actualment, i no només en els mitjans: Per què hi ha poques dones en els càrrecs més elevats?

Aquesta és una de les qüestions que em va motivar a elaborar el treball. Més enllà d'algunes causes d'aquesta situació -horaris, conciliació o la incorporació tardana de la dona en el periodisme – hi ha certs estereotips que encara ens acompanyen a la societat dia rere dia. I potser, per això, una altra barrera que no deixa avançar les dones en la seva carrera professional, és la que s'imposen elles mateixes davant les convencions socials que ens envolten i que se'ns imposen des de petits.

Un altre aspecte que em va cridar l'atenció, va ser la manca de dades. S'han elaborat estudis i informes amb perspectiva de gènere, sobre àmbits que afecten les dones en general com, per exemple, la violència de gènere. I de les dones periodistes? Quina és la seva situació laboral? En quins sectors existeixen desigualtats o discriminació? Com a persona i dona que es vol dedicar a aquesta professió, la seva situació m'afecta directament.

Deixant de banda les desigualtats, cal destacar els avenços que hi ha hagut en els últims anys en el terreny laboral, malgrat que hagin estat lents i progressius. Fa un temps, principalment a l'època del franquisme, era impensable que una dona tingués un càrrec directiu o pogués compaginar la seva feina amb la maternitat. Però la responsabilitat que això sigui possible, no només és de la societat. Les empreses i els mitjans de comunicació també hi juguen un paper fonamental. Les primeres, perquè són les que han de fomentar la igualtat entre els seus treballadors i facilitar la compaginació amb la maternitat i la paternitat. I els mitjans, pel poder que tenen sobre la formació de la opinió pública.

Finalment, aquest treball ha estat elaborat amb la voluntat d'agrupar i analitzar els factors on sorgeixen les desigualtats entre homes i dones dins la professió periodística a Espanya i Catalunya en els últims anys. Mitjançant les dades recopilades, les veus de les expertes i les opinions de dones periodistes, s'ha volgut aconseguir una radiografia de la situació actual de la dona periodista, en una època on encara s'està lluitant per aconseguir la igualtat de gènere.

2. OBJECTIUS

2.1. Objectiu general

- **Definir quina és la situació laboral i social de les dones periodistes a Espanya i Catalunya**

És fàcil trobar dades sobre ocupació, bretxa salarial o atur, separades per gèneres. Però la recerca de xifres es complica quan ens endinsem en una professió específica, com és en aquest cas la de periodista. Per això, mitjançant les dades públiques, les d'elaboració pròpia i els diversos estudis i investigacions que s'han fet en aquest àmbit, el treball pretén mostrar quins canvis hi ha hagut i com ha evolucionat la professió fins avui. Sempre des d'una perspectiva de gènere –homes i dones- i a nivell espanyol i català.

2.2. Objectius específics

- **Saber per què encara hi ha poca presència de dones en els càrrecs directius dels mitjans de comunicació**

Actualment, el problema que més preocupa pel que fa al gènere, és la poca presència de dones en càrrecs de responsabilitat. I els mitjans de comunicació no són cap excepció. Per tant, un altre dels objectius és descobrir el per què d'aquesta situació, que impedeix a les dones desenvolupar la seva carrera professional amb igualtat. Per fer-ho, es parteix de la base que algunes de les causes principals poden ser la maternitat o el pensament social establert, que encara manté la masculinitat en aquest àmbit laboral.

- **Analitzar en quin punt i en quins àmbits existeixen desigualtats entre homes i dones en la professió periodística**

L'últim objectiu és definir quins factors contribueixen a generar desigualtats entre els homes i les dones periodistes com, per exemple, els salaris o l'atur, les dues variables principals que cal tenir en compte en el terreny laboral. El treball també pretén mostrar l'evolució d'aquests factors al llarg dels últims anys, per saber amb quina rapidesa s'avança cap a la igualtat i aconseguir una visió de futur.

3. METODOLOGIA

Per realitzar el treball de camp, la recerca es divideix en dos blocs: les entrevistes i les estadístiques. El primer punt, inclou vuit entrevistes, agrupades per expertes i dones periodistes. En el sector d'expertes, s'ha entrevistat a tres dones –Joana Gallego, Elvira Altés i Sílvia Espinosa- que han dedicat la seva carrera a la investigació i a l'elaboració d'estudis sobre gènere i comunicació. El contacte s'ha establert per correu electrònic a través del cercador d'expertes de l'Institut Català de la Dona i l'entrevista s'ha fet presencialment, sense cap problema, per poder aprofundir en el tema tractat.

Pel que fa a les periodistes, són tres dones que es dediquen a la ràdio, la televisió i la premsa escrita –Núria Casas, Montse Virgili i Dolors Altarriba- , que han ocupat càrrecs directius durant la seva carrera professional. El contacte s'ha pogut establir gràcies a la relació professional i la col·laboració de la tutora del treball, mentre que les entrevistes s'han fet a través d'un qüestionari enviat per correu electrònic, amb les mateixes preguntes i adaptades al tipus de mitjà de comunicació on treballa cadascuna.

En aquest àmbit, també s'ha buscat la representació de les dues entitats més importants de la professió. D'una banda, s'ha fet una entrevista per correu electrònic a Carmen del Riego, presidenta de l'Associació de Premsa de Madrid. El contacte s'ha establert a través del departament de comunicació de l'entitat. També per correu electrònic, s'ha entrevistat a Marga Solé, delegada de Qüestions de Gènere del Col·legi de Periodistes de Catalunya. En un primer moment, es va buscar el contacte amb la degana del col·legi, Neus Bonet, però per qüestions d'agenda no va poder tirar endavant.

Ja en el segon punt, per elaborar les estadístiques, s'han extret dades públiques de l'Institut Nacional d'Estadística, de l'Institut d'Estadística de Catalunya i de la Seguretat Social, principalment per analitzar la situació laboral a Espanya i Catalunya en general. Pel que fa a les dades específiques de la professió, s'han extret dels Informes de la Comunicació que l'Associació de la Premsa de Madrid publica anualment. També s'ha consultat l'Agenda de la Comunicació del govern espanyol, per comptabilitzar el nombre de dones i homes en càrrecs de responsabilitat.

TREBALL DE CAMP

ENTREVISTES

EXPERTES

Sílvia Espinosa

Joana Gallego

Elvira Altés

PERIODISTES

Carmen del Riego

Marga Solé

Núria Casas (Televisió)

Montse Virgili (Ràdio)

Dolors Altarriba
(Premsa)

ESTADÍSTIQUES

Institut Nacional
d'Estadística (INE)

Institut d'Estadística de
Catalunya (Idescat)

Agenda de la
Comunicació (govern
espanyol)

Seguretat Social

4. MARC TEÒRIC

4.1. Les bases socials i culturals

Cal diferenciar dos conceptes bàsics a l'hora de tractar temes que fan referència a homes i dones: gènere i sexe. Tal com s'explica al manual de sociologia de John Macionis i Ken Plummer, la diferència es troba en que el sexe és la distinció purament biològica entre mascles i femelles. En canvi, el gènere va més enllà: agafa una vessant social i la denominació passa a ser homes i dones. Pels dos sociòlegs, el gènere [...] *és molt més que una simple distinció social entre sexes: implica també un sentit de jerarquia i de poder perquè els homes acaparen una quantitat desproporcionada de recursos socials.* (Macionis & Plummer, 2007: 307)

A nivell social, es desenvolupen altres conceptes a partir del gènere: la identitat i el rol de gènere. La identitat de gènere fa referència a l'estat psicològic d'una persona: és allò que una persona creu que és. Per tant, és possible tenir atributs físics d'un home, però creure ser una dona.

D'altra banda, el rol de gènere inclou les pràctiques socials associades a homes i dones, de manera que també es poden contradir amb la identitat de gènere. Per tant, és possible que un home realitzi pràctiques que socialment s'atribueixen a les dones, i al revés. Les pràctiques que s'associen a homes i dones poden variar entre les diferents cultures o, fins i tot, a dins d'una mateixa cultura.

Tornant a la gran quantitat de recursos socials que esmenten Macionis i Plummer, cal destacar que el sociòleg Anthony Giddens troba en el gènere un exemple d'estratificació, de manera que en totes les societats l'home és considerat superior a la dona pel que fa a riquesa, estatus i nivells d'influència. D'aquesta manera, l'estratificació de gènere ja situa la dona en un segon pla: *L'estratificació de gènere es refereix a la distribució desigual de riquesa, poder i privilegis entre els dos sexes. A Europa, com en la resta del món, les dones compten amb menys recursos que els homes.* (Macionis & Plumer, 2007: 310)

La idea que la dona és inferior a l'home, ha provocat el desenvolupament del sexisme, una actitud que, històricament, ha considerat la superioritat innata dels homes i el seu domini sobre les dones en diversos àmbits, també en el món laboral. En aquest sentit, Macionis i Plummer anomenen "sexisme institucionalitzat" al que [...] *les dones ocupen habitualment feines de menor qualificació professional i que ofereixen salaris pitjors.* (Macionis & Plumer, 2007: 310)

L'actitud sexista va aparèixer arrel d'una forma d'organització social, el patriarcat, per la qual, segons els dos sociòlegs, els homes tendeixen a dominar, oprimir i explotar les dones.

En el *Diccionario de estudios de Género y Feminismo*, l'advocada Marta Fontenla defineix el patriarcat com un concepte que s'ha utilitzat per

[...] designar un tipus d'organització social en el que l'autoritat l'exerceix l'home cap de família, amo del patrimoni, del que formaven part els fills, l'esposa, els esclaus i els béns. La família és, clarament, una de les institucions bàsiques d'aquest ordre social. (Fontenla, 2007)

Fora de l'àmbit familiar, Macionis i Plummer citen la sociòloga anglesa, Sylvia Walby, que estableix sis elements que formen part del patriarcat, que estan en contínua transformació i que contribueixen al desequilibri entre homes i dones. Es tracta de la feina remunerada, la llar, l'Estat, la violència, la sexualitat i la cultura.

Per tant, en termes generals, el patriarcat consisteix en un sistema instaurat per homes en les diferents institucions públiques, que tenen la tendència d'oprimir la dona tant de forma individual com a col·lectiu.

Segons Cèlia Amorós, filòsofa i teòrica del feminisme, aquesta desigualtat no va ser tractada com un problema fins l'època de la Il·lustració i, posteriorment, el patriarcat va experimentar la seva crisi amb la Revolució Francesa. Però Walby, centrant-se en les societats occidentals del segle XXI, destaca l'evolució que ha patit el patriarcat. Mentre que anteriorment els homes regulaven la vida diària a les llars, avui és l'Estat i el mercat laboral els que determinen la vida de les dones.

En oposició a aquestes idees i actituds de desigualtat entre homes i dones, va aparèixer el feminisme, impulsat per les revolucions francesa i americana, amb l'objectiu de defensar la igualtat social entre els dos sexes. Per definir el feminisme, Cèlia Amorós fa servir una paraula concreta: vindicació (o reivindicació, fer valer el propi dret a alguna cosa):

Només demanen allò que els homes mateixos han definit com el que és genèricament humà. Jo crec que el feminisme és vindicació. També és moltes altres coses, com una crítica a l'androcentrisme, però el que el caracteritza en un sentit més fort, és la vindicació. (Amorós, Mujeres en Red)

En el seu article *Dimensiones del poder en la teoria feminista*, Amorós explica les raons específiques que van contribuir a generar el "separatisme" de les dones. D'una banda, hi ha la divisió sexual del treball, per la qual les dones s'encarregaven de les feines secundaries. De l'altra, els estereotips sexistes transmesos pels mitjans de comunicació. I, finalment, les formes de control que s'utilitzaven: el divorci, les lleis de propietat, la informació anticonceptiva i l'avortament.

Segons Macionis i Plummer, el feminisme ha evolucionat a partir de principis com les idees que porta a la pràctica, la seva crítica amb la situació existent i la defensa de la igualtat social entre homes i dones. Per això, [...] *és necessari ampliar el que entenem per desenvolupament humà; l'eliminació de l'estratificació de gènere; la fi de la violència sexual i avançar en la llibertat i l'autonomia sexual.* (Macionis & Plumer, 2007: 336)

4.1.1. Els estereotips

Malgrat que la societat ha anat avançant al llarg dels anys, quan es parla de gènere encara s'han de tenir en compte els estereotips que s'han quedat arrelats en el pensament col·lectiu. Juan Carlos Suárez Villegas, investigador i autor de diverses publicacions sobre gènere i comunicació, en el seu article *Estereotipos de la mujer en la comunicación*, defineix un estereotip com

[...] el conjunt d'idees que una societat obté a partir de les normes o patrons culturals prèviament establerts. Els estereotips socials [...] pertanyen a l'imaginari col·lectiu i se'ns presenten com la pura realitat objectiva i inqüestionable, ja que estan vinculats a l'estructura social i òbviament així transcendeixen a la societat. (Villegas, 2007: 6)

En el llibre *El sexe de la notícia*, elaborat per diversos autors, es defineix l'acció d'estereotipar com la fixació permanent d'un estereotip concret i que s'adopta com a model en una societat. D'aquesta manera, la condició de gènere té associades unes característiques i uns patrons determinats, que s'han anat transmetent a la societat al llarg dels anys i de generació en generació.

Un projecte d'investigació elaborat per la Conselleria d'Ocupació i de la Dona de la Comunitat de Madrid, *La presencia de estereotipos en los medios de comunicación: Análisis de la prensa digital española*, defineix els trets que es relacionen amb els dos gèneres. Mentre que l'estereotip masculí inclou valors com la independència, l'agressivitat, la competitivitat, la força o la virilitat, a la dona se li atribueixen conceptes com l'afectivitat, la dependència, la fragilitat i la preocupació per a la resta. Segons l'informe, totes aquestes característiques han contribuït a transmetre una realitat on la dona apareix subordinada a la figura masculina, i on dominen els clixés d'esposa, amant i mare, associats amb la bellesa, la seducció o l'atractiu,

Tot i així, segons Villegas, aquestes representacions afecten negativament tant a homes com a dones, ja que aquesta distinció de sexes no permet el seu desenvolupament ni l'expressió de qualitats i valors propis de cap dels dos gèneres. Per tant, els estereotips són un dels principals obstacles que es troben les dones i els que impedeixen mantenir la igualtat respecte els homes:

Els estereotips sexuals són forts obstacles perquè les dones siguin considerades de manera digna i equitativa, similar a la que es concedeix als homes en tots els aspectes de la vida social: família, feina, política, art, esport, accés a la tecnologia, a la ciència, etc. (Villegas, 2007: 11)

Els mitjans de comunicació, com a generadors d'opinió pública per el gran poder d'influència sobre el pensament col·lectiu, tenen un paper crucial en la integració i el desenvolupament d'aquests patrons. De manera conscient o inconscient, els mitjans es converteixen en models de referència per a la societat. Tot i així, Villegas denuncia que aquesta situació no sempre mostra la realitat:

La premsa, la ràdio i la televisió, enlloc d'emetre un missatge social de progrés, es dediquen a alentar la societat, ja que per vendre els seus productes utilitzen estereotips que feien servir els polítics del segle XIX i principis del XX, per no incloure la dona dins de les seves actuacions. (Villegas, 2007)

Les dades recopilades a *El sexe de la notícia* demostren que hi ha alguns d'aquests estereotips que han resistit al pas del temps i que encara es mantenen en la majoria de societats del món. D'aquesta manera, en general, s'afirma que, en la majoria de casos, la dona apareix als mitjans de la següent manera: com a adorn, com a víctima, en l'àmbit social i cultural o lligada a l'entreteniment i al món del cor.

En els mitjans de comunicació no només trobem informació, sinó també imatges i publicitat. L'àmbit de la fotografia és un dels grans sectors que més potencia els estereotips sexistes, ja que ens podem trobar el paper de la dona com a seductora, relacionada amb conceptes com la bellesa, l'erotisme i la provocació.

4.1.2. El rol de la dona

El gènere és el criteri més utilitzat a nivell universal per classificar les persones. Els estereotips, explicats en el punt anterior, tenen una base: el que la societat entén per masculinitat i feminitat. Segons el *Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo*, elaborat per diversos autors, el rol de gènere es

[...] refereix a les assignacions –relatives a la manera de ser, de sentir i d'actuar– que una col·lectivitat assenyala a les persones que la integren, però també a la forma en què les persones assumeixen i expressen en la vida quotidiana aquestes assignacions. (Diversos autors, 2001)

D'aquesta manera, els rols es generen en funció de les expectatives col·lectives i a partir de criteris variats, com la raça, l'edat, la religió, la classe social o l'afiliació política.

La separació entre l'àmbit privat (o domèstic) i l'àmbit públic (o laboral) va afavorir una primera distinció genèrica, de manera que a les dones se'ls assignava un rol reproductor –cuidar dels fills i del benestar familiar– i als homes un rol productor –treballar i mantenir la família.

Tot i així, amb la incorporació de la dona al món laboral, es va produir una nova distinció. El mateix diccionari esmenta que les activitats que realitzen les dones a la seva feina, són una extensió del rol reproductor que desenvolupen a l'entorn familiar i que són considerades secundàries. D'aquesta manera, es justificarien les diferències salarials entre un gènere i l'altre.

El diccionari cita Caroline Moser, teòrica sobre la planificació de gènere, que estableix tres rols femenins: reproductor, productor i de gestió comunitària. En el primer, a més de les activitats biològiques (donar a llum i criar els fills) i les relacionades amb el manteniment diari (preparació d'aliments i cura de la llar), s'inclouen les que tenen a veure amb l'ordre social (socialització dels fills, xarxes familiars, transmissió de valors culturals). Totes aquestes activitats són fonamentals per a la supervivència de les persones, però tenen una característica en comú: s'entenen com a tasques maternals i domèstiques, no com a feina.

Pel que fa als rols productors, es refereixen a les dones com a generadores secundàries d'ingressos. Finalment, en tercer lloc, el rol de gestió comunitària es basa en accions com la organització d'esdeveniments socials i les destinades a aconseguir serveis bàsics pel benestar de les seves famílies i comunitats. Unes activitats per les quals, segons el diccionari, les dones no reben cap remuneració ni reconeixement:

Gran part de la feina que fan les dones és invisible i no reconeguda pels homes ni pels agents de desenvolupament que avaluen les diferents necessitats de les comunitats. En contrast, gran part de la feina dels homes és valorada, ja sigui directament a través d'una remuneració, o indirectament mitjançant un estatus i poder polític. (Diversos autors, 2001)

Des d'un punt de vista històric, les polítiques de discriminació contra les dones a l'estat espanyol van sorgir durant els anys 70, és a dir, durant la transició entre el franquisme i la democràcia. Durant l'època franquista (1939 – 1975), es va inculcar a la societat la inferioritat de les dones respecte els homes. Hi havia un model patriarcal establert, les dones no tenien drets polítics ni econòmics i estaven controlades per la Secció Femenina de la Falange. Segons assenyalen Matilde Alonso i Elies Furió a *El papel de la mujer en la sociedad española*, durant aquest període la dona era considerada com a sentimental, generosa, tonta i servicial. Tot el que no estava relacionat amb ser esposa, mare ni mestressa de casa era pecat i anava en contra de la naturalesa.

A finals dels anys 60, aquesta visió va començar a canviar amb la organització de moviments feministes contraris al règim, fins que va arribar la mort de Francisco Franco. La desaparició del dictador va portar una època de Transició democràtica, propícia perquè els partits polítics impulsessin les seves pròpies organitzacions. El procés va culminar amb l'elaboració de la Constitució Espanyola de 1978, que va establir el principi d'igualtat i de no discriminació i va instar als poders públics a promoure les condicions de llibertat i igualtat.

Des de llavors, en els últims trenta anys, les dones s'han integrat més en el terreny polític, social i econòmic, tot i que

[...] encara s'arrossegueu comportaments característics d'èpoques passades. [...] El camí a la total integració de la dona encara no s'ha pogut satisfer. [...] Encara s'aprecien barreres socials que dificulten la completa realització de les dones en el triple àmbit familiar, personal i professional. (Alonso & Furio, 2007: 3)

Els canvis que ha experimentat la societat al llarg del segle XX i XXI han fet que els rols femenins i masculins també hagin canviat. Els primers es troben en procés de canvi – amb les noves conductes després de la incorporació de la dona al món laboral-, i els segons envoltats del mite de la masculinitat.

D'aquesta manera, les activitats associades al rol de la dona –mestressa de casa, cuidar els fills, esposa i mantenir la llar- que es van arrelar a la societat durant una època, entren en conflicte amb les funcions que emprenen les dones actualment: *El nou prototip de dona s'encarna en l'executiva, la professional, la directiva, la militar, l'enginyera, la científica... que comencen a ocupar àrees de treball que sempre havien representat els homes.* (Alonso & Furio, 2007: 5)

4.2. El poder

El periodisme és conegut com el quart poder, juntament amb la divisió que va fer Montesquieu entre poder legislatiu, executiu i judicial. Segons Marisa García de Cortázar i Mª Antonia García de León, a l'estudi del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) *Profesionales del periodismo. Hombres y mujeres en los medios de comunicación*, els mitjans de comunicació de masses tenen la funció de controlar i d'integrar els elements de la societat. Tot i així, el poder que tenen els mitjans de comunicació per controlar la opinió pública, no converteix els periodistes en independents. És a dir, que per exercir el poder que els dóna la professió periodística, depenen del mitjà. Encara que la independència és un dels valors essencials i bàsics en el món periodístic, es veu frenada per la poca llibertat de premsa existent. D'altra banda, l'altre valor imprescindible –la funció social i de servei públic– es veu condicionat pels interessos de l'empresa per la qual treballen els periodistes.

Les pressions que frenen aquesta llibertat periodística, no només es troben dins l'empresa. Hi ha pressions externes com el poder polític, els accionistes i els anunciants que paguen per tenir publicitat al mitjà. D'aquesta manera, el poder s'ha convertit en una noció confusa: si l'empresa és molt poderosa, els professionals als quals es delega part d'aquest poder seran més influents sobre la societat i sobre els polítics.

Respecte aquest poder, homes i dones ocupen posicions diferents, ja que es troben amb obstacles socials que condicionen la seva posició. Aquests obstacles [...] *han de ser avaluats en la seva mesura i la seva "veritat", ja que molts d'ells estan carregats de tòpics i estereotips socials derivats d'una concepció tradicional del paper social femení que ha gravitat, i encara gravita, sobre les dones.* (García de Cortázar & García de León, 2000: 177)

La percepció del poder entre els dos gèneres tampoc és la mateixa. Entre les dones, existeix una visió més distant i crítica amb la llibertat de premsa, afavorida per la pròpia empresa que es resisteix a la contractació de dones en càrrecs directius o per la consciència de domini que hi ha a la professió.

En els últims anys, el nombre de dones a les redaccions ha anat en augment, com també en les universitats on, segons el CIS, hi ha més noies que nois a les aules de la carrera de periodisme. També en el terreny dels càrrecs de responsabilitat i de poder de decisió, marcats per un perfil masculí:

Les dones reuneixen uns requisits excel·lents per exercir la professió periodística, són només les condicions externes (menor suport dels departaments i de l'empresa, etc.) no la seva falta de qualitats professionals, les que les eliminen de les esferes de poder de la professió periodística. (García de Cortázar & García de León, 2000: 199)

Per què no hi ha tantes dones ocupant càrrecs de responsabilitat? Un dels principals arguments és el de la vessant temporal: es considera que les dones tenen una dedicació més baixa, per prioritzar la família per sobre de l'empresa. Aquest argument de les responsabilitats familiars -que inclouen la maternitat, la parella i els fills- pretén justificar el nombre reduït de dones en les elits del poder dels mitjans de comunicació. S'entén que per a les dones és més difícil renunciar a la vida privada i familiar. En aquest sentit, en el moment que les dones renuncien a la seva trajectòria professional per fer-se càrrec de la família, sorgeix la diferència amb els homes pel que fa al desenvolupament personal.

Un altre nivell de desigualtat es troba en el sou. Segons l'informe del CIS, les dones guanyen menys que els homes en funció de la seva edat. Un estudi de Sergio Roses, de la Universitat de Màlaga, publicat a la *Revista Latina de Comunicación Social* ho corrobora:

L'escletxa salarial trobada entre homes i dones és preocupant. Es remunera millor la feina dels homes periodistes que el de les dones [...] Les diferències entre ambdós es subratllen en que els homes ocupen les categories professionals la nòmina de les quals és més gran i que inclús realitzant les mateixes feines i formant part de la mateixa categoria professional, les dones cobren menys. (Roses, 2011)

Roses proposa dues explicacions per justificar el per què d'aquesta bretxa salarial: el menor percentatge de dones que accedeix a les categories professionals més ben remunerades i al fet que la dona cobra menys inclús quan desenvolupa les mateixes activitats que l'home.

En aquest context laboral, que relaciona la dona amb les actituds de desigualtat i discriminació, cal fer referència al concepte "sostre de vidre", que es va començar a utilitzar a mitjans dels anys 80. En l'article *Las "fronteras de cristal" en la carrera laboral de las mujeres. Género, subjetividad y globalización*, la psicòloga Mabel Burin el defineix com una [...] *realitat discriminatòria envers les dones, existent en la majoria de les organitzacions laborals, i una realitat que imposa detenció i retrocés en els projectes laborals de les dones.* (Burin, 2008)

Aquest concepte va començar a ser estudiat per diversos sociòlegs, sociòlogues i economistes, arrel de l'anàlisi de la carrera laboral de dones que havien tingut bones qualificacions en la seva feina però que, en canvi, la seva experiència laboral arribava a un punt que no permetia avançar més. Xocaven amb aquesta superfície invisible, el sostre de vidre.

Burin explica que un dels factors que ha influït en l'augment de les desigualtats ha estat la globalització, amb els canvis polítics, econòmics i socials que ha provocat. A l'hora de combatre aquesta situació, Burin afirma que existeix una inhibició per part de les dones a l'hora d'intentar trencar el "sostre de vidre":

La seva crítica les porta no a la confrontació, sinó a l'apartament, allunyant-se de les condicions de treball imposades pels valors clàssics de l'èxit, la productivitat [...] Aquest grup de dones no només prefereix l'àmbit familiar i els vincles d'intimitat com a àrees de desenvolupament privilegiat de les seves vides, sinó que també pot afirmar-se en altres desitjos que semblarien no tant 'políticament correctes' com aquells que entren en el debat família-feina. (Burin, 2008)

Tot i així, no només existeix aquesta preocupació relacionada amb l'ascens laboral de les dones. També cal tenir un compte un altre concepte relacionat amb les desigualtats i que té a veure amb les feines en ubicacions diferents: les "fronteres de vidre" que s'imposen a les dones quan han de decidir entre la família o la feina.

Ha estat complicat per les dones accedir al món del periodisme, i encara més aconseguir avançar. Els canvis que caldria fer són confusos, però està clar que l'àmbit social seria un dels factors que s'hauria de transformar. En aquest sentit, una societat justa i equitativa pels dos gèneres seria una bona proposta per esquarterar el sostre i les fronteres de vidre.

Tot i així, també hi ha qui posa en dubte l'actitud de les periodistes que han aconseguit moure's en les elits davant les situacions de desigualtat i discriminació. Es creu que també s'hauria d'avaluar quin paper juguen les elits femenines en la discriminació per raó de sexe:

Estan deliberadament ajudant a accelerar un canvi social? Obstaculitzen aquest canvi per mantenir la distinció o l'elitisme? Estan a les seves posicions com un pes mort, inerte, simplement fent número? Exerceixen un lideratge social o es comporten amb el més absolut individualisme? Les altres dones donen suport al seu lideratge, el reconeixen en cas de tenir-lo, o bé obstaculitzen, si poden la seva posició preeminent?". (García de Cortázar & García de León, 2000)

4.3. Ser dona i ser periodista

El periodisme és una professió sotmesa a canvis constants. Per això, de la mateixa manera que la societat evoluciona, la situació de les periodistes d'avui no és la mateixa que fa unes dècades. Encara que actualment el nombre de dones a les redaccions dels mitjans de comunicació és més elevat, a l'article *Una dècada sense avenç*, Emilia Bolinches conclou que la situació igualitària entre homes i dones està estancada. Bolinches creu que, encara que la presència de les dones a les empreses periodístiques és molt nombrosa, els homes continuen ocupant els llocs de més responsabilitat –que són els més ben pagats.

Per veure com ha canviat la situació professional de les periodistes amb el pas del temps, cal retrocedir uns anys. Concretament, l'any 1901, quan amagar-se sota un pseudònim va ser la condició que es va imposar sobre la primera dona que va formar part d'una redacció a l'estat espanyol. Es tracta de Colombine, Carmen de Burgos (1867-1932), que va començar a treballar al *Diario Universal*. Segons explica Inés García-Albi a *Nosotras qué contamos. Mujeres periodistas en España*, a principis del segle XX

[...] que una dona escrigués en un diari no era nou, però sí que ostentés el títol de redactor. Abans de Carmen de Burgos, els lectors dels principals diaris madrilenys o de províncies podien llegir a altres dones que plasmaven les seves idees sobre el paper. Poques, però conegudes, més que periodistes eren escriptores o intel·lectuals. [...] Elles van obrir una esclletxa per la qual començarien a colar-se altres dones. (García-Albi, 2007)

En una època en la qual l'ofici de periodista era considerat majoritàriament masculí, no estava professionalitzat i la remuneració era precària, Colombine va utilitzar el seu poder per lluitar pels drets de les dones. De fet, en molts dels seus articles hi plasmava les seves idees, iniciava campanyes i intentava crear una consciència crítica.

Colombine, que també era mestra, va obrir la porta per la qual després entrarien altres dones. Entre les pioneres, també cal destacar Concepció Arenal, la primera dona que va escriure sobre assumptes bèl·lics, Emilia Pardo Bazán, la primera corresponçal a l'estranger, Concepción Gimeno i Josefina Carabias.

De fet, Carabias va ser la primera dona que va exercir el periodisme tal com l'entendem avui, ja en temps de la Segona República (1931-1936), convertint-se en el referent de moltes periodistes espanyoles:

Josefina va ser el símbol d'una societat que estava canviant, on la dona adquiria protagonisme i anava avançant posicions molt lentament. Durant la República, va fer un pas considerable: no només va obtenir finalment el dret al vot, sinó que va començar a estar present en la vida social, cultural i professional del país. Carabias era conscient de ser la primera dona que treballava en una redacció. (García-Albi, 2007)

Pel que fa a la presència femenina en càrrecs de responsabilitat, la primera dona en dirigir un diari va ser María Luz Morales. L'any 1936 *La Vanguardia* va nomenar Morales com a substituta de Gaziel. I en va patir les conseqüències. Morales havia estat la directora d'un diari durant el període roig, motiu pel qual va ser detinguda quan va acabar la Guerra Civil. La periodista es va passar quaranta dies a la presó i durant un temps no va poder firmar amb el seu nom.

Durant els anys trenta, també va destacar Irene Polo a Barcelona. La periodista va escriure reportatges i cròniques sobre moda, el vot de la dona i la vida quotidiana, fins que l'any 1932 va fer el salt a la informació política, on es va trobar amb actituds masculines.

Ja en l'època posterior a la Guerra Civil, l'etapa franquista, marcada per la opressió i la censura, va fer retrocedir totes les llibertats que s'havien aconseguit durant la Segona República:

A la dona, poques lletres, no fos cas que es convertís en intel·lectual. Com menys n'hi hagués d'aquestes, millor. El nivell cultural i educatiu de la població femenina va retrocedir. L'objectiu del règim era recloure les dones a casa seva, d'on no haurien d'haver sortit. (García-Albi, 2007)

El periodisme d'aquesta època va estar sota el control del règim, que s'encarregava de nomenar els directors dels mitjans, de la censura de la informació que no li convenia i, per tant, d'eliminar la llibertat de premsa. Destaquen els noms de Pilar Nervi3n, que va arribar a ser subdirectora de *Pueblo*, Pura Ramos, que va compaginar la professió amb vuit fills, i Mary G. Santa Eulalia, que va ser rebutjada per l'agència Efe pel fet de ser dona: *L'ambient era molt masculista. L'inici de l'alliberació de la dona va atabalar els homes, que confonien la modernitat, o el 'ser moderna', amb altres camps. No va faltar l'assetjament sexual. (García-Albi, 2007)*

Amb l'arribada del final de la dictadura, i amb l'etapa de la transició (1975-1982), tot va començar a canviar. De fet, dues periodistes, Pilar Urbano i Pilar Nervi3n, entre d'altres, van col·laborar a explicar aquesta època de canvi entrant per la porta gran del periodisme fent política.

El naixement del diari *El País* va reflectir aquest moment i, encara que no aprovava la igualtat entre homes i dones, va apostar per Soledad Álvarez-Coto en la secció de política, que encara era considerada masculina. Amb la constitució del primer Congrés, les dones ja s'havien acabat d'instal·lar a les redaccions dels diaris, i va sorgir l'amistat entre polítics i periodistes. I d'aquesta amistat cal destacar "els esmorzars del Ritz" de l'any 1978. Segons l'article *Las mujeres en el seno de la profesión periodística: de la discriminación a la inserción*, de Mª José Ufarte Ruíz, aquestes dones [...] van mostrar una nova forma de fer periodisme, fins al punt que van modificar la manera d'accedir a les fonts informatives. (Ufarte Ruiz, 2007)

Les protagonistes són Raquel Heredia, Pilar Cernuda, Consuelo Álvarez de Toledo, Pilar Urbano, Charo Zarzalejo i Julia Navarro, que van decidir reunir-se a l'hotel madrileny cada matí amb les figures polítiques més importants del moment. D'aquesta manera, van aconseguir fer-se un nom en la professió i "deixar al marge les dificultats que tenien per fer la seva funció". D'aquesta manera, [...] *els esmorzars del Ritz mereixen, sense dubte, tenir la seva pàgina en la història del periodisme polític i una pàgina en la història del periodisme femení.* (García-Albi, 2007)

Més dones també van aconseguir guanyar-se un lloc en el món de la comunicació. Per exemple, Nativel Preciado, cronista parlamentària durant l'etapa de la transició espanyola; Carmen Rico Godoy, una de les fundadores de la revista *Cambio*; Rosa Montero, que l'any 1976 va començar a treballar a *El País*, on es va convertir en redactora en cap del suplement dominical; o Adela Cantalapiedra, que es va convertir en el rostre dels informatius entre finals dels anys 70 i principis dels 80.

Durant els anys vuitanta i noranta, les universitats es van omplir de dones i va començar a sorgir una generació marcada per l'audiovisual arrel de l'aparició de la ràdio i la televisió. A diferència de les generacions anteriors, la nova fornada de dones periodistes es va trobar un mercat laboral més ampli.

En els seus inicis, la ràdio era un mitjà "predominantment femení". L'escoltaven sobretot dones però, malgrat que hi havia dones perquè les veus femenines eren necessàries, no totes eren periodistes: *Es necessitaven veus femenines. Per contrast. Una ràdio amb només veus masculines hauria estat un fracàs. Segur. A més les radionovel·les, que constituïen el top de les ones, necessitaven actrius.* (García-Albi, 2007)

Les periodistes no van entrar a la ràdio fins l'any 1977, moment en el qual el mitjà es va obrir als informatius. Entre les protagonistes, cal destacar Julia Otero (*Ràdio Sabadell*), Concha García Campoy (*COPE* a Eivissa) i Mercedes Milà (*Radio Peninsular*). El nombre de dones va seguir augmentant, i moltes tenien la capacitat de treballar tant a la ràdio com a la televisió. D'aquesta manera, va néixer un perfil de periodista més polivalent i, a la vegada, ja no hi havia tants entrebancs per assolir càrrecs de responsabilitat. Moltes dones van aconseguir feina: Àngels Barceló (*Catalunya Ràdio* i més tard *TV3*), Gemma Nierga (*Cadena SER*) o Pepa Bueno (avui a *RTVE*, va començar a *Radio Cadena*).

Pel que fa a la televisió, la incorporació de la dona va ser més lenta, i com a pioneres destaquen Blanca Álvarez, Mercedes Milà, Carmen Sarmiento, Victoria Prego i María Antonia Iglesias. Tot i així, el pes de la imatge i la fama fa que les periodistes hagin de complir certs requisits, que provoquen una discriminació. García-Albi fa esment a la "dictadura de la imatge": l'atractiu en una dona es valora, mentre que en un home l'aspecte no importa.

Pel que fa a les diferents matèries en les quals es divideix la informació –política, economia, esports, cultura, societat...- no hi ha un repartiment equitatiu entre homes i dones. Els homes tenen més presència en els àmbits considerats amb més prestigi, mentre que les dones predominen a la resta:

Les periodistes són destinades a les seccions de societat, cultura, educació i espectacles. Quan hom pregunta per què, les respostes són d'allò més tòpiques: perquè les dones són més sensibles, perquè estan més preparades per als temes pròxims a la família, perquè són més pràctiques o més delicades... El fet és que les dones estan clarament absents en les seccions com ara la política, l'economia o els esports, que són les seccions més importants i més prestigioses. (Bolinches, 2008)

En aquest sentit, per exemple, si l'accés de les dones al periodisme va ser complicat, obrir la porta de les corresponsalies encara ho va ser més: les càrregues familiars pesen més per una dona que per un home. García-Albi afirma que als homes els costa més deixar la seva feina i que moltes corresponsals no estan casades ni tenen fills.

A la primera corresponsal, Colombine, la van seguir dones com Marisol Marín, Pilar Bonet, Carmen Sarmiento i Rosa María Calaf. Amb el pas dels anys, el periodisme internacional s'ha especialitzat i professionalitzat, i ara el problema és un altre: *El que sí perceben les corresponsals i enviades especials és que cada vegada costa més posar en els seus mitjans la informació internacional, i es queixen de la dependència de les agències internacionals. (García-Albi, 2007)*

Actualment, les diferències entre homes i dones en la professió periodística han minvat, però encara no s'ha assolit la plena igualtat. Per lluitar contra els problemes laborals i de discriminació, s'han constituït nombroses associacions de dones periodistes. Les associacions estan situades per tota la geografia espanyola i formades per dones procedents de qualsevol mitjà –ràdio, premsa, televisió, agències i gabinets de comunicació. Aquestes agrupacions tenen l'objectiu de promoure una imatge positiva de la dona als mitjans, defensar la igualtat d'oportunitats i potenciar la carrera de les professionals del sector. D'aquesta manera,

[...] encara que les dones haguem conquerit les redaccions, això no significa que tinguem les mateixes oportunitats que els nostres companys a l'hora d'ocupar certs càrrecs. [...] Per tant, moltes professionals desapareixen de l'enquadrament si el zoom enfoca als càrrecs directius. [...] I cada vegada que alguna aconsegueix aquest lloc, salta als titulars de la premsa, el que vol dir que encara és notícia. (García-Albi, 2007)

Tot i així, en l'article *L'espai de les periodistes en la seva professió*, Amparo Bou reflexiona sobre l'avenç natural a través dels anys per arribar a la igualtat pel que fa als càrrecs directius:

L'avenç natural de les dones, justificat amb dades que mostren la presència femenina en les facultats, acabarà per incorporar obligatòriament a les periodistes en els llocs de responsabilitat de les empreses. Com en altres àmbits de la realitat, la gran pregunta és si cal forçar la màquina d'aquesta incorporació, amb normatives que obliguen a la paritat, o deixar que la pròpia evolució social posi les dones en el lloc que les correspon. (Bou, 2008)

4.3.1. Vida privada i maternitat

El periodisme, sense distinció de gènere, comporta dificultats a l'hora de conciliar la vida professional amb la vida privada, i que també influeixen en la desigualtat entre homes i dones. Es tracta dels horaris irregulars o tardans, que poden allunyar les dones de les seves responsabilitats familiars.

Natalia Papí Gálvez a *¿Maternidad y periodismo?* afirma que la falta d'harmonia entre la vida familiar i laboral limita la igualtat d'oportunitats entre els dos gèneres, i agrupa els elements que intervenen en la conciliació de família i feina. Pel que fa a l'àmbit professional, té en compte tres característiques: la producció, la professió i la vida laboral. Aquestes fan referència a les normes i a les rutines periodístiques.

L'empresa té un paper fonamental. Els principals recursos de conciliació que s'ofereixen, són els que figuren en l'Estatut del Treballadors, que són el permís de maternitat, la feina a temps parcial, les baixes temporals específiques i les de llarga durada. La situació del mercat laboral també té un paper crucial, ja que influeix en, per exemple, la competitivitat, les condicions de la feina i els interessos empresarials

Pel que fa a l'àmbit personal, hi ha dos tipus de relacions primordials: la parella i els pares. Mentre que els pares són un suport emocional i es poden fer càrrec dels seus néts, la parella hauria de col·laborar en posar facilitats per fer-se càrrec de la família.

Tots aquests elements intervenen en prendre la decisió de ser mare, que pot portar un canvi en la vida laboral tant d'homes com de dones, tot i que les segones són les que es veuen més afectades: *Certament, l'equilibri entre el treball i la família afecta positivament tant a dones com a homes, tot i que el desequilibri feina-família afecta negativament a més dones que homes, degut als rols que li són adscrits. (Papí Gálvez, 2008)*

Per facilitar la conciliació entre els dos àmbits, Papí Gálvez creu que s'haurien de fer canvis en alguns aspectes de les empreses, sobretot en la filosofia empresarial i en la cultura professional. *I, en aquest sentit, el camí promet ser llarg. (Papí Gálvez, 2008)*

4.4. Les polítiques d'igualtat

La societat ha pres consciència de les desigualtats entre homes i dones, però també ho han fet els organismes jurídics al llarg dels anys. El principi d'igualtat entre els dos gèneres ha evolucionat, de manera que la igualtat s'ha convertit en un dret reconegut en tots els organismes, que incorporen la perspectiva de gènere en les mesures que prenen mitjançant les polítiques d'igualtat. D'aquesta manera, des d'un punt de vista jurídic i legislatiu, es volen evitar els desequilibris socials entre homes i dones i acabar amb qualsevol tipus de discriminació per raó de sexe. Actualment, s'utilitza el concepte de "transversalitat" o "mainstreaming" que, segons l'Instituto de la Mujer és

l'organització (reorganització), la millora, el desenvolupament i l'avaluació dels processos polítics de manera que la perspectiva d'igualtat de gènere s'incorpori en totes les polítiques, a tots els nivells i en totes les etapes, per tots els actors involucrats en l'adopció de mesures polítiques.

La inclusió del principi d'igualtat a Europa està marcat per la Carta de les Nacions Unides de l'any 1945, el tractat que es va redactar en el moment de la fundació de l'organisme per establir les seves bases. En el capítol ú ja es reconeix la igualtat com un dret de les persones. Un temps després, l'any 1967, l'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar la *Declaració sobre l'eliminació de la discriminació contra la dona*. En aquest document, es reconeix la importància de la participació de la dona en tots els camps (política, societat, educació, família, cultura i economia) i en el benestar dels països. També s'estableix que la discriminació [...] *és fonamentalment injusta i constitueix una ofensa a la dignitat humana.*

Aquesta declaració de drets va ser la precursora de la Convenció de les Nacions Unides sobre l'eliminació de tota forma de discriminació contra la dona (CEDAW), celebrada l'any 1979, i va entrar en vigor l'any 1981 com a tractat internacional. El conveni va establir la idea que els Estats eliminessin les disposicions discriminatòries de la seva legislació i que prenguessin mesures per garantir els drets d'igualtat entre homes i dones. També cal destacar que es va definir "discriminació contra la dona" per primer cop.

D'altra banda, la IV Conferència Mundial de la Dona de Beijing de l'any 1995 va ser la que va marcar un abans i un després en les polítiques d'igualtat, ja que es va introduir la igualtat i la no-discriminació per raó de sexe com a factor clau en el desenvolupament de les societats del segle XXI. A més, a la IV Conferència es va demanar als governs la introducció de la perspectiva de gènere en totes les polítiques i programes interns i legislatius.

També es va aprovar un document, la Plataforma d'Acció de Beijing (PADB), que estableix els següents dotze àmbits que suposen un obstacle per l'avenç de les dones:

1. La dona i la pobresa
2. L'accés desigual a l'educació
3. La dona i la salut
4. La violència contra la dona
5. La vulnerabilitat de la dona en els conflictes armats
6. La dona i l'economia
7. La desigualtat en l'exercici del poder i l'adopció de decisions
8. Mecanismes institucionals per l'avenç de la dona
9. Els drets humans de la dona
10. La representació de la dona en els mitjans de comunicació
11. La dona i el medi ambient
12. La discriminació de les nenes

En el desè punt -que tracta la dona en el terreny dels mitjans de comunicació- es reconeix la poca presència de dones en càrrecs directius, la poca influència que exerceixen en els mitjans de difusió i els estereotips de gènere que es divulguen. D'aqueta manera, la plataforma estableix que

[...] s'hauria de potenciar el paper de la dona millorant els seus coneixements teòrics i pràctics i el seu accés a la tecnologia de la informació, el que augmentarà la seva capacitat de lluita contra les imatges negatives que s'ofereixen d'ella a escala internacional i a oposar-se als abusos de poder d'una indústria cada cop més important. [...] És necessari que les dones intervinguin en l'adopció de les decisions que afecten al desenvolupament de les noves tecnologies, amb el fi de participar plenament en la seva expansió i en el control de la seva influència.

Després de la IV Conferència Mundial de la Dona, s'han elaborat tres revisions per analitzar els progressos i els obstacles de la Plataforma d'Acció de Beijing.

A nivell local, l'any 2005 es va crear la *Carta europea per la igualtat de dones i homes a la vida local*, que convida els governs locals i regionals d'Europa a adoptar una postura pública sobre el principi d'igualtat i a redactar un pla d'acció per assolir-la.

4.4.1. La normativa europea

En l'àmbit internacional també cal esmentar la regulació europea. L'any 1950 el Consell d'Europa va aprovar el *Conveni per a la protecció dels drets humans i les llibertats fonamentals*, que estableix que els drets fonamentals s'han de reconèixer per a tothom, sense cap discriminació, tampoc per raons de sexe. Per complementar aquest conveni, el mateix Consell d'Europa va elaborar, l'any 1961, la *Carta social europea*, que reconeix la mateixa remuneració entre els treballadors i treballadores. Més endavant, la carta s'ha anat ampliant amb els anys per reconèixer la igualtat d'oportunitats entre homes i dones i per oferir una protecció especial en cas d'embaràs i maternitat.

El Tractat de Roma del 1957 va ser un altre dels primers en incorporar el principi d'igualtat entre homes i dones en els seus articles, ja que va reconèixer el dret del mateix sou pels dos gèneres en l'elaboració d'una mateixa feina. El va seguir el Tractat d'Amsterdam del 1999, que va constituir la igualtat en el tracte dels treballadors i treballadores com un dret fonamental i va apuntar a les accions polítiques dels governs per frenar la discriminació. Per la seva banda, el Tractat de Niça de l'any 2001 es va caracteritzar per fomentar la participació de les dones en el mercat laboral.

En la normativa bàsica de la Unió Europea, també cal incidir en el *Tractat de funcionament de la Unió Europea* (TFUE), que tracta el principi d'igualtat en diverses parts:

- Article 8: “En totes les seves accions, la Unió es fixarà l'objectiu d'eliminar les desigualtats entre l'home i la dona i promoure la seva igualtat”.
- Article 10: “En la definició i execució de les seves polítiques i accions, la Unió intentarà lluitar contra tota discriminació per raó de sexe, raça o origen ètnic, religió o conviccions, discapacitat, edat o orientació sexual”.
- Article 19: “Sense perjudici de la resta de disposicions dels Tractats i dins dels límits de les competències atribuïdes a la Unió pels mateixos, el Consell, per unanimitat en un procediment legislatiu especial, i prèvia aprovació del Parlament Europeu, podrà adoptar accions adequades per lluitar contra la discriminació per motius de sexe, d'origen racial o ètnic, religió o conviccions, discapacitat, edat o orientació sexual.
- Article 153: “La Unió donarà suport i completarà l'acció dels Estats membres en els següents àmbits: [...] i) La igualtat entre homes i dones pel que fa a les oportunitats en el mercat laboral i al tracte en el treball”.
- Article 157: “Cada Estat membre garantirà l'aplicació del principi d'igualtat de retribució entre treballadors i treballadores per una mateixa feina o per un treball d'igual valor”.

L'establiment del marc normatiu continua amb l'*Estratègia de la Comissió Europea per a la igualtat entre homes i dones* que engloba el període 2010-2015. Aquest pla de treball es centra en la situació de les dones al mercat laboral i, especialment, en la seva presència en càrrecs de responsabilitat. Aquesta estratègia es basa en cinc punts que els països de la Unió Europea han de seguir pel que fa a les qüestions d'igualtat de gènere:

1. Independència econòmica de les dones, amb l'objectiu de facilitar l'equilibri entre vida laboral i personal.
2. Eliminar les diferències salarials que existeixen entre dones i homes.
3. Augmentar la presència de les dones en la presa de decisions i, per tant, en els càrrecs decisoris.
4. Eliminar totes les formes de violència que pateixen les dones (domèstica, sexual, assetjament, crims d'honor, entre d'altres).
5. Fomentar la igualtat entre els dos gèneres a través de polítiques d'acció exterior.

De cara al futur, s'ha establert el *Pacte europeu per la igualtat de gènere (2011-2020)*, en el marc de l'*Estratègia europea 2020*, per encarar els desafiaments que cal abordar per tal d'avançar en el terreny de la igualtat. Un dels objectius d'aquesta estratègia és arribar al 75% en la taxa d'ocupació de dones i homes d'entre 20 i 64 anys, a través d'eliminar les barreres existents per les dones en l'àmbit laboral, l'anomenat "sostre de vidre", i de facilitar la conciliació amb la vida personal.

4.4.2. L'estat espanyol i Catalunya

La legislació espanyola es basa en la Constitució del 1978, que reconeix la igualtat en alguns dels seus articles:

- Article 1.1: "Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític".
- Article 9.2: "Correspon als poder públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que impedeixin o dificultin la seva plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, social i cultural".
- Article 14: "Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaldre alguna discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social".
- Article 23.2: "Els ciutadans tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a les funcions i els càrrecs públics, amb els requisits que assenyalen les lleis".
- Article 35.1: "Tots els espanyols tenen el deure de treballar i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici, a la promoció a través de la seva feina i a la remuneració suficient per satisfer les seves necessitats i les de la seva família, sense que en cap cas pugui fer-se discriminació per raó de sexe".

D'altra banda, el govern també ha aprovat una llei per assolir la igualtat, la *Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes*, que estableix la incorporació de la perspectiva de gènere en els diferents àmbits de la vida dels ciutadans, ja sigui social, econòmic, laboral, cultural o polític.

En l'ordenament jurídic de Catalunya, l'Estatut d'autonomia del 2006 és la normativa que reconeix la igualtat dels homes i les dones, promovent també valors com la llibertat, la democràcia, la cohesió social o la justícia. L'equitat de gènere es recull en els següents articles:

- Article 15.2: "Totes les persones tenen dret a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, de maltractaments i de tota mena de discriminació, i tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal".
- Article 19.1: "Totes les dones tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i de tota mena de discriminació".

- Article 19.2: “Les dones tenen dret a participar en condicions d’igualtat d’oportunitats amb els homes en tots els àmbits públics i privats”.
- Article 41.1: “Els poders públics han de garantir el compliment del principi d’igualtat d’oportunitats entre dones i homes en l’accés a l’ocupació, en la formació, en la promoció professional, en les condicions de treball, inclosa la retribució, i en totes les altres situacions, i també han de garantir que les dones no siguin discriminades a causa d’embaràs o de maternitat”.
- Article 41.4: “Els poders públics han de reconèixer i tenir en compte el valor econòmic del treball de cura i atenció en l’àmbit domèstic i familiar en la fixació de llurs polítiques econòmiques i socials”.
- Article 153: “Correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de polítiques de gènere”.

El desenvolupament d’aquesta competència, que s’estableix a l’article 153 de l’Estatut, es reflecteix en dues lleis. La primera, la *Llei 13/2008, del 5 de novembre, de la presidència de la Generalitat i del Govern*, que remarca l’ús d’un informe sobre impacte de gènere a l’hora d’elaborar avantprojectes de llei. I, la segona, la *Llei 26/2010, del 3 d’agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya*, que estableix la creació d’una memòria d’avaluació de l’impacte de gènere en totes les mesures proposades pel govern.

Totes aquestes normatives explicades, mostren l’evolució que s’ha fet des de l’administració estatal i europea per introduir la igualtat en les societats actuals. Des del reconeixement dels drets de les dones i de l’existència de discriminació i desigualtat, s’ha arribat a les mesures per fomentar que les dones accedeixin a càrrecs de més responsabilitat en la seva professió i que tinguin més facilitats per conciliar la seva vida familiar. Malgrat tot, Micaela Navarro afirma que [...] *la igualtat entre homes i dones no és un fet, seguim necessitant iniciatives que acabin definitivament amb les desigualtats que afecten i oprimeixen a les dones. Queda molt per fer, encara que el camí emprès és l’adequat.*

4.5. Els estudis en comunicació

La investigació en l'àmbit de la comunicació s'ha desenvolupat més lentament a l'estat espanyol que a la resta d'Europa. Un dels factors que ha influït en aquesta situació ha estat el període de la dictadura franquista (ANYS), que va contribuir molt poc en promocionar la recerca. En aquesta etapa històrica, es va crear l'Escola Oficial de Periodisme l'any 1941 i, un any després, la revista *Gaceta de la Prensa Española*. Amb trenta dècades van publicar articles acadèmics -sense deixar de banda el caire ideològic feixista- sobre premsa i periodisme sense tenir gaire repercussió.

El canvi va arribar amb els canvis polítics i socials que va portar la Transició (anys). Durant els anys 80 i 90, es van consolidar les facultats de Ciències de la Informació i la Comunicació. L'augment del nombre de centres universitaris i l'increment de personal docent va afavorir que més investigadors es dediquessin a l'estudi de la comunicació des de diverses perspectives teòriques. D'aquesta manera, Madrid i Barcelona es van convertir en els dos punts de la península més importants en la recerca gràcies al nombre d'institucions i recursos.

Tot i així, la crisi econòmica en la qual l'estat espanyol s'ha vist submergit durant els últims anys –com també altres països europeus- ha condicionat el finançament que es destina a la investigació. Això ha provocat una gran inestabilitat en els grups de recerca per avançar en els seus treballs acadèmics. Les administracions públiques –Estat, Generalitat de Catalunya i administracions locals-, les universitats, les empreses, les institucions sense finalitat de lucre i les estrangeres, s'encarreguen de finançar els projectes d'investigació de diferents àmbits. Tot i així, molts investigadors han hagut de buscar patrocini privat o altres vies de finançament.

Aquesta reducció del pressupost es pot veure en les últimes dades proporcionades per la Generalitat de Catalunya. En un informe del govern català, publicat l'any 2014 amb els resultats del 2013, sobre el finançament de les activitats R+D+I (Recerca, Desenvolupament i Innovació). D'aquesta manera, s'estableix que la Generalitat va destinar 688 mil euros en total i 640 mil euros en R+D. En comparació amb l'any 2012, la quantitat total s'ha reduït un 4,8%.

La institució catalana segueix les directrius del Pla Nacional de R+D+I, creat pel govern espanyol amb l'objectiu d'utilitzar la recerca i la innovació com a instruments estratègics pel desenvolupament del país, juntament amb l'educació. Aquest pla incideix en molts factors que condicionen la societat, com la salut, la qualitat alimentària, l'eficiència energètica, el transport sostenible, el canvi climàtic, economia, drets dels ciutadans, protecció de llibertats i canvis socials, entre d'altres.

Des de que s'utilitza i es reconeix el concepte de "gènere" per distingir entre masculinitat i feminitat, moltes disciplines –principalment la sociologia- s'han dedicat a estudiar-ne les característiques o els tòpics en diversos àmbits, com la literatura, el llenguatge, la història, la política, el desenvolupament humà o els mitjans de comunicació, entre d'altres. D'aquesta manera, els estudis de gènere s'han convertit en una eina essencial per aconseguir avançar en el terreny de la igualtat entre homes i dones.

Aquestes investigacions s'han realitzat des d'una perspectiva de gènere. Tal com explica Susana Gamba a l'article *¿Qué es la perspectiva de género y los estudios de género?*, publicat a Mujeres en Red, la perspectiva de gènere implica reconèixer les relacions de poder entre els dos gèneres –que poden arribar a ser discriminatòries per les dones-, creades socialment i històricament, i que s'articulen a través d'altres relacions socials, com la classe, l'ètnia, l'edat, la preferència sexual o la religió.

En l'àmbit de la comunicació, un dels primers estudis a l'estat espanyol sobre dones periodistes va ser una enquesta realitzada per l'empresa Demoscopia per l'Associació de Premsa de Madrid (APM). Les dades que es desprenen conclouen que

“les tendències sexistes o, com a mínim, la menysvaloració professional de la dona periodista semblen clares”. (et.al., 2002)

Els resultats d'aquesta primera cerca van mostrar que entre el 27% d'homes directius, el 20% de redactors en cap i el 8% de caps de secció, el nombre de dones en aquestes categories professionals baixa a un 12%, 15% i 5% respectivament. Tot i així, hi ha diversos actors que contribueixen en el desenvolupament de recerques sobre comunicació i gènere.

4.5.1. Les universitats

Les universitats juguen un paper fonamental en la investigació. Els experts i les expertes en gènere fa dècades que treballen per revelar les condicions que hi ha en les relacions entre homes i dones, ja sigui en temes com la violència de gènere o la violència patriarcal, o en d'altres com la vida familiar, la representació política de les dones o els dèficits d'autonomia personal. D'aquesta manera, el personal docent de les facultats de Comunicació i de la Informació han tirat endavant centenars de projectes d'investigació, que han derivat en estudis importants, i revistes acadèmiques per fer difusió dels seus coneixements.

De fet, les universitats catalanes tenen la seva pròpia línia d'investigació i desenvolupament. Per exemple, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) disposa de l'Institut de la Comunicació (InCom-UAB), que facilita als investigadors la seva tasca de recerca i la seva difusió. L'InCom-UAB és l'encarregat d'elaborar l'*Informe de la Comunicació a Catalunya*, publicat cada dos anys, i que reflecteix la situació dels diversos mitjans, les indústries culturals i les diverses temàtiques que afecten el sistema comunicatiu. En aquest informe, que ja compta amb set edicions i que també té l'objectiu de ser un material de suport pels investigadors, també es troben dades referents a dones i comunicació.

La UAB també compta amb l'Observatori per a la Igualtat, que es dedica en l'estudi del sexisme a la universitat, de la situació de les persones amb discapacitat a la UAB i de la desigualtat econòmica i social. D'altra banda, l'Observatori també elabora propostes per intentar corregir les desigualtats en els àmbits esmentats.

D'altra banda, pel que fa a la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC), compta amb el Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere, que té l'objectiu de promoure la investigació, la difusió i la publicació de treballs sobre estudis de gènere, difondre els resultats de les investigacions i difondre la realitat de les dones.

Aquests dos grups d'investigació, juntament amb els que tenen la resta d'universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat de Girona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Rovira i Virgili i Universitat Pompeu Fabra), s'ha creat l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere (IIEDG). D'aquesta manera, es volen reconèixer i institucionalitzar els estudis de gènere en l'àmbit de la universitat.

En gènere i comunicació es troben investigacions que parlen del tracte que reben les dones, en general, per part dels mitjans de comunicació. És a dir, amb quina freqüència són notícia, quin tracte reben o si s'utilitza el llenguatge adequat a l'hora d'informar, per exemple, de maltractaments, desigualtat o de problemes sexuals com la prostitució. Però també s'han dedicat recerques, una mica més escasses, a l'anàlisi de les dones que es dediquen a la professió periodística.

En *Producción informativa y transmisión de estereotipos de género en la prensa diaria*, Joana Gallego, professora de la UAB, afirma que, malgrat que els estudis sobre gènere i comunicació han augmentat en nombre al llarg dels últims anys, la investigació encara no s'ha consolidat en aquest camp. De fet, segons Gallego, a l'estat espanyol la recerca encara és més escassa per una sèrie de motius: hi ha poques línies d'investigació sobre gènere, hi ha poques revistes especialitzades on difondre els resultats, l'escassetat de seminaris on posar en comú les perspectives i la falta de finançament.

L'article de Gallego conclou que, com a resultat, als estudis sobre gènere i comunicació hi ha més presència de la figura d'una investigadora que ha començat una investigació per una motivació o vinculació personal, ja que "no és fàcil que als homes els interessin aquestes qüestions".

4.5.2. Les associacions professionals

Un altre sector que contribueix en la recerca en comunicació són les associacions professionals, que afavoreixen l'elaboració d'estudis per analitzar l'estat del sector. El Col·legi de Periodistes, a nivell català, és l'organització professional que es va fundar l'any 1985 per regular i defensar la professió periodística. El Col·legi disposa de grups de treball que actuen en diversos àmbits del periodisme, entre ells el que tracta les qüestions de gènere.

D'aquesta manera, el Col·legi dóna suport i col·labora en les iniciatives que vetllen pels drets de les dones en el sector periodístic, així com en la igualtat i la seva visibilitat en els mitjans de comunicació. En aquest sentit, el Col·legi ha participat, entre altres accions, en l'estudi *Gènere i mitjans de comunicació. Eines per visibilitzar les aportacions de les dones*, que fa un retrat del gènere (rols i estereotips) i ofereix una guia als mitjans per tractar temes com la violència masclista.

El Col·legi de Periodistes també ha elaborat la primera edició del *Llibre blanc de la professió periodística a Catalunya*, que analitza la realitat actual dels mitjans de comunicació, incloent dades per gèneres.

D'altra banda, l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya (ADPC) agrupa les dones que treballen en els mitjans de comunicació. Els seus objectius es basen en treballar per la igualtat en la professió, aconseguir càrrecs de responsabilitat en els mitjans i promoure una imatge digna de la dona. En l'àmbit de la recerca, promou l'elaboració d'estudis que analitzen els continguts dels mitjans, el tractament de gènere i la proporció d'homes i dones en càrrecs de responsabilitat. També s'encarrega de la gestió d'aquests projectes i de la tramitació de subvencions per finançar-los.

A nivell estatal, des de l'any 1895 existeix l'Associació de Premsa de Madrid (APM), que s'encarrega de defensar les llibertats dels periodistes i de vetllar pel bon exercici professional. Encara que el seu àmbit territorial és la Comunitat de Madrid, l'APM elabora l'*Informe Anual de la Profesión Periodística* des de l'any 2004, que fa un seguiment de la situació laboral dels periodistes espanyols, així com de la percepció que la societat té d'ells. Per tant, també proporciona dades professionals en funció del gènere.

4.5.3. Les associacions científiques

La Societat Catalana de Comunicació (SCC), fundada l'any 1986, és una filial de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) amb la intenció de promocionar les activitats que s'organitzen en el sector de la comunicació, de donar a conèixer els estudis i recerques i de convertir-se en una eina pels professionals. A més de conferències, congressos i altres activitats, la SCC publica dos cops l'any la revista *Comunicació: revista de recerca i d'anàlisi*, que inclou articles i recerques sobre la situació del món comunicatiu. En alguns números d'aquesta publicació es poden trobar articles sobre qüestions de gènere, com en l'àmbit de la publicitat, però que no tracten la combinació dona-periodisme.

A nivell estatal, existeix l'Associació Espanyola d'Investigació de la Comunicació (AEIC) que, fundada l'any 2006, és més jove que l'anterior. Va néixer amb la voluntat de potenciar la investigació en la comunicació i d'establir una cooperació entre investigadors i associacions internacionals. Compta amb diversos grups de treball, agrupats per seccions, entre els quals hi ha els estudis de gènere i comunicació per tal de incloure la perspectiva de gènere en les recerques i donar visibilitat a les investigacions sobre dones i comunicació. En els objectius d'aquest grup de treball s'especifica que "les aportacions estudis de gènere són clau per la comprensió de la comunicació". Aquesta afirmació es refereix a que, gràcies a les recerques, s'han difós, per exemple, problemes com la representació de la masculinitat i la feminitat o s'han visualitzat les diferències entre sexes.

4.5.4. Les institucions

Dues de les institucions que pertanyen al govern català i espanyol i que vetllen per garantir els drets de les dones, també aporten el seu gra de sorra. En primer lloc, a nivell català, des de l'any 1989 hi ha l'Institut Català de la Dona (ICD), que depèn de la Generalitat de Catalunya. A més d'impulsar les polítiques d'igualtat entre els dos gèneres, també entra en les seves competències l'acció d'analitzar la situació de la dona a Catalunya i elaborar informes sobre les problemàtiques que afecten a les dones. En col·laboració amb l'ICD, el Consell Nacional de les Dones de Catalunya (CNDC) integra les associacions que treballen en programes a favor de la igualtat i la promoció de la dona en l'àmbit polític, social, cultural, econòmic i educatiu. Format per més de 350 entitats, el CNDC fomenta l'associacionisme de les dones i incentiva la recerca. D'altra banda, l'ICD també ofereix un cercador d'expertes i d'entitats, un servei d'atenció a la dona i, any rere any, organitza diverses activitats formatives.

L'organisme central que s'encarrega de defensar l'equitat entre homes i dones és l'Instituto de la Mujer, que depèn del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat de l'estat espanyol. Nascut l'any 1983, el seu Programa d'Educació afavoreix la publicació de material informatiu i divulgatiu per difondre coneixements sobre les dones. També promou investigacions i col·labora amb els mitjans de comunicació perquè tractin d'una manera adequada la informació relacionada amb el gènere. D'altra banda, també disposa d'una base de dades que permeten consultar la situació de la dona a l'estat espanyol, dividida en diferents apartats com demografia, família i llar, conciliació, feina, poder i presa de decisions o violència, entre d'altres.

En general, les investigacions que es realitzen a l'estat espanyol solen tenir poca repercussió a l'estranger. Pocs estudis es tradueixen a altres idiomes, hi ha pocs espanyols que dirigeixen investigacions en altres països i poques revistes internacionals publiquen els resultats de les recerques.

Daniel E. Jones, doctor en Ciències de la Informació i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Ramon Llull, afirma en el seu article *Investigación sobre comunicación en España: evolución y perspectivas*, que encara hi ha molt camí per fer:

S'haurà de recórrer a equips interdisciplinaris i internacionals, per evitar tot tipus d'aïllament, tant teòric com geogràfic. Per això, serà necessari abundar en els anàlisis de la realitat comunicativa espanyola comptant amb la col·laboració d'experts d'altres àrees científiques, però també s'hauran d'emprendre nous projectes en col·laboració amb altres equips d'investigadors internacionals.

5. TREBALL DE CAMP

5.1. La veu de les expertes

Joana Gallego: “Les dones han de treballar molt per arribar al mateix lloc que els homes ”

Professora de Periodisme a la UAB i investigadora de gènere

Des del 1983, la Joana Gallego és professora de Periodisme a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). L'estudi de les qüestions de gènere i comunicació és la seva línia de treball d'investigació, que s'ha convertit en la seva dedicació fonamental durant gairebé 30 anys. Gallego compagina la feina de professora amb col·laboracions exteriors com, per exemple, en revistes.

1. Quins canvis han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

La quantitat. Les dones es van incorporar als anys 60, però continuaven sent el 10% com a màxim. L'esclat va ser als anys 80, quan les aules de periodisme estaven plenes de dones, i això es va acabar notant. Per tant, ara podem dir que la presència de les dones en els mitjans de comunicació no és totalment paritària, però a prop d'un 40 o 43%. En resum, ha estat una incorporació lenta i sense pausa des dels anys 60 fins avui.

2. Per la seva condició de gènere, les periodistes es troben amb dificultats per exercir la seva feina?

Jo crec que sí. Per començar, els horaris, aquesta lliure disposició que els homes no es plantegen mai. I, d'altra banda, la majoria de les dones que treballen i decideixen tenir fills, resulta que d'alguna forma es veuen retirades de la competició. Mentrestant, què passa amb els homes? Doncs que han anat ocupant llocs de responsabilitat, perquè pocs es plantegen conciliar la vida laboral i la familiar. I això són pautes culturals. Per tant, vulguem o no, hi ha una sèrie d'entrebancs amb qui els homes no s'han d'enfrontar. Després de 45 o 50 anys, ja pots tenir la vida feta però, per arribar-hi, abans t'has de posicionar. Aquí és, precisament, on les dones es troben amb la dificultat que les empreses no faciliten la vida personal. Aquest és el punt fonamental i, si això no canvia, les dones continuaran tenint problemes.

3. Com ha evolucionat la imatge que la societat té d'una periodista?

Hi ha periodistes amb molta credibilitat i que s'han guanyat un nom. Però jo diria que, majoritàriament, hi ha la idea que les dones periodistes són maques i que serveixen per adornar, sobretot a la televisió i als programes esportius. En aquest sentit, l'empresa també afavoreix un tipus de periodista amb unes certes característiques. Per tant, amb la percepció de que hi ha tantes periodistes joves i que semblen models, la societat no les acaba veient tant serioses com els homes. És una mica frívol, sembla que les periodistes tenen una ocupació més aviat propera al món de l'espectacle.

4. En canvi, en els homes les característiques físiques no són tant importants...

No. Una alumna va fer un treball l'any passat, on comparava l'evolució dels periodistes homes i dones en es informatius de televisió. Va arribar a la conclusió que els homes eren més grans, més madurs i no tant atractius, mentre que la majoria de dones eren joves, atractives i primes, que complien més el cànon de bellesa convencional.

5. Per què en els mitjans de comunicació encara es mantenen aquests estereotips?

Perquè és el que valora la societat. Si la societat valora la joventut, l'atractiu físic, els diners i l'èxit, els mitjans també reproduïen aquesta idea. Per tant, és normal que aquests estereotips continuïn, és un peix que es mossega la cua. Com que la societat valora això, els mitjans ho incentiven i, com que els mitjans ho reproduïen, la societat ho valora. És un cercle viciós difícil de trencar.

6. I quina seria la solució per trencar-lo?

Jo sempre dic que la solució és l'educació i el creixement interior. És a dir, una educació crítica que sàpiga diferenciar què és bo i dolent. Però no sembla que la societat vagi per aquest camí, perquè les famílies també valoren aquestes coses. És difícil inculcar nous valors, però crec que és l'única possibilitat. Els mitjans poden tenir la iniciativa d'intentar canviar, però no ho faran en la mesura que la societat tampoc. No crec que tinguin cap interès en ser més "responsables", perquè sempre diuen que ells no són educadors.

7. En quins altres àmbits s'accentuen les desigualtats de gènere?

En el salarial, però no en el sentit que una dona guanya menys que un home. S'ha de comparar la massa salarial global que, en general, és més alta pels homes que per les dones, encara que individualment no sempre sigui així. Normalment els homes tenen més càrrecs de responsabilitat, i aquí hi ha una altra desigualtat. Si assumir un càrrec significa no tenir temps per dedicar a la família i a les aficions, potser la dona no l'accepta. Per tant, en certa mesura existeix una barrera que pot traspasar si vol tenir una vida plena. Finalment, la tercera desigualtat seria la credibilitat. Dones com Rosa Maria Mateo, Olga Viza o Àngels Barceló fa uns anys tenien molta credibilitat. Ara, elles mateixes diuen que han perdut aquesta capacitat de presència i han estat substituïdes per dones més joves i atractives. En canvi, Pedro Piqueras o Matías Prats encara estan en primera línia. Són desigualtats difícils de detectar, però que hi són.

8. Pel que fa als càrrecs de responsabilitat, a l'hora d'accedir-hi, creu que hi ha dones que es creen la seva pròpia barrera?

Si reflexionem una mica, venim d'una història i és lògic que encara tingui pes. Tradicionalment, les dones han tingut més tasques a la llar, a la família i als fills, i potser no donen tant valor als diners. En canvi, el prestigi dels homes depèn del poder que tenen a l'empresa, pels diners o les possessions que tenen. Hi ha hagut directores de diari que han ofert càrrecs a dones, i que moltes han durat sis mesos o directament no l'han acceptat. Això significa que potser valoren la vida d'una altra manera, però fa que les dones quedin en un segon pla. Caldria que les empreses estructurassin la feina d'una altra manera i que les dones no haguessin de renunciar a res per tenir un càrrec. Per què cal treballar 12 hores diàries, si es pot fer amb 8? Per què cal estar 8 hores presents a la feina, si es podria fer-ho amb 4? La feina sortiria igual. De la mateixa manera, els homes també podrien tenir una vida més plena. Però fins que això no es plantegi, no canviarem res.

9. Quines qualitats aporten les dones al periodisme, a diferència dels homes?

Amb els meus estudis he arribat a la conclusió que, pel fet de ser dona, el discurs periodístic no canvia. Es pensava que amb més dones això canviaria, però no hi ha una correlació directe entre el nombre de dones i el canvi de discurs. Cal mirar a què donem importància, quins són els temes i com abordem la realitat, no si som homes o dones. Els mitjans de comunicació haurien de fer una reflexió crítica sobre què han d'informar, sinó les dones continuaran reproduint el mateix discurs acrític i convencional. És necessària una reflexió sobre la nostra tasca en el periodisme, però també en el món en general.

10. En els referents periodístics dels joves, cada cop hi ha més dones?

Com a referents n'hi ha poques. Potser sí que hi ha la Mònica Terribas o la Sílvia Coppulo, però només de dones potents en el món del periodisme no n'hi ha tants. Els grans referents potser es troben més a la televisió. Però vaja, aquestes dones es van fent grans i el mercat sembla que les expulsa una mica. Ja no tenen el mateix protagonisme.

11. Personalment, s'ha trobat amb algun cas de desigualtat o discriminació?

He patit els mateixos problemes que tenen les dones en general. Les dones han de treballar molt per arribar al mateix lloc que els homes. Un home pot tenir un càrrec de responsabilitat sense que ningú li qüestioni la seva competència. En canvi, perquè una dona hi arribi, la resta li ha d'atorgar les capacitats. I això ens passa a totes, que hem de demostrar que som molt bones per arribar a una situació d'igual.

Sílvia Espinosa: “El periodisme no és una qüestió de gènere, sinó de destresa i coneixement ”

Periodista i professora a la UdG

Llicenciada en Periodisme per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), el món de la Sílvia Espinosa sempre ha estat la ràdio. La seva carrera va començar a Ràdio Barcelona i la Cadena SER, fins que va començar a impartir classes a la UAB, a la Universitat Rovira i Virgili i, actualment, a la Universitat de Girona (UdG). També forma part de l'Observatori de la Ràdio, una entitat que estudia el sector radiofònic a Catalunya. L'any passat va publicar *Dones de ràdio. Les primeres locutores de Catalunya*, un llibre que desenterra la presència femenina a la ràdio entre els anys 20 i el principi del franquisme.

1. Quins canvis han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

Una cosa són les periodistes que treballaven en premsa, i l'altra les que ho feien a la televisió i la ràdio. En els primers anys de la televisió, poques dones eren periodistes, sinó que més aviat eren dones “florero”, guapes i que sabien parlar bé. Mentrestant, el pes dels programes importants el portaven els homes. En el cas de la ràdio, hi havia molt entreteniment fins a la Segona República, que la informació important també la va tractar els homes. La gran incorporació de les dones en el periodisme va venir amb la democràcia, però venim d'una herència de molts anys i costa que puguin anar escalant posicions.

Tot i així, el salt més important ha estat quantitativament. Ara hi ha moltes dones encapçalant programes i la diferència només es troba en les esferes superiors, perquè els homes tenen el poder acaparat d'aquesta manera. Però jo crec que és una qüestió que amb el temps acabarà caient pel seu propi pes, perquè les facultats de comunicació estan plenes de noies.

2. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o volen dedicar-se, al periodisme?

Jo crec que han de sobreviure i han d'afrontar els mateixos reptes que els homes periodistes. Els sous baixos, les hores de dedicació... Jo crec que, en això, no hi ha cap diferència de gènere. Les dones tenen el valor afegit de la maternitat, però crec que els homes també estan molt implicats en aquest tema. Els reptes d'avui no estan vinculats al gènere, sinó a l'economia i la societat. Tenint en compte el que he estudiat en les etapes històriques, veus que realment la situació era vergonyosa i que, dones que havien fet coses importants, van ser relegades durant la dictadura. Per això, ja crec que el gènere no és una cosa vinculada al periodisme.

3. Com ha evolucionat la imatge que la societat té d'una periodista?

La imatge té més a veure amb la televisió, que cada cop s'està banalitzant més. La informació té un altre codi, el de la imatge, i moltes vegades es treuen temes perquè hi ha imatges espectaculars, encara que no sigui notícia. En aquest context, és normal que es busquin presentadors i presentadores atractius, perquè forma part d'aquest llenguatge televisiu. Jo vull creure que ser guapo no és una condició per sortir a la televisió, el que passa és que s'ha de tenir una imatge més aviat agradable. A part, és necessari saber estar davant d'una càmera, parlar, tenir capacitat de síntesi... Coses que s'aprenen a les facultats.

4. Per què en els mitjans de comunicació encara es mantenen estereotips?

Potser només es mantenen a la televisió, perquè en ràdio crec que no n'hi ha cap. Fa uns anys, es deia que les dones a la ràdio feien els programes de tarda, i ara això està trencadíssim. Els estereotips més clàssics són els de la presentadora guapa. Perquè és veritat, estic intentant pensar en presentadors i presentadores lletjos i no en trobo cap. Però és una condició televisiva, el que és important és que sàpiga fer bé la seva feina. D'altra banda, hi ha el handicap que els homes duren més temps a la televisió, perquè les dones amb 50 anys es veuen grans i els homes atractius. Això és la malícia de la societat, el masclisme pur que ens envolta, i no només en els mitjans de comunicació, sinó a la vida. De fet, els mitjans sempre han estat el reflex de la vida real, no?

5. Per què hi ha poques dones ocupant càrrecs de responsabilitat?

El alguns casos, segurament perquè no s'ho han proposat i, en d'altres, perquè han preferit estar amb la seva família. També perquè els homes, quan pensen en fer equips, moltes vegades pensen en agafar els seus iguals, i no en qui ho fa millor. És una condició una mica masculista. Per tant, no és una qüestió de competició, sinó d'estar preparat per fer aquesta feina, i les dones també ho estan. Jo crec que això passa a tot arreu, amb els grans arquitectes, en política, a les universitats... Sí que hi ha dones ben posicionades, però molt poques.

6. Quines qualitats aporten les dones al periodisme, a diferència dels homes?

Jo crec que això és un estereotip. El periodisme no és una qüestió de gènere, sinó de destresa, de coneixement i de sentit comú, de saber utilitzar bé les fonts, d'investigar, d'interpretar... Tot això són condicions que no tenen gènere. Les dones, pel sol fet de ser dones, no aporten res de diferent al periodisme.

7. Personalment, s'ha trobat amb algun cas de desigualtat o discriminació?

No, a mi no m'ha passat mai. Jo vaig ascendir a cap d'informatius de manera natural. No conec cap cas de discriminació, però això no vol dir que no n'hi hagi.

Elvira Altés: “Em preocupa que s’ofereixi una imatge frívola de les dones a la televisió ”

Periodista i investigadora de gènere

Després de llicenciar-se en Antropologia i treballar a la ràdio, l’Elvira Altés va fer un màster de Periodisme i Investigació. És una de les fundadores de l’Associació de Dones Periodistes de Catalunya, d’on n’ha estat la presidenta i ha dirigit la revista *Dones* durant set anys. També ha participat en recerques internacionals, com el *Global Media Monitoring Project* i *Image and Women in the Media*. A més de publicar un llibre sobre les dones periodistes durant la Segona República ha participat en nombroses investigacions i ha format part de la junta directiva de l’Institut Interuniversitari d’Estudis de Gènere.

1. En l’àmbit de les dones i els mitjans de comunicació, s’han posat facilitats per elaborar estudis i recerques?

En aquest país no es posen gaires facilitats per a la recerca, i en els últims anys molt menys. Sembla que hi ha forces dificultats perquè els temes de gènere poden ser transversals i interdisciplinaris. Per tant, costa molt incorporar aquesta nova mirada en la recerca. És un tema que ha anat obrint un camí, però que ni de bon tros es troba al nivell que els departaments de recerca de la cultura anglosaxona, per exemple.

2. Quins canvis han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

En la possibilitat de dedicar-se a la seva feina, ser creïbles, compaginar la seva vida personal i familiar... Tot aquest tipus de coses continuen sent difícils. La credibilitat la tenien les primeres periodistes, que se les relacionava amb temes femenins. En aquest aspecte, sí que s'ha guanyat terreny, i ara hi ha dones que fan política internacional, economia o esports. En qualsevol cas, per entrar en aquestes seccions "més dures", sí que s'ha d'assumir un punt de vista androcèntric.

3. Els mitjans de comunicació transmeten una imatge determinada de les periodistes?

Les dones tenim una manera diferent de manifestar els nostres coneixements. Però em preocupa més que s'ofereixi una imatge frívola de les dones. Per exemple, a l'Ariadna Oltra, presentadora del programa .CAT de TV3, li posen uns talons immensos i se la nota molt incòmoda. Per què les dones hem de passar per aquestes proves de feminitat? Em sembla escandalós i terrible. Per què a les dones se'ns exigeix que, a més de ser professionals, portem faldilla curta i ensenyem cuixa? I per què ho acceptem? Però jo crec que no, que els mitjans tenen molt d'interès en dones que tenen un currículum al darrere, encara que després acabin vestides com Barbies. Això fa que es reproduïxi l'estereotip que les dones són més importants pel seu físic i la seva bellesa que per la seva intel·ligència.

4. A part del físic, encara es mantenen altres estereotips?

Aquest és el més important i el més resistent. Però també n'apareixen d'altres, com el de la dona empresària que sap treballar en equip. A les dones sempre se'ls adjudica alguna característica. Per exemple a les esportistes, a vegades se les ensenya per les seves cuixes o els pits, que no pas pel seu joc, com també es remarca que han perdut la seva feminitat. Hi ha una mirada escrutadora i constant sobre les dones.

5. Què caldria fer per canviar aquesta situació?

Canviar les mentalitats és un procés molt lent, tot i que no exclou que en certs moments es pugui denunciar o escriure'n un article. Perquè la dona tingui prou poder per dir les coses sense el perill de quedar-se sense feina i n'hi posin una altra, hem d'estar moltes dones al darrere recolzant això.

6. Potser també és culpa del pensament col·lectiu, el de la societat. Si es pogués canviar...

És clar, el pensament previ considera que els mitjans de comunicació són pels homes, mentre que a les dones se'ns ha ensenyat a mirar com si fóssim homes. I crec que cada vegada hi ha més dones formades i amb un criteri propi. No s'ha d'oblidar que els mitjans públics i privats tenen una responsabilitat social i que, per tant, estan al servei de la societat. Han de fer una societat més justa, més democràtica, més equitativa...

7. Quines qualitats aporten les dones al periodisme, a diferència dels homes?

Ens formen per igual, les universitats no tenen en compte les diferències de gènere, una cosa que per a mi seria fonamental. I no per fer un periodisme feminista, sinó per fer-lo més plural i ric. Segurament els homes se senten més atrets per les seccions que tenen més prestigi, i a les dones se'ns ha socialitzat per no destacar massa i per no tenir gaire ambició. Per això, tendim a preferir les seccions on els aspectes humans i les relacions tenen més pes. Les diferències que es poden donar són les d'aquesta socialització, però a l'hora de la veritat ens han ensenyat a fer una notícia d'una determinada manera. Crec que s'hauria de fer un procés de desconstruir aquesta mirada androcèntrica, i construir una mirada diferent i més oberta, que es preguntin en tots els casos què els passa a les dones.

8. Les dones també hi deuen tenir alguna cosa a dir. Creu que es construeixen les seves pròpies barreres?

Hi ha límits externs i límits interns. Els primers, porten la cosmovisió social de la jerarquia en les diferències entre homes i dones, per la qual és més important el que fan ells. Com a conseqüència, hi ha els límits interns. Els meus treballs sobre estereotips m'han portat a la conclusió que les dones creuen que, perquè les estimin, no han de guanyar més que els seus homes o que, per tenir èxit, han de fer goig físicament. Sembla que no en sabem prou. Són tants anys de no tenir la paraula, que no volem dir bestieses, i això als homes no els amoïna tant. Com a element que fa que les dones siguin menys ambicioses, és que donen més importància a la seva vida personal i familiar.

9. La maternitat encara és un entrebanc?

Sí, és clar. Hi ha un moment en el qual la maternitat s'adjudica exclusivament a les dones, que són les que tenim un rellotge que ens diu "prou, perquè si vas més enllà ja no et podràs quedar embarassada". Si els permisos de paternitat es poguessin compartir més... Hauríem de tenir uns canvis fonamentals a la societat, que són de sentit comú. Mentre això no es produeixi, moltes dones s'ho rumien, perquè és una elecció: segueixo amb la meua carrera professional o tinc fills. No totes les dones han de ser mares, una possibilitat no vol dir que la concretis amb un fet.

10. Després de totes les recerques que ha fet, quines conclusions generals destaca?

Tot i que la realitat desmenteix constantment els estereotips, tenen una gran força. Ens serveixen per orientar-nos en una vida complexa i determinar qui és qui. Per això, desmuntar-los es fa difícil. També he observat que en desmuntem uns i n'apareixen uns altres. Sembla que la comunicació no es pot produir sense aquesta mena de clics, que fan que amb una imatge o dues paraules es pugui descriure una cosa. L'economia del llenguatge que es troba als mitjans, fa passar bou per bèstia grossa. Quan diuen metges, ja inclouen metgesses, no?

5.2. L'experiència de les periodistes

Carmen del Riego: “Les dones rebutgen càrrecs per considerar que no estan preparades”

Presidenta de l'Associació de Premsa de Madrid (APM)

Carmen del Riego s'ha convertit en la primera dona presidenta de l'Associació de Premsa de Madrid (APM), una institució que té 116 anys d'història. Llicenciada en periodisme l'any 1982, va començar a treballar a l'agència Europa Press, on va ser la primera dona en pertànyer a la redacció de notícies. Especialitzada en política, va formar part de l'equip fundador del diari *El Sol* i, dos anys després, es va incorporar a la secció de política de *La Vanguardia* a Madrid. Abans d'arribar a l'APM, va ser la presidenta de l'Associació de Periodistes Parlamentàries durant vuit anys.

1. Quins canvis creu que han experimentat les periodistes al llarg dels anys?

Com en moltes altres professions, les dones han passat de ser una minora a ser la majoria dels professionals que en l'actualitat exerceixen el periodisme. En paral·lel a això, les dones periodistes també han passat a ser redactores de base a ocupar càrrecs de direcció, que encara són escassos en els nivells més alts, però que ja són normals en nivells intermedis, com redactores en cap o subdirectores.

2. Els mitjans de comunicació transmeten una imatge concreta de les dones periodistes?

No crec que hi hagi un interès determinat. La imatge de les dones periodistes sempre s'ha caracteritzat per assemblar-se als homes quan han arribat als càrrecs que ocupaven ells. Potser la principal diferència és que abans una dona periodista no tenia temps per ser ni esposa, ni mare. Ara ja és normal que les dones desapareguin del panorama d'actualitat durant els mesos de baixa maternal.

3. En aquest sentit, per què encara existeixen alguns estereotips?

Perquè encara es mantenen en la societat i el periodisme n'és un pur reflex. Aquest sector no ha patit canvis per adaptar-se a la mentalitat femenina, sinó que ella s'ha adaptat a l'existent que, per història, té una mentalitat masculina.

4. I què caldria fer per canviar aquesta situació?

Mentre la societat no acabi de canviar, i hi ha dades pessimistes al respecte, no es podrà traslladar una imatge diferent i es mantindran els estereotips. També la manera d'explicar la societat, que segueix relatant-se des d'un punt de vista masculí, però no masculista.

5. Hi ha desigualtat entre homes i dones en la professió periodística?

Pel que fa a l'activitat professional diària, crec que no hi ha desigualtat, i des del punt de vista salarial la bretxa possiblement sigui menor que en altres professions. Però la desigualtat es produeix en els càrrecs de responsabilitat dels mitjans, que són netament masculins i que semblen vetats a les dones. Tot i així, ja comença a haver-hi casos, encara que pocs, de direccions integrades per dones.

6. Per què creu que encara hi ha poques dones en els càrrecs de responsabilitat?

Hi ha moltes raons i molts responsables. La principal culpa és de les empreses, acostumades a pensar sempre en masculí i que sembla que siguin cegues a l'existència de les dones. Quan han d'anomenar qui dirigirà les redaccions, segueixen veient només homes. Però també de les dones periodistes, que moltes vegades els hi ha faltat ambició per ocupar aquests càrrecs, vistos com una obligació de renunciar a més coses. També passa que les dones rebutgen càrrecs per considerar que no estan preparades per ells, mentre que els homes no.

7. Les dones tenen més dificultats per trobar feina?

En aquests moments, amb l'evolució que han tingut els mitjans i la majoria de dones que hi ha a la professió, no ho crec. Tot i així, crec que hi influeixen els salaris més baixos de les dones, malgrat que la bretxa salarial sigui menor que en altres professions.

8. Quines qualitats aporten les dones en el periodisme, a diferència dels homes?

No m'atreviria a dir que aporten alguna cosa diferent, perquè les dones periodistes han assumit la visió masculina de la societat i de la vida. Tot i així, potser això no és veritat del tot, i les dones hagin incorporat als mitjans determinades preocupacions sobre la violència de gènere o l'educació dels fills. Però es pot veure que responen, de nou, als estereotips dels temes femenins.

Marga Solé: “Les empreses periodístiques encara confien més en els homes”

Periodista i delegada en Qüestions de Gènere del Col·legi de Periodistes

Des del 1991, la Marga Solé forma part de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya, avui com a membre del Consell Assessor. Exerceix com a delegada en Qüestions de Gènere al Col·legi de Periodistes i forma part de la Comissió Nacional contra la violència de gènere. Com a periodista, treballa com a redactora al *Diari de l'Hospitalet* i ha col·laborat en mitjans com *La Vanguardia*, *Correo Catalán*, *El País*, *El Periódico* i TVE.

1. Quins canvis han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

Al principi, quan jo vaig començar a treballar, a les redaccions les dones ocupaven les seccions que podríem denominar “toves”, és a dir, cultura, societat, l'agenda... Era quasi impossible

que una dona treballés a economia, per exemple. Afortunadament, ara ja no és així. Però és clar, estem parlant de redactores.

2. Encara es mantenen estereotips en els mitjans de comunicació?

Crec que encara es mantenen en relació als càrrecs directius, perquè poques dones arriben a dirigir un mitjà de comunicació dels “anomenats grans”. Però cada vegada hi ha més dones a les facultats i, per tant, surten més dones periodistes llicenciades. I a les redaccions majoritàriament hi ha dones.

3. Per què creu que encara hi ha poques dones que ocupen càrrecs de responsabilitat?

Perquè en aquest àmbit continuen els estereotips i els amiguismes. Les empreses periodístiques encara confien més en els homes, perquè les dones tenen l'estigma de que agafen baixes de maternitat, fills malalts, no poden fer hores extres... També penso que els homes són més solidaris amb els seus iguals que amb les dones. I, si hi ha un càrrec a la empresa, la majoria de vegades un home sempre en recomana un altre.

4. Què caldria fer per trencar aquest “sostre de vidre”?

En primer lloc, estar més unides. No pot ser que entre dones professionals ens critiquem. No ens ajudem i no fem pinya, que és el que fan els homes. En moltes ocasions, en alguns àmbits, ens tractem com si fóssim enemigues. Crec que falta una mica més d'unió entre totes nosaltres i anar més a la una en les nostres reivindicacions. La unitat fa la força.

5. En alguns casos, podria ser que les dones que es creïn la seva pròpia barrera?

Sí, la barrera ens la posem nosaltres perquè, moltes vegades, per una responsabilitat mal entesa, ens sembla que no hi arribarem i que no estem preparades. Aquestes coses mai se les planteja un home. Sovint, també posem per davant de la feina altres temes com la família. El tema patriarcal encara el tenim molt arrelat.

6. Les dones tenen més dificultats que els homes per trobar feina de periodista?

Crec que igual que els homes. En aquests moments, la feina està bastant difícil amb horaris excessius i mal pagada. No pot ser que una o un periodista d'un diari digital guanyi 800 euros bruts.

7. Com intervé el Col·legi de Periodistes en qüestions de gènere?

El Col·legi fa recomanacions a l'hora de tractar el tema de gènere als mitjans, col·labora amb altres entitats i associacions per tirar endavant xerrades, col·loquis o recerca per evitar les discriminacions per qüestions de gènere. A més a més, es fan recomanacions als mitjans de comunicació sobre el tractament de les notícies com, per exemple, la prostitució. També activitats amb les entitats que treballen en el tema.

8. Creu que es compleixen les polítiques d'igualtat existents?

Les polítiques d'igualtat s'haurien de complir i, si fos així, no hi haurien discriminacions. Però són molts anys de tradició, i aquestes coses costen de canviar.

9. Personalment, s'ha trobat amb algun cas de desigualtat o discriminació?

Casos concrets no, però només cal mirar els grans mitjans i veure qui està al capdavant. Per què quasi no hi ha dones? Estan poc preparades? No, moltes estan més ben preparades que els homes, però el lloc no se'ls hi ofereix. Pel que fa a la meva persona, vull pensar que no n'he patit. Però si faig molta memòria, no ho tinc tant clar, perquè hi ha hagut situacions que, la veritat... penso que ho eren.

Dolors Altarriba: “La dona sempre acaba fent més esforç si vol un càrrec”

Cap d'economia de *El 9 Nou*

Dolors Altarriba va començar a treballar com a periodista amb 18 anys, mentre encara estudiava. Els primers passos els va fer a través de *El 9 Nou*, on va ser cap de cultura i espectacles, i a Ràdio Olot, a més de fer corresponsalies per *La Vanguardia* i TVE. Després de deu mesos als Estats Units, Altarriba va tornar a *El 9 Nou* del Vallès Occidental com a cap d'economia i, més tard, com a directora. Ara fa catorze anys que torna a treballar a l'edició del diari d'Osona i el Ripollès, actualment a la secció d'economia i en producció de programes de televisió.

PERFIL	
Edat	50 anys
Estat civil i fills	Casada, amb dos fills
Tipus de contracte	Indefinit
Nº d'hores diàries de feina	Entre 8 i 9
Nº d'hores de temps lliure	Depèn de la setmana, unes 16

1. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o que volen dedicar-se, a la premsa escrita?

Home, en les condicions actuals, treballar el màxim de bé. De fet, com ha de ser sempre. Però sovint, té més a veure amb les condicions familiars pel fet de ser mare, ja que d'embarassades només hi poden estar les dones, que per les internes de la feina. Són reptes que s'han d'assolir en general, sobretot pel que fa al tema de la maternitat. El problema és que encara hi ha la sensació que si no dediques prou temps a la feina, malament.

2. En aquest sentit, la maternitat s'ha presentat com uns obstacle a la seva carrera professional?

Al final no ho va ser, però si que em va suposar un esforç considerable. Era complicat demanar jornades reduïdes perquè et podia tocar fer una feina menys atractiva. Té a veure amb la feina, que no la pots especificar horàriament perquè a vegades passen coses fora de l'horari laboral.

3. En el seu mitjà es donen facilitats per conciliar la vida laboral amb la familiar?

No hi ha ofertes concretes al conveni, però es permet a tothom de la redacció, homes i dones, organitzar-se el temps. Això vol dir que no has d'especificar constantment si has d'anar al metge o tens un problema familiar. Resolem la feina igualment.

4. A la redacció hi ha més homes que dones?

Sí, hi ha sis dones i catorze homes.

5. Creu que encara existeixen estereotips en els mitjans de comunicació?

Cada cop menys, però encara es busca donar a les dones uns tipus de secció específiques o fer feines de secretariat dins d'una redacció.

6. Per què encara hi ha poques dones ocupant càrrecs de responsabilitat?

Jo n'he tingut. Té molt a veure amb la idea que cal estar moltes hores a la feina i quan s'és mare és complicat. Per molt que vulguem, i també depèn de la feina del marit, la dona acaba tenint l'organització de la casa i la preocupació al cap. També hi ha la por de l'empresari, la por de que si ets dona necessitaràs més permisos. Per això, al final la dona sempre acaba fent més esforç si vol tenir un càrrec.

7. I el seu, per quin motiu ja no el té?

Jo era la directora. El diari va tancar, el personal es va recol·locar i jo sempre vaig tenir l'opció de tornar a la redacció de Vic, amb el càrrec de cap de redacció.

8. Personalment, ha experimentat alguna situació de desigualtat o discriminació?

No.

EN EL SEU MITJÀ...	
Hi ha discriminació o obstacles per les dones	NO
Es paga més als homes que a les dones per la mateixa feina	NO
Es tracten, amb freqüència, temes que afecten a les dones	SÍ
La direcció l'ostenta...	Un home

Montse Virgili: “A vegades el repte ens el posem nosaltres mateixes”

Periodista cultural a Catalunya Ràdio

Montse Virgili va començar treballant en una agència de notícies, però el seu lloc sempre ha estat la ràdio. Ha passat per la Cadena SER, Ona Catalana i Com Ràdio fins a Catalunya Ràdio, on actualment dirigeix el programa cultural *Cabaret Elèctric*. Tot i així, també fa col·laboracions puntuals en mitjans escrits, com *Time Out*, *La Vanguardia*, *Esquire* i *Rockdelux*.

PERFIL	
Edat	38 anys
Estat civil i fills	Soltera, sense fills
Tipus de contracte	Indefinit
Nº d'hores de feina	40 setmanals, però en són més perquè treballa des de casa
Nº d'hores de temps lliure	Matins lliures, però sovint continua treballant

1. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o que volen dedicar-se, a la ràdio?

És trist dir-ho així, però moltes vegades el repte ens el posem nosaltres mateixes. Sentim que hem de demostrar més i ser millors que els nostres companys per estar, a vegades, en un estat d'igualtat.

2. Encara existeixen estereotips en els mitjans?

Moltíssims. Les dones en patim molts, sobretot de gènere. En el cas de la premsa musical, que és part important de la meua feina, no se'ns considera igual que als homes. Encara costa molt fer-se un camí i sentir el recolzament de la resta de la professió. El rock'n'roll encara és una cosa de senyors.

3. I en els càrrecs directius, per què encara hi ha poques dones?

Perquè el món i, per descomptat, les empreses com a reflex del món, indiquen allò que també passa també a la societat.

4. En algun moment de la seva carrera ha ocupat un càrrec de responsabilitat?

Sí. Ja no el tinc perquè hi vaig renunciar per motius estrictament professionals.

5. La maternitat es presenta com un obstacle per a vostè?

No m'ho plantejaria així. És una qüestió personal. Tot i així, és evident que les empreses no afavoreixen aquesta decisió.

6. Considera que en l'ambient del seu mitjà existeix algun tipus de discriminació o obstacle per a les dones?

Obstacles laborals, vull creure que no. I jo no els he observat. La discriminació és, a vegades, més difícil d'objectivar, però en certes actituds és molt palpable. Jo abans parlava de l'àmbit de la música, però en sectors com els esports, encara hi ha molt prejudici sobre els coneixements que en puguin tenir les dones.

7. Personalment, ha experimentat alguna situació de desigualtat o discriminació?

Tota dona en algun moment l'experimenta, en major o menor mesura.

EN EL SEU MITJÀ...	
Hi ha discriminació o obstacles per les dones	NO
Es paga més als homes que a les dones per la mateixa feina	NO
Es tracten, amb freqüència, temes que afecten a les dones	No és habitual
La direcció l'ostenta...	Un home

Núria Casas: “La meva gran alegria seria veure una dona retransmetent un partit de futbol ”

Periodista d'esports a 8TV

La Núria Casas va començar a exercir de periodista a la ràdio i televisió locals de Badalona. Va formar part del departament de premsa de la Plataforma ProSeleccions Esportives Catalanes i després va aterrar al programa *Fricandó matiner* de Rac105, on durant cinc anys va compaginar aquesta feina amb tertúlies esportives a Ràdio4 i als programes *Efectivament* i *La Ronda*. Actualment cobreix la informació del FC Barcelona a *8aldia* de 8TV i col·labora puntualment amb el diari *ARA*. Recentment ha publicat la seva primera novel·la, *#EnPauMhaDeixat*.

PERFIL	
Edat	28 anys
Estat civil i fills	Soltera, sense fills
Tipus de contracte	Indefinit
Nº d'hores diàries de feina	Més de 8
Nº d'hores de temps lliure	Unes 15

1. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o que volen dedicar-se, a la televisió?

El repte de demostrar més que els homes. Sense caure en reivindicacions feministes, hi ha unes premisses pejoratives prèvies, que ja vénen donades pel fet de ser dones. Malgrat això, el recolzament dels altres periodistes és igual.

2. Per treballar a la secció d'esports, s'ha trobat algun problema o impediment?

Cap. Crec que és un sector buit de presència femenina i, si demostres aptituds, és un perfil més sol·licitat.

3. Creu que encara existeixen estereotips en els mitjans?

Sí, a nivell de diferenciació per sexes, edats i tipus de mitjà o criteri editorial on treballem.

4. A la redacció, hi ha més homes que dones?

No, és al revés. Hi ha més dones que homes, tot i que remarco que no es tracta d'una redacció únicament esportiva.

5. I en els càrrecs directius, per què encara hi ha poques dones?

Per llegat i tradició històrica, pels cànons marcats i que ens marquem les pròpies dones. La meua gran alegria seria veure un dia una dona retransmetent i portant la veu d'un partit de futbol.

6. En algun moment de la seva carrera ha ocupat un càrrec de responsabilitat?

Sí. Actualment dirigeixo i produeixo un programa de cuina, *Tornemi!*, a Teleb.

7. La maternitat es presenta com un obstacle per a vostè?

Ara mateix sí. Em fa molta il·lusió ser mare en un futur, però ara mateix no en tinc ganes ni disponibilitat. És impossible assolir objectius professionals i ser mare.

8. En el seu mitjà es donen facilitats per conciliar la vida laboral i familiar?

Crec que, en la mesura que es pot, sí. Però cal recordar que la feina de periodista no té horaris.

9. Personalment, ha experimentat alguna situació de desigualtat o discriminació?

A nivell personal, moltes vegades, amb comentaris i mirades despectives. Però insisteixo que em sento molt respectada pel conjunt dels meus companys de professió.

EN EL SEU MITJÀ...	
Hi ha discriminació o obstacles per les dones	NO
Es paga més als homes que a les dones per la mateixa feina	Ho desconeix
Es tracten, amb freqüència, temes que afecten a les dones	SÍ
La direcció l'ostenta...	Un home

5.3. Dades i estadístiques

5.3.1. Dades generals a Catalunya i Espanya

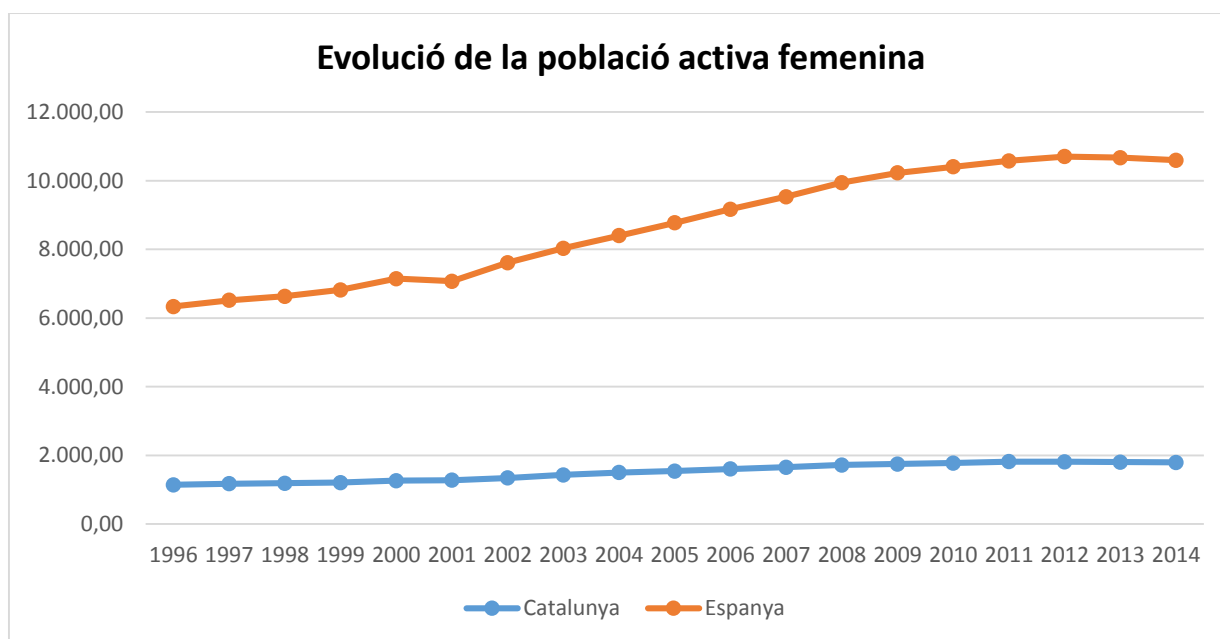
Població activa i població ocupada

La població activa és la quantitat de persones que s'han integrat al mercat laboral, mentre que la ocupada és la part d'aquesta població que té una feina. Segons l'Enquesta de Població Activa del primer trimestre de 2015, de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el percentatge d'homes segueix sent més elevat que el de dones -en població activa i ocupada- tant a l'estat espanyol com a Catalunya.

	Estat espanyol	Catalunya
Població activa	53,81% Homes 46,18% Dones	52,94% Homes 47,05% Dones
Població ocupada	54,54% Homes 45,45% Dones	53,03% Homes 46,96% Dones

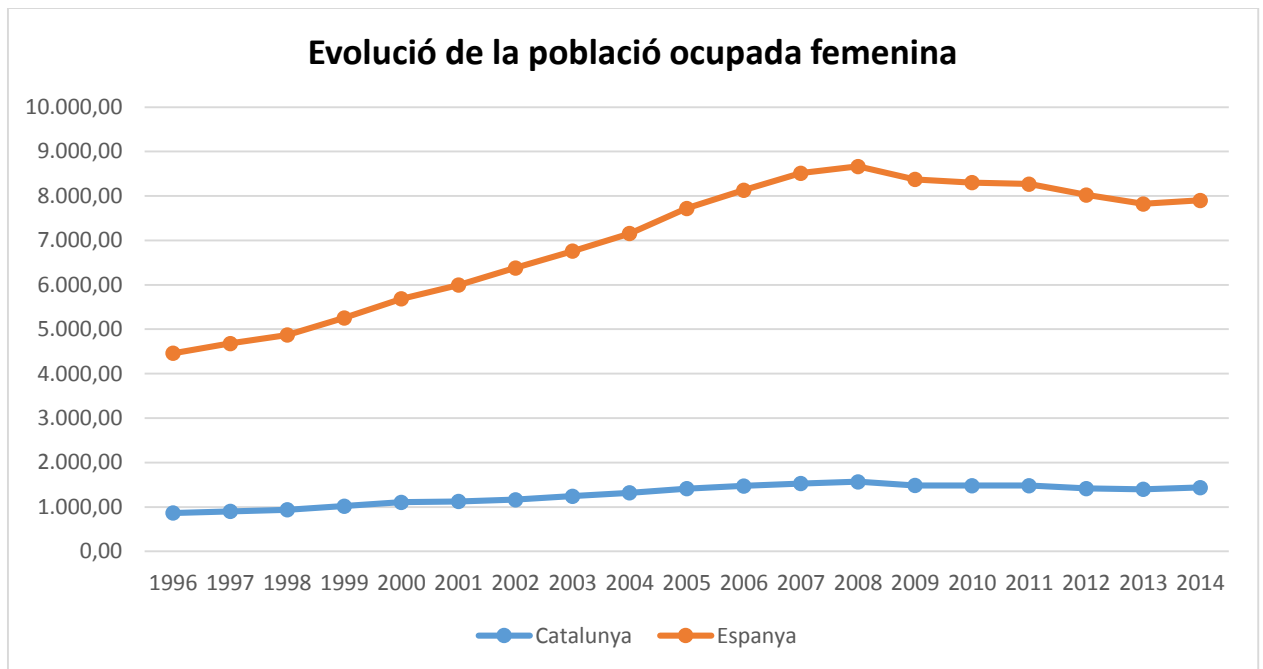
Elaboració pròpia a partir de les dades de les dades extretes de l'INE.

Malgrat aquesta diferència, la població activa femenina ha anat en augment al llarg dels anys. D'aquesta manera, les dades de l'Idescat demostren que, des del 1996 al 2014, el nombre de dones ha crescut de 6.334 a 10.595 milions a l'estat espanyol i de 1.141,5 a 1.795,2 milions a Catalunya. Tot i així, les dades també mostren que aquest augment ha estat lent i progressiu:

Dades en milers (000) extretes de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

Aquesta situació també ha succeït amb la població ocupada femenina. Durant el mateix període de temps, es passa de 4.462,4 a 7.901,5 milions de dones a l'estat espanyol i de 865,90 a 1.436,60 milions a Catalunya. Cal destacar que, a partir del 2009, coincidint amb la crisi econòmica, el nombre disminueix:

Dades en milers (000) extretes de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

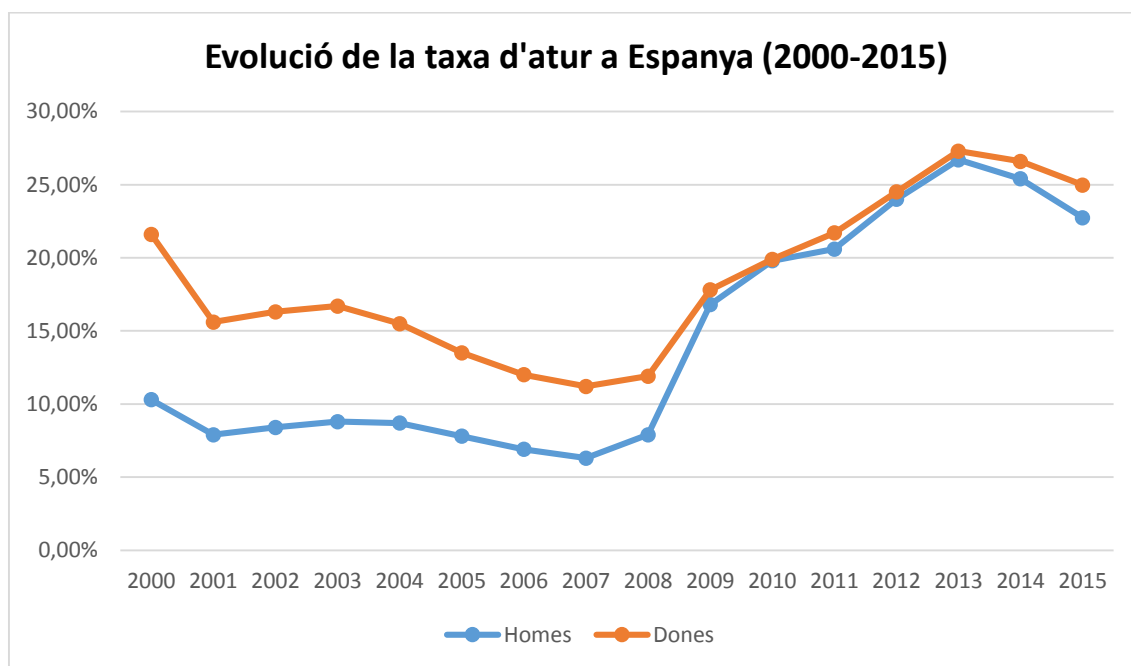
Taxa d'atur

La taxa d'atur és un dels indicadors més importants del mercat de treball, que es calcula dividint el nombre de persones en atur per la població activa.

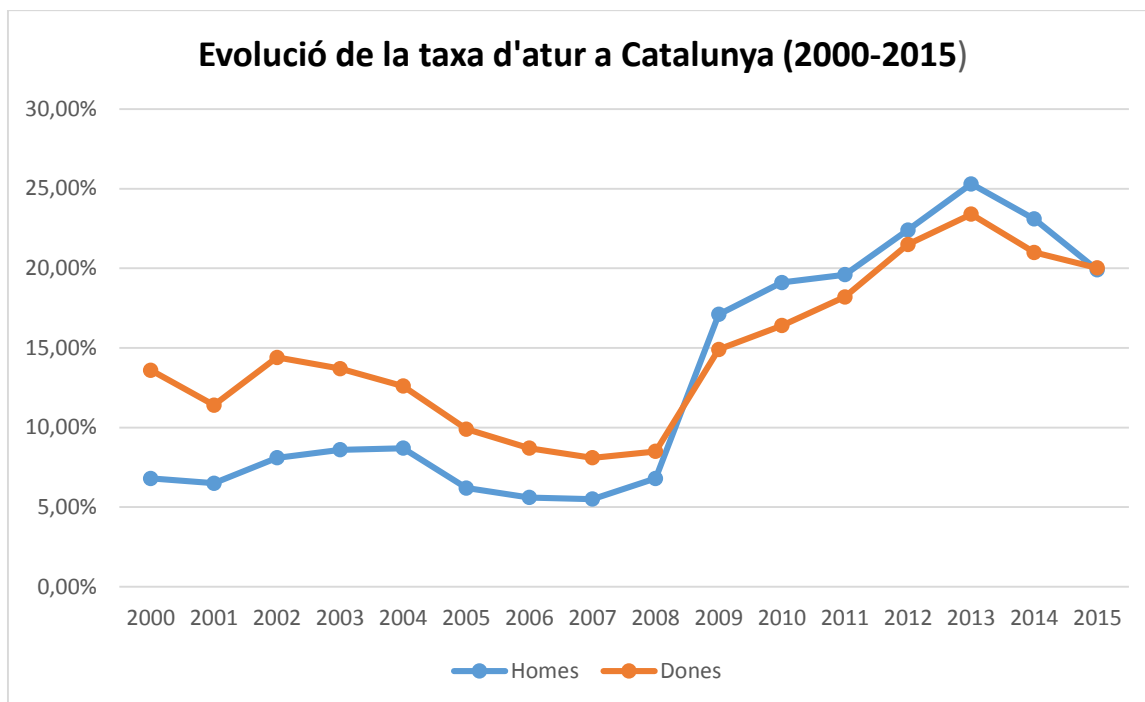
	Estat espanyol	Catalunya
Taxa d'atur	22,74% Homes 24,98% Dones	19,9% Homes 20,02% Dones

Dades en % extretes de l'INE i l'Idescat, corresponents al 1r Trimestre del 2015.

Les gràfiques següents mostren l'evolució de la taxa d'atur entre els dos sexes des del 2000 fins el 2015, agafant com a referència el primer trimestre de cada any. Malgrat que si comparem les dades més actuals amb l'any 2000 el percentatge d'aturats ha pujat, tant en homes com en dones, sí que ha disminuït la diferència entre els dos sexes. A l'estat espanyol, l'any 2000 la diferència entre gèneres se situava en l'11,3% i actualment en el 2,24%. Mentrestant, a Catalunya el 2000 hi havia una desigualtat del 6,8% i avui del 0,12%.

Dades en % extretes de l'INE i l'Idescat, corresponents al 1r Trimestre de cada any en el període 2000-2015 entre homes i dones.

Dades en % extretes de l'INE i l'Idescat, corresponents al 1r Trimestre de cada any en el període 2000-2015 entre homes i dones.

CAT	Homes	Dones
2000	6,80%	13,60%
2001	6,50%	11,40%
2002	8,10%	14,40%
2003	8,60%	13,70%
2004	8,70%	12,60%
2005	6,20%	9,90%
2006	5,60%	8,70%
2007	5,50%	8,10%
2008	6,80%	8,50%
2009	17,10%	14,90%
2010	19,10%	16,40%
2011	19,60%	18,20%
2012	22,40%	21,50%
2013	25,30%	23,40%
2014	23,10%	21%
2015	19,90%	20,02%

ESP	Homes	Dones
2000	10,30%	21,60%
2001	7,90%	15,60%
2002	8,40%	16,30%
2003	8,80%	16,70%
2004	8,70%	15,50%
2005	7,80%	13,50%
2006	6,90%	12%
2007	6,30%	11,20%
2008	7,90%	11,90%
2009	16,80%	17,80%
2010	19,80%	19,90%
2011	20,60%	21,70%
2012	24%	24,50%
2013	26,70%	27,30%
2014	25%	26,60%
2015	22,74%	24,98%

Tipus de jornada i contracte laboral

	Estat espanyol	Catalunya
Jornada a temps complet	59,90% Homes 40,09% Dones	57,24% Homes 42,76% Dones
Jornada a temps parcial	26,88% Homes 73,11% Dones	27,59% Homes 72,38% Dones
Contracte indefinit	52,10% Homes 47,89% Dones	50,32% Homes 49,67% Dones
Contracte temporal	51,73% Homes 48,26% Dones	50,42% Homes 49,59% Dones

Elaboració pròpia a partir de les dades de les dades extretes de l'INE.

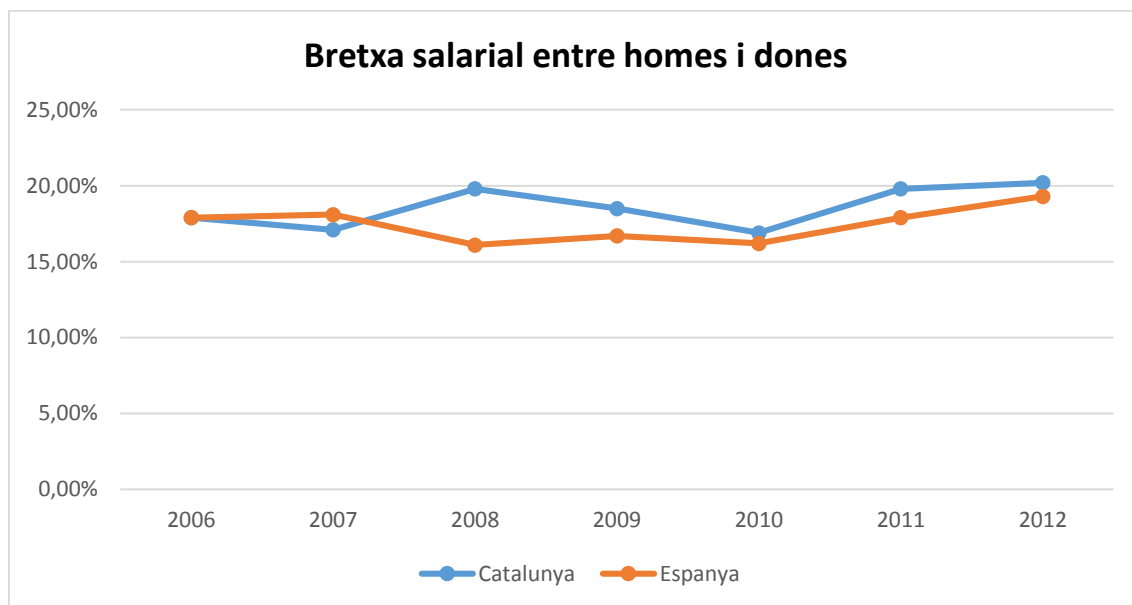
Les dades mostren que, a l'estat espanyol i Catalunya, hi ha més homes que dones amb jornada de treball a temps complet, amb una diferència del 19,81% i del 14,48% respectivament. Aquest percentatge s'eleva quan es tracta de la jornada a temps parcial, on hi ha més dones que homes, amb una diferència del 46,23% i del 44,79%. En cas que una de les causes fos la incompatibilitat familiar, les dades mostrarien que encara vivim en una societat on les dones són les que renuncien a la seva feina per cuidar els fills i la família, compatible amb una feina a jornada parcial.

Pel que fa als contractes, indefinit i temporal, hi ha més homes que dones en els dos casos, però la diferència entre els dos és molt petita. Pel que fa al contracte indefinit, és del 4,21% a l'estat espanyol i del 0,65% a Catalunya. D'altra banda, en el contracte temporal és del 3,47% i del 0,83% respectivament.

Bretxa salarial

La bretxa salarial entre homes i dones, representada en percentatges, és la diferència entre la mitjana del sou brut per hora dels homes i la mitjana del sou brut per hora de les dones. En les diferències salarials s'han de tenir en compte factors com la segregació del mercat de treball, ja que la representació d'homes i dones és diferent, el tipus de jornada i els mecanismes establerts de retribucions salarials.

Les dades de l'Idescat corresponen al període entre 2006 i 2012.

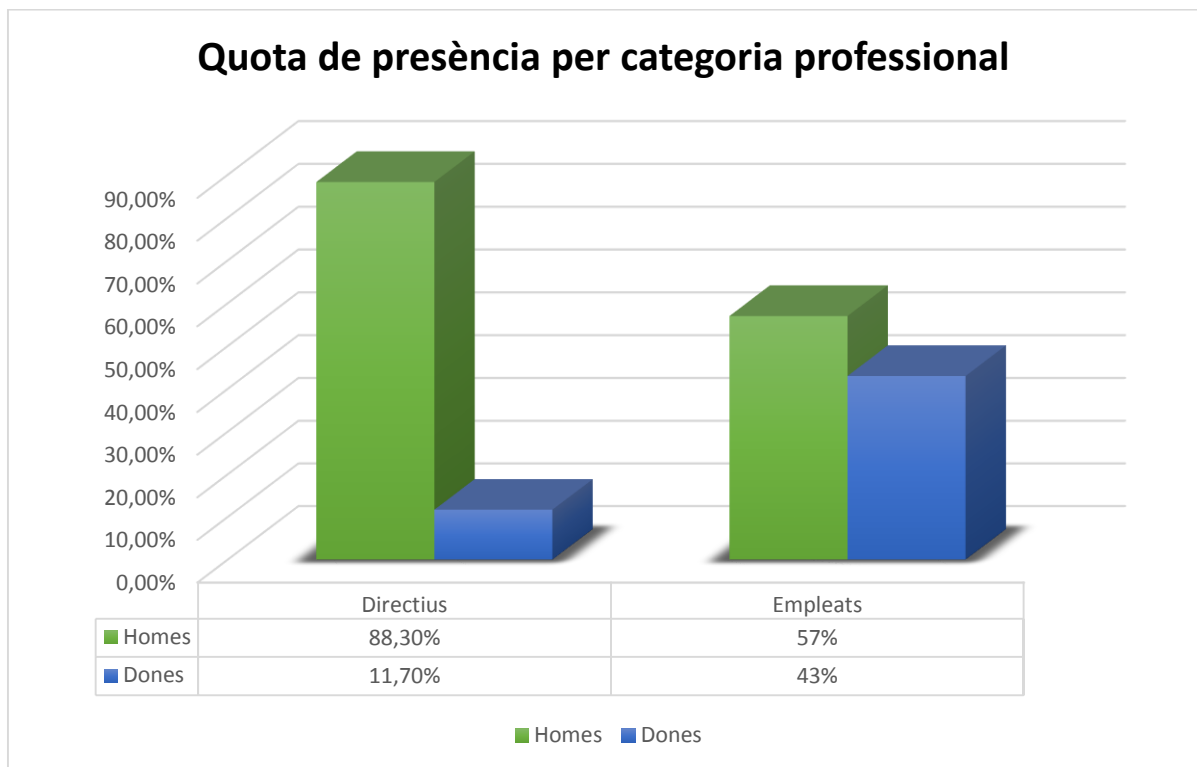
Dades (en %) extretes de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

ESPANYA	%
2006	17,90%
2007	18,10%
2008	16,10%
2009	16,70%
2010	16,20%
2011	17,90%
2012	19,30%

CATALUNYA	%
2006	17,90%
2007	17,10%
2008	19,80%
2009	18,50%
2010	16,90%
2011	19,80%
2012	20,20%

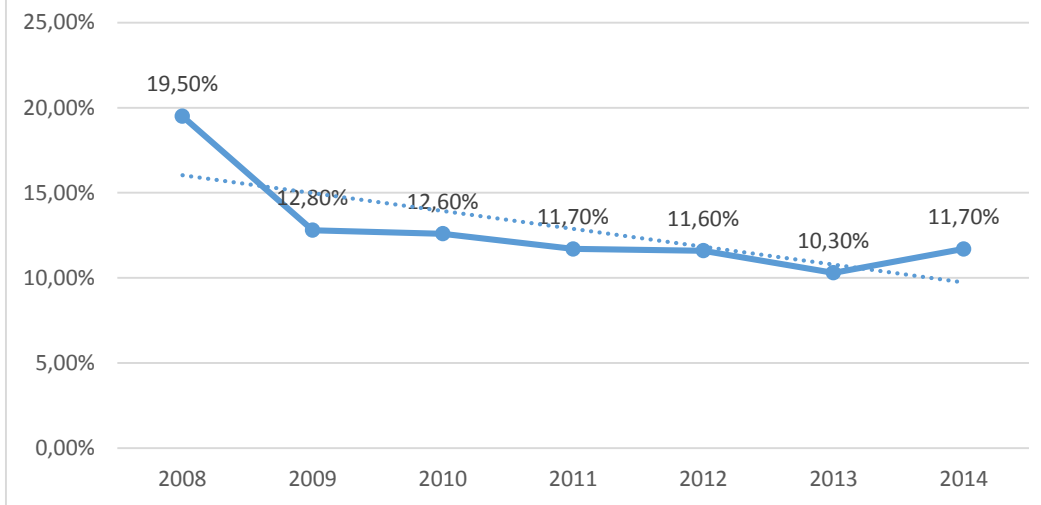
Càrrecs de responsabilitat

Les dades més actualitzades pel que fa a la presència femenina en càrrecs de responsabilitat són les que ha elaborat l'EADA Business School Barcelona. Entre els empleats hi ha un 14% més d'homes que de dones, però aquesta diferència s'eixampla considerablement, un 76,6%, quan miren les dades dels càrrecs directius. Tot i així, segons les dades de l'EADA, encara que la presència de dones ha augmentat respecte l'any anterior, la seva evolució –com es pot veure al gràfic- ha estat irregular i ha disminuït al llarg dels anys.

Dades (en %) extretes de la 8ª edició de l'informe de l'EADA.

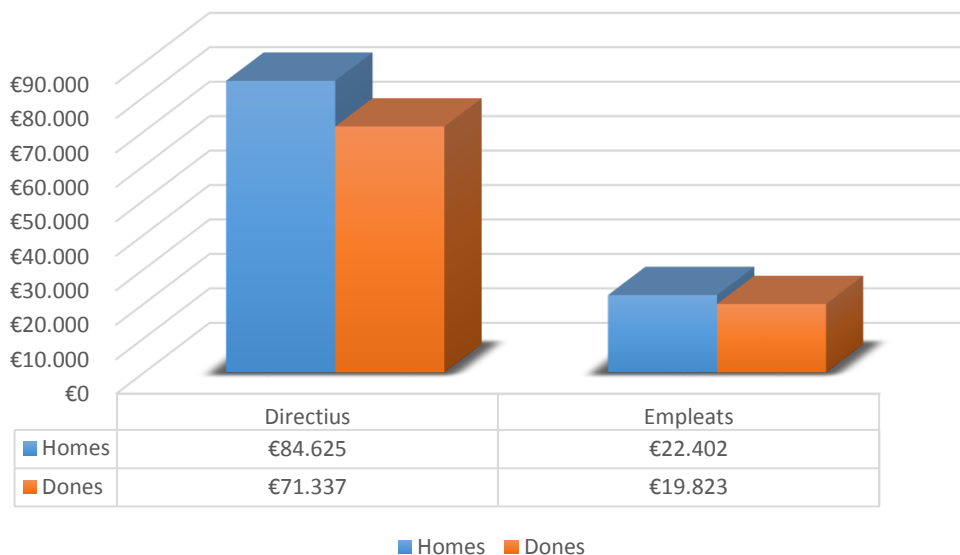
Evolució de la quota de presència femenina entre directius

Dades (en %) extretes de la 8ª edició de l'informe de l'EADA.

Aquesta desigualtat en la categoria professional també va relacionada amb la salarial. Els homes cobren més que les dones en ambdós casos, però de la mateixa manera que la diferència en el nombre d'empleats no és gaire gran, en la seva retribució només és de 2.579 €. Si ho comparem amb el que guanyen els directius i directives, la diferència augmenta fins a 13.288 €.

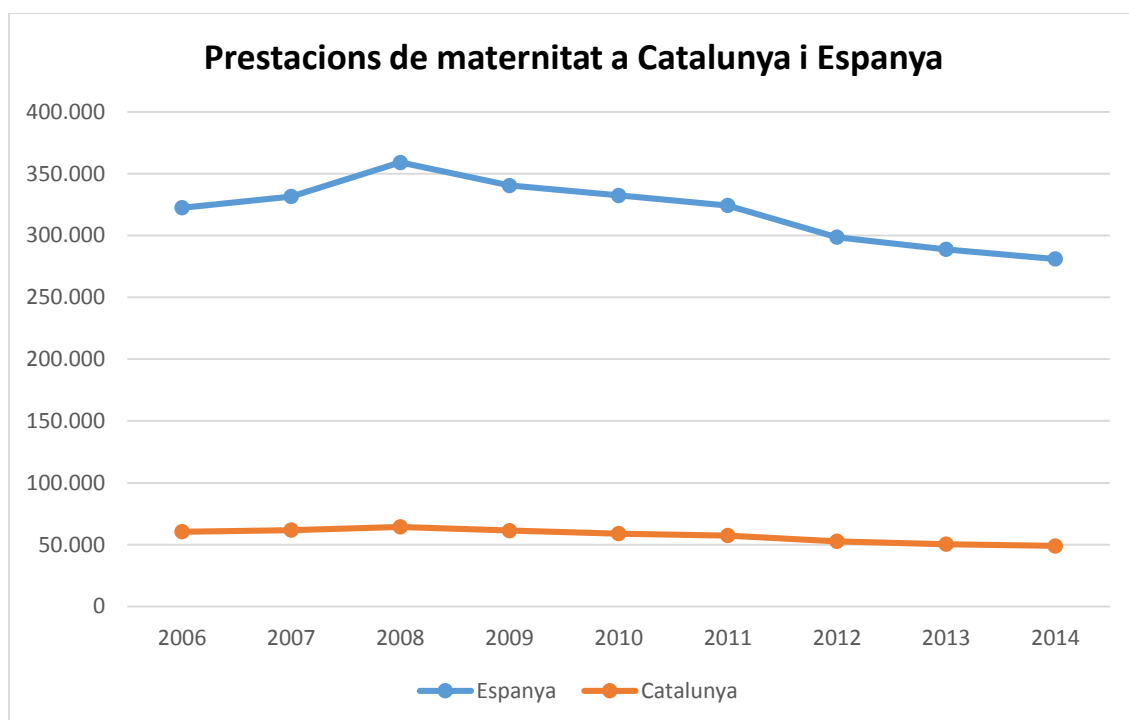
Diferències retributives per categoria professional

Dades extretes de la 8ª edició de l'informe de l'EADA.

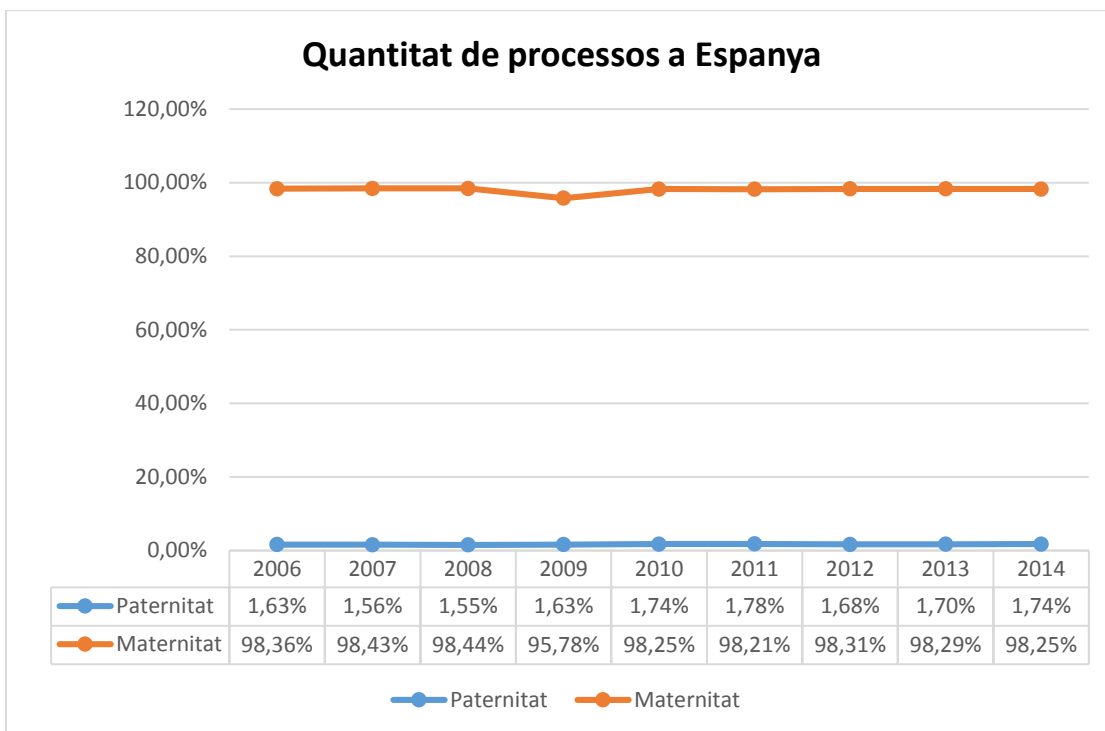
Maternitat

Les prestacions de maternitat són un subsidi que es reconeix als treballadors, durant els períodes establerts legalment, per cobrir la pèrdua d'ingressos al suspendre's la seva activitat per tenir fills. La prestació s'obté a partir del dia que comença el període de descans corresponent i té una durada de setze setmanes ininterrompudes, que són ampliables en cas de part. Segons les dades de la Seguretat Social, el nombre de prestacions per maternitat ha disminuït progressivament a l'estat espanyol i Catalunya.

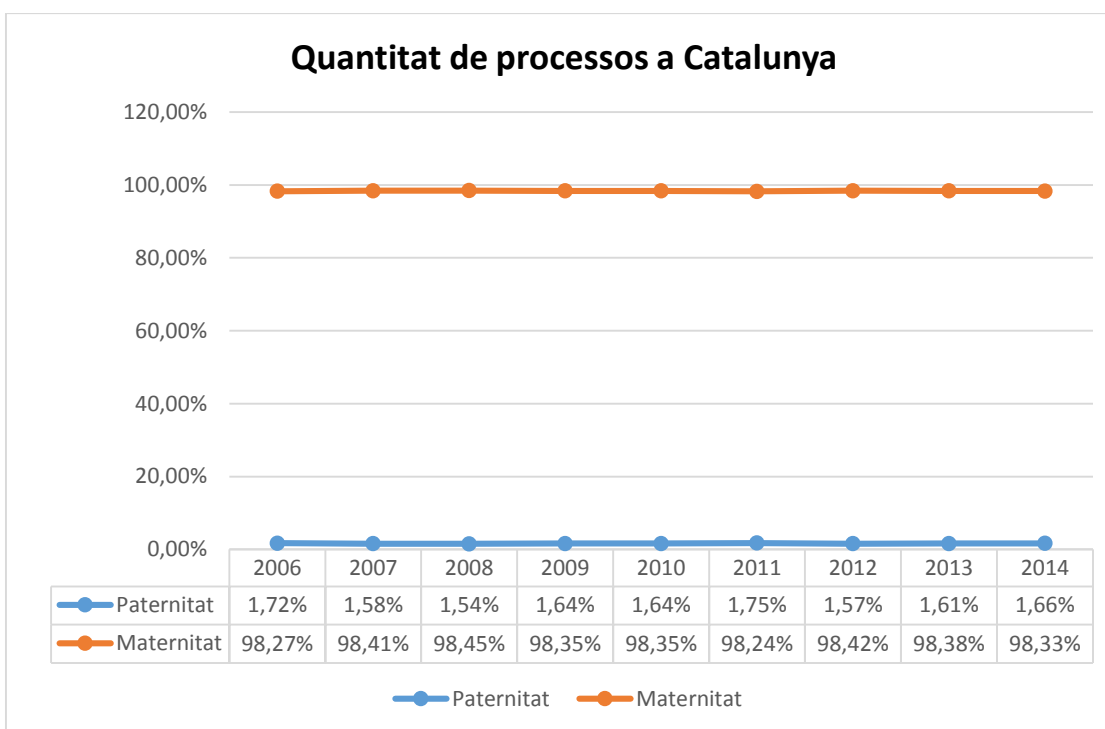

Dades (en 000) extretes de la Seguretat Social.

Si mirem el nombre de processos que ha tramitat la Seguretat Social en els últims anys, el període entre el 2006 i el 2014, la gran majoria són per maternitat, mentre que en paternitat cap any s'ha arribat al 2%. Aquest indicador assenyala que les dones són les que continuen interrompent la seva activitat laboral per dedicar-se exclusivament a cuidar els seus fills quan neixen.

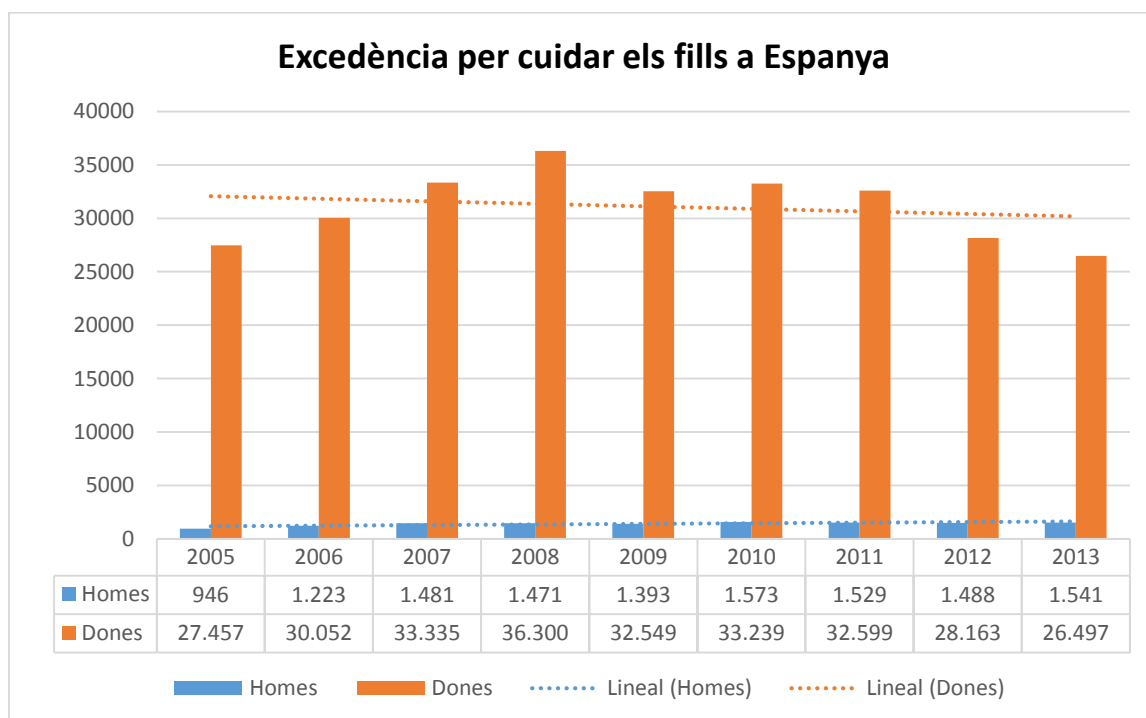
Elaboració pròpia (en %) a partir de les dades extretes de la Seguretat Social.

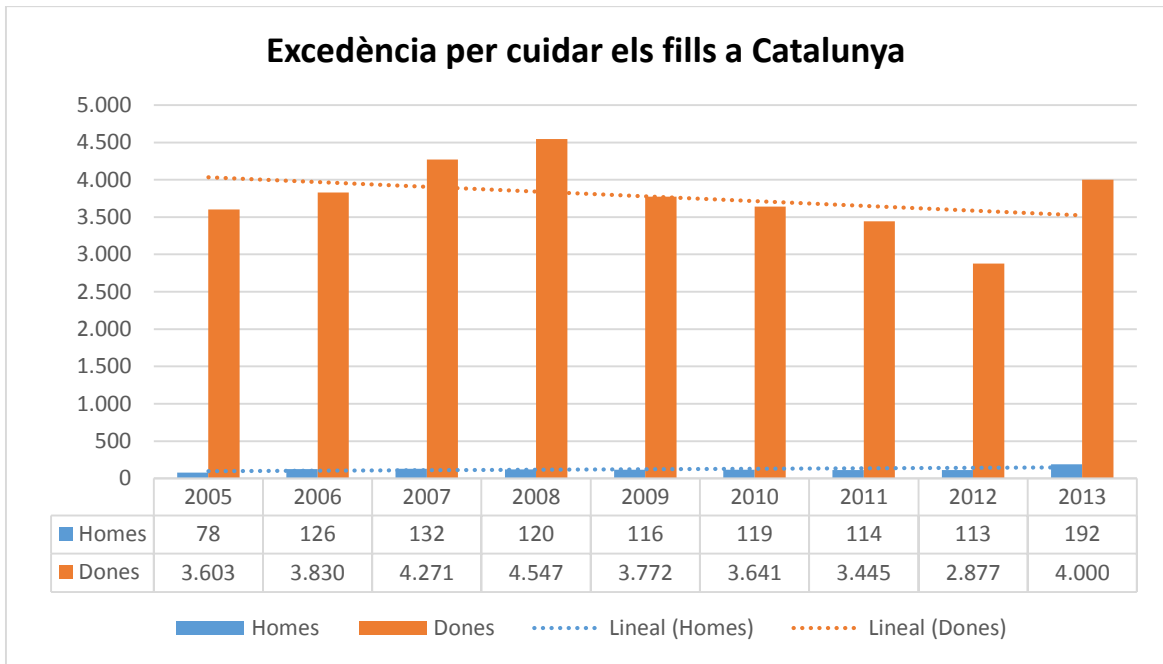
Elaboració pròpia (en %) a partir de les dades extretes de la Seguretat Social.

Conciliació vida laboral i familiar

L'alt percentatge de processos tramitats per maternitat, té relació amb les excedències per motius familiars. Les dades extretes del Ministeri de Treball i Seguretat Social, mostren com el gènere que obté una excedència per cuidar els seus fills és el femení, tant a Espanya com a Catalunya. Tot i així, a ambdós llocs, si comparem les últimes dades amb les del 2005, es veu un increment en l'excedència per paternitat i una lleu disminució per maternitat, encara que queda molt per assolir uns valors igualats.

Dades (en 000) extretes del Ministeri de Treball i Seguretat Social, actualitzades el 17 de juliol de 2014.

Dades (en 000) extretes del Ministeri de Treball i Seguretat Social, actualitzades el 17 de juliol de 2014.

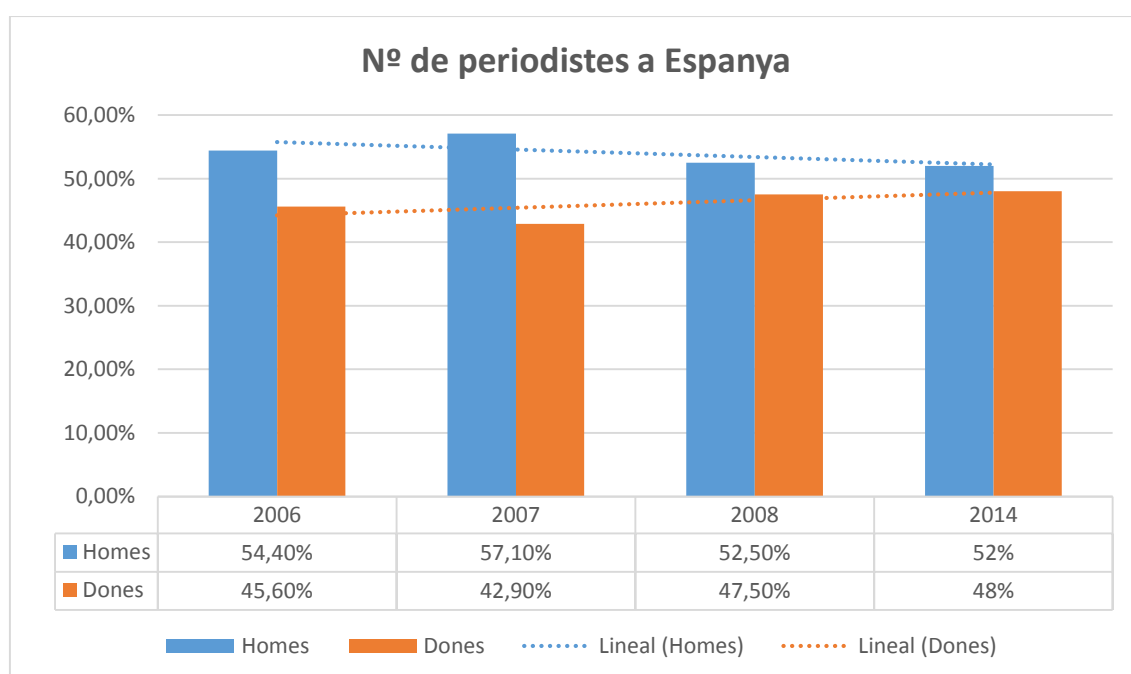
5.3.2. Periodisme i gènere a Espanya

Nombre de periodistes

L'ofici de periodista s'ha caracteritzat, durant molts anys, per ser una professió masculinitzada. Tot i així, des de la incorporació de la dona, s'ha dit que el periodisme està patint una feminització, és a dir, un augment del nombre de dones que es dediquen a exercir aquest ofici. De fet, a la gràfica inferior –malgrat que el nombre d'homes continua sent més elevat- es pot veure com, en comparació amb anys anteriors, el percentatge de dones ha pujat i, en canvi, el d'homes ha patit un lleuger decrement.

El recompte del número de periodistes, per gènere, que ha elaborat l'Associació de Premsa de Madrid (APM) al llarg dels anys ha estat irregular. En els informes anuals del 2009, 2010, 2011, 2012 i 2013 no s'ha ofert aquesta dada, però sí que no hi ha faltat el nombre de periodistes, homes i dones, en atur. La importància d'aquestes últimes xifres pot venir donada per la crisi econòmica i l'augment de l'atur en general a l'estat espanyol.

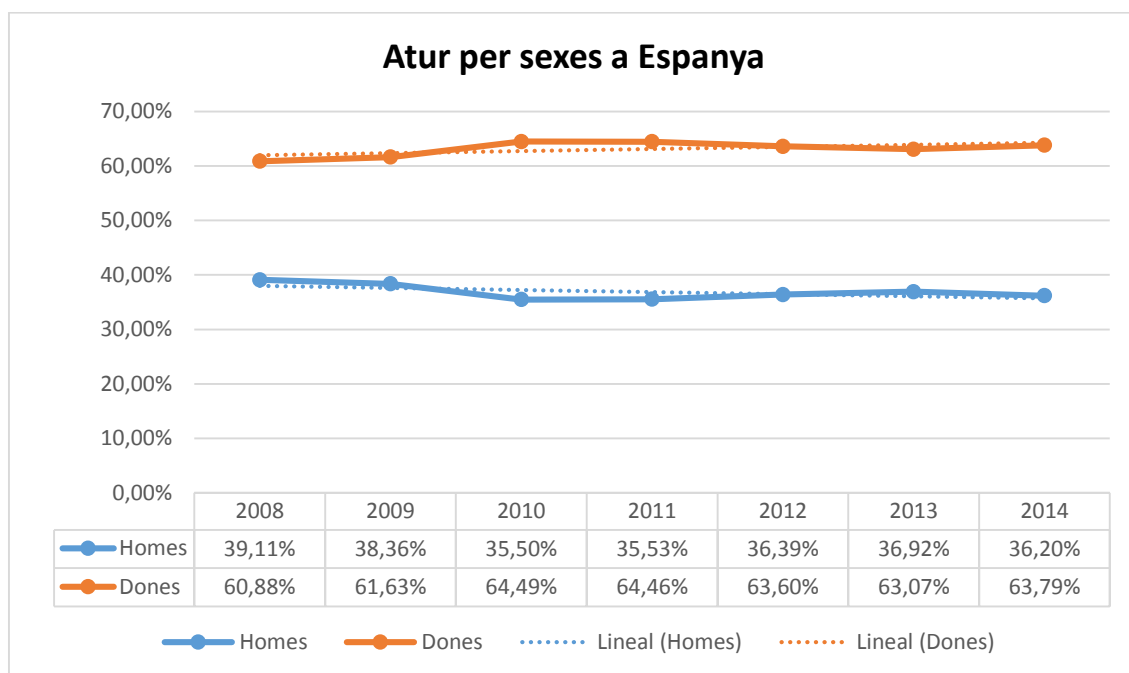
Homes	Dones
52%	48%

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

Nombre de periodistes a l'atur

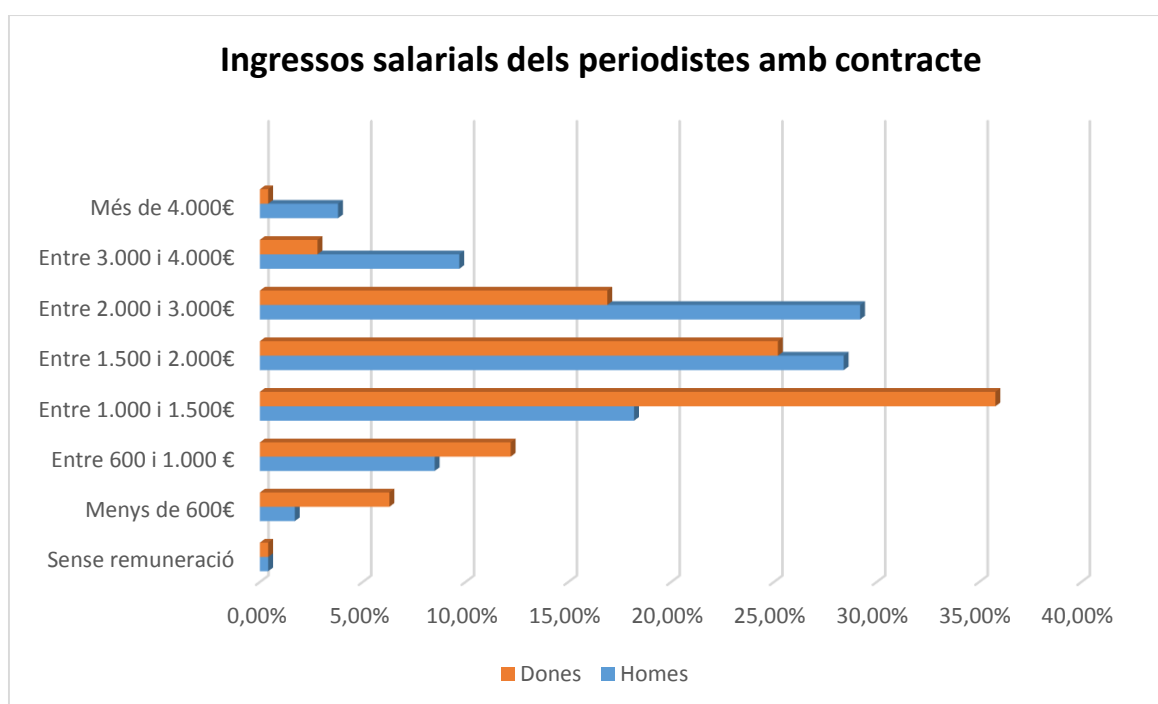
El periodisme, com la resta de professions, ha patit les conseqüències de la crisi econòmica, que es reflecteix en l'augment del nombre d'aturats. Segons les següents dades, tot indica que les dones són les més perjudicades per aquesta situació, ja que la diferència amb els homes és considerable. Avui un 63,79% de les dones periodistes estan a l'atur davant del 36,20% d'homes. De fet, en comparació amb l'any 2008, la diferència ha augmentat del 21,77% al 27,59% actual.

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

Bretxa salarial

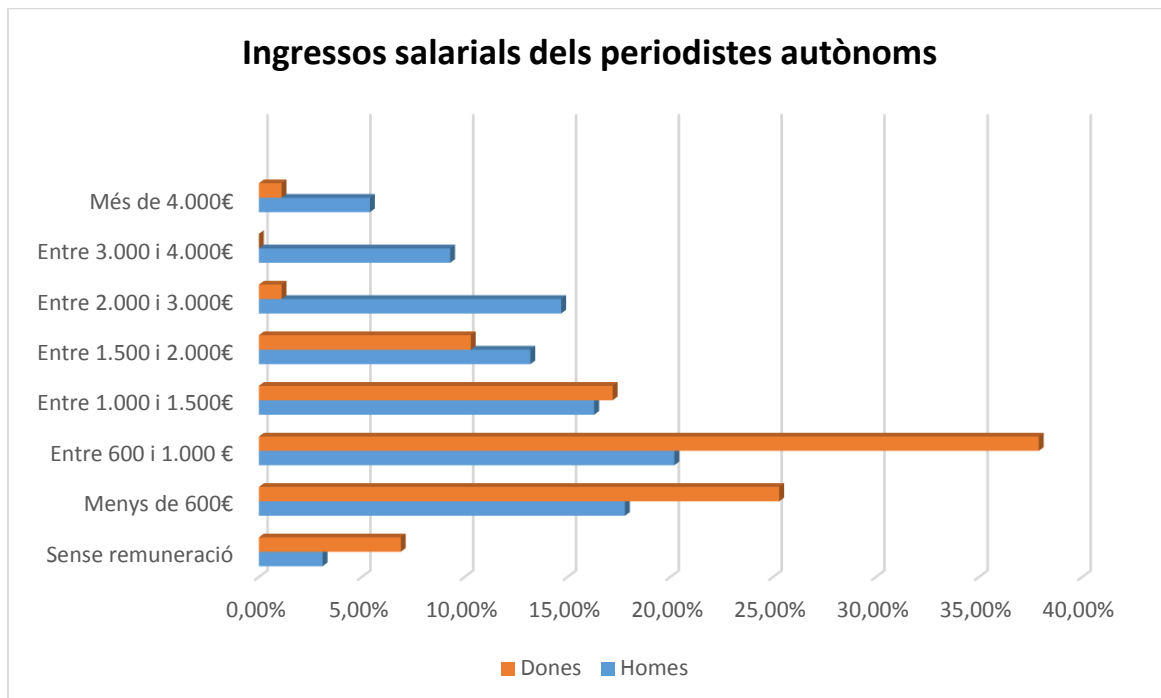
Per analitzar el sou que cobren els homes i les dones periodistes, s'ha fet una divisió entre els que tenen contracte i els que són autònoms. Les dades, extretes de l'Informe de la Comunicació 2014, mostren que les dones cobren més que els homes en la franja que va dels 600 als 1.500 euros. La diferència més gran es veu entre els 1.000 i els 1.500 euros, que cobren un 35,80% de dones i un 18,20% d'homes. Tot i així, a partir d'aquesta quantitat, la remuneració dels homes és superior a la de les dones, fins a més de 4.000 euros, que cobren un 3,80% d'homes i només un 0,40% de dones. La causa d'aquesta diferència en els sous més elevats, podria ser la poca presència de dones en càrrecs directius, on la remuneració és més alta.

Dades extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

	Homes	Dones
Més de 4.000€	3,80%	0,40%
Entre 3.000 i 4.000€	9,70%	2,80%
Entre 2.000 i 3.000€	29,20%	16,90%
Entre 1.500 i 2.000 €	28,40%	25,20%
Entre 1.000 i 1.500€	18,20%	35,80%
Entre 600 i 1.000€	8,50%	12,20%
Menys de 600€	1,70%	6,30%
Sense remuneració	0,40%	0,40%

Pel que fa als periodistes autònoms, la situació salarial entre homes i dones és gairebé igual als que tenen contracte. La diferència és que les dones cobren més que els homes en una franja més baixa, entre els 600 i els 1.000 euros, amb un 37,90% de dones i un 20,20% d'homes. A partir dels 1.500 euros, són els homes els que cobren més, sobretot entre 3.000 i 4.000 euros, amb un 9,30% d'homes i cap dona.

Dades extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

	Homes	Dones
Més de 4.000€	5,40%	1,10%
Entre 3.000 i 4.000€	9,30%	0
Entre 2.000 i 3.000€	14,70%	1,10%
Entre 1.500 i 2.000 €	13,20%	10,30%
Entre 1.000 i 1.500€	16,30%	17,20%
Entre 600 i 1.000€	20,20%	37,90%
Menys de 600€	17,80%	25,30%
Sense remuneració	3,10%	6,90%

Si es comparen les dades dels periodistes amb contracte i els autònoms, primer de tot es veu que els sous són més baixos en el cas dels segons, ja que els percentatges de remunerats van disminuint a partir dels 1.000 euros. En ambdós casos, el nombre de dones remunerades baixa davant la superioritat d'homes a mesura que la xifra de diners va en augment. En els contractats és a partir dels 1.500 euros i en els autònoms a partir dels 1.000. D'aquesta manera, hi ha més homes que dones que cobren sous alts, sobretot en periodistes autònoms. També cal destacar que el percentatge de dones sense remuneració també és més alt entre els autònoms, amb un 6,90% davant del 3,10% d'homes.

Càrrecs de responsabilitat

Actualment, el focus de debat se situa en la presència femenina en els càrrecs de responsabilitat, tant en els mitjans de comunicació com en d'altres professions. Per elaborar les dades que es plasmen a continuació, s'ha fet una separació dels càrrecs de responsabilitat entre els que corresponen a la direcció (director/a, subdirector/a, adjunt/a de direcció, administració i director/a de comunicació) i caps de secció o redactors/es en cap.

En els mitjans impresos, ambdós llocs de treball han tendit a la baixa en l'últim any, tant homes com dones, mentre que la majoria continua sent masculina. L'any 2013 hi va haver un lleuger augment en els dos gèneres, sobretot pel que fa a caps de secció i redactors/es en cap, però l'any 2014 el percentatge va tornar a disminuir. Per tant, actualment, la xifra de dones en direcció i caps de secció o redactors/es se situa per sota del percentatge del 2012, amb un 3,2% i un 7,4% respectivament.

MITJANS IMPRESOS	2012	2013	2014
Direcció	H 9,7%	H 9,8%	H 6,7%
- Director	D 3,4%	D 3,7%	D 3,2%
- Subdirector			
- Director adjunt			
- Administració			
- Director de comunicació			
Cap de secció i redactor en cap	H 14,5%	H 19,4%	H 14,5%
	D 9,5%	D 13%	D 7,4%

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

En el cas dels mitjans audiovisuals, la situació és semblant. Els percentatges dels dos gèneres en els càrrecs de direcció van experimentar una davallada l'any 2013 i un augment en l'últim any i, tant en homes com dones, la xifra se situa per sota de la del 2012. D'altra banda, pel que fa als editors d'informatius -que equivaldrien als caps de secció- el percentatge d'homes ha tendit a l'alça, mentre que el de dones continua per sota del que correspon a l'any 2012. D'aquesta manera, actualment un 4% de dones formen part de càrrecs directius i un 2,4% d'edició d'informatius.

MITJANS AUDIOVISUALS	2012	2013	2014
Direcció	H 8,5%	H 6,9%	H 7,6%
- Director de programa	D 4,5%	D 2,5%	D 4%
- Director d'informatius			
- Administració			
- Director de comunicació			
Editor d'informatius	H 3,4%	H 4,6%	H 4,7%
	D 3,1%	D 3,4%	D 2,4%

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

L'Informe de la Comunicació de l'últim any ha analitzat les causes del baix accés de les dones als càrrecs de responsabilitat, des del punt de vista dels propis periodistes. El principal motiu, són les càrregues familiars (30,7%), seguides de prop per la tradició masculina de la professió (29,3%). Aquestes dades demostren que la principal barrera que impedeix avançar a les dones, segueix sent la masculinitat i les característiques que defineixen les societats patriarcals. Entre les altres causes, hi ha el sistema d'ascensos i la desconfiança en les capacitats de les dones i, en menor mesura, la seva incorporació tardana al periodisme i la poca ambició.

Causas del baix accés de les dones a càrrecs de responsabilitat	%
Càrregues familiars	30,7
Tradició masculina	29,3
Sistema d'ascensos	14,8
Desconfiança en les seves capacitats	12,1
Incorporació tardana	8
Menor ambició i interès	1,9

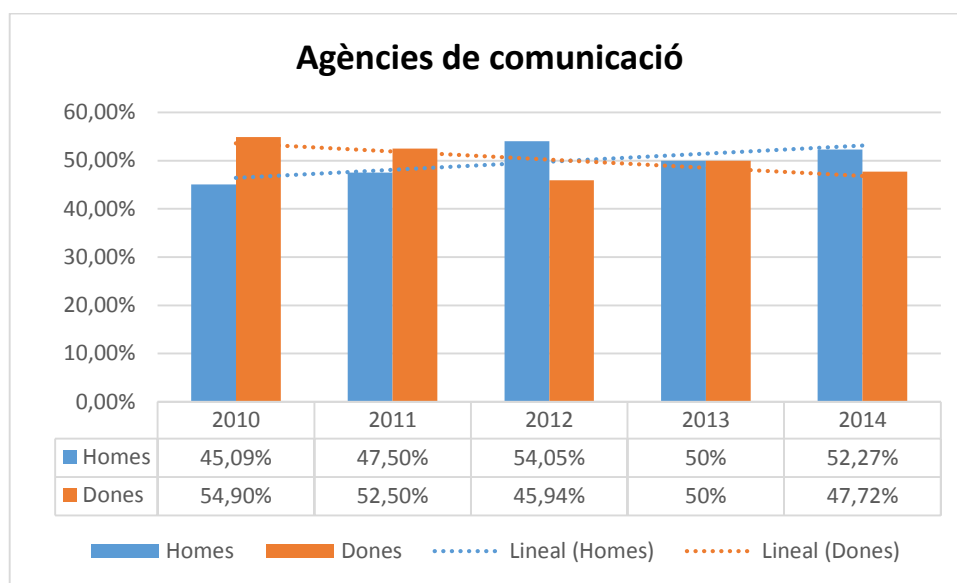
Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

Les dades que vénen a continuació, han estat elaborades a partir del recompte d'homes i dones que apareixen en l'Agenda de la Comunicació, que ofereix anualment el govern espanyol. La separació entre càrrecs directius i caps de secció o redactors/es és la mateixa, però les dades també s'han dividit entre els diferents tipus de mitjans de comunicació: agències, premsa (generalista, econòmica i esportiva), ràdios i televisions. En premsa, s'ha escollit la temàtica econòmica i esportiva per veure com ha evolucionat la seva tradició masculina. L'àmbit dels mitjans digitals no s'ha inclòs, ja que es troba en ple creixement i en fase de consolidació i, per tant, requeriria un estudi i un anàlisi més aprofundit del paper de la dona en l'espai digital.

- **Càrrecs de direcció**

Agències de comunicació	2010	2011	2012	2013	2014
EFE	H 41,17% D 58,82%	H 33,33% D 66,66%	H 75% D 25%	H 60% D 40%	H 60% D 40%
Europa Press	H 47,05% D 52,94%	H 48,64% D 51,35%	H 51,51% D 48,48%	H 48,38% D 51,61%	H 50% D 50%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

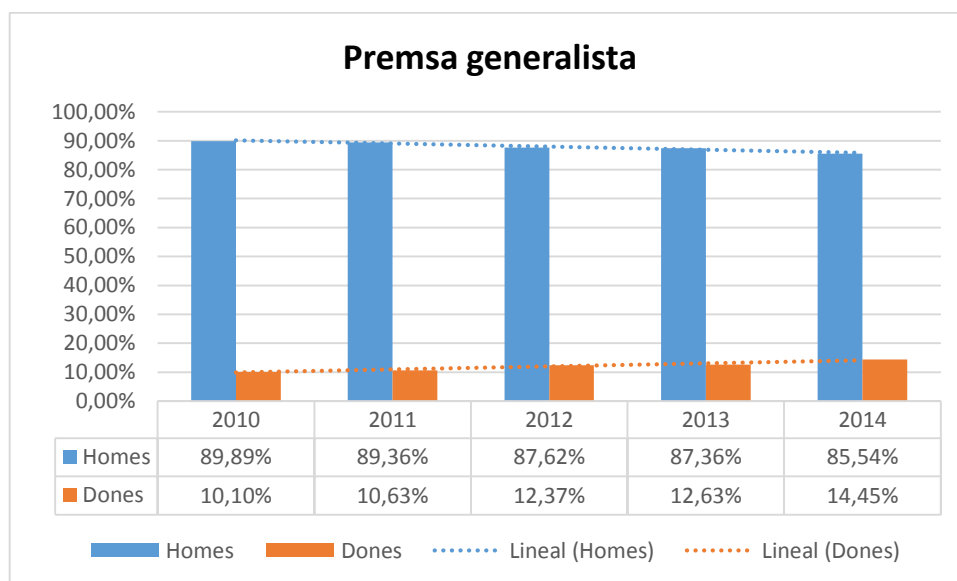
Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

Les dues principals agències de comunicació de l'estat espanyol són EFE i Europa Press. En la primera, fins l'any 2012 guanyava el percentatge de dones i, a partir de llavors, va canviar. En els últims dos anys, s'ha mantingut el 60% d'homes i el 40% de dones. En el cas d'Europa Press, s'ha alternat la majoria entre els dos gèneres fins arribar a un percentatge igualitari.

En total, la diferència entre homes i dones en els càrrecs directius de les agències de comunicació és mínima. Tot i així, en l'evolució des del 2010 fins el 2014, les xifres de dones han anat a la baixa i les dels homes a l'alça. Després d'un 2013 d'igualtat, en l'últim any hi ha hagut un 52,27% d'homes i un 47,72% de dones.

Prensa generalista	2010	2011	2012	2013	2014
ABC	H 92,85% D 7,14%	H 100% D 0	H 76,92% D 23,07%	H 76,92% D 23,07%	H 76,92% D 23,07%
El Mundo	H 94,28% D 5,71%	H 91,17% D 8,82%	H 94,11% D 5,88%	H 94,11% D 5,88%	H 93,33% D 6,66%
El País	H 88,23% D 11,76%	H 88,23% D 11,76%	H 89,47% D 10,52%	H 88,88% D 11,11%	H 84,61% D 15,38%
El Periódico	H 90,90% D 9,09%	H 83,33% D 16,66%	H 81,81% D 18,18%	H 90,90% D 9,09%	H 88,88% D 11,11%
La Razón	H 75% D 75%	H 81,81% D 18,18%	H 81,81% D 18,18%	H 77,77% D 22,22%	H 75% D 25%
La Vanguardia	H 90% D 10%	H 88,88% D 11,11%	H 88,88% D 11,11%	H 88,88% D 11,11%	H 80% D 20%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

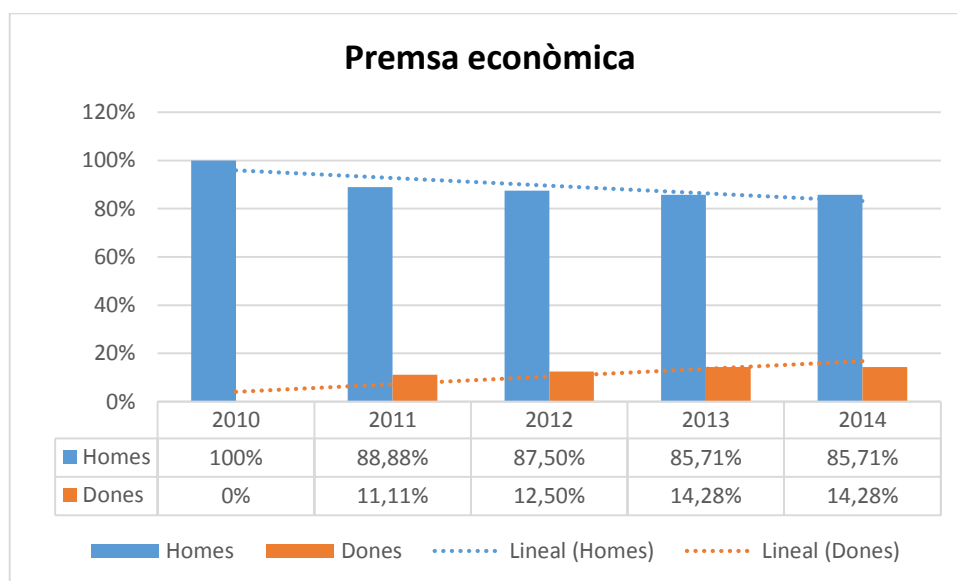

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

Cada diari generalista està associat a una ideologia concreta i, tal com mostren les dades, podria estar associada al nombre d'home i dones que ostenten un càrrec directiu. Els diaris analitzats –els de més lectors a Espanya– tenen una inclinació més aviat conservadora, i la diferència encara és molt gran. Malgrat que el percentatge de dones ha anat augmentat, la superioritat masculina encara és considerable. En general, com mostra el gràfic, la xifra d'homes ha tendit a baixar i la de dones a pujar.

Prensa econòmica	2010	2011	2012	2013	2014
Cinco Días	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Expansión	H 100% D 0	H 80% D 20%	H 80% D 20%	H 75% D 25%	H 75% D 25%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

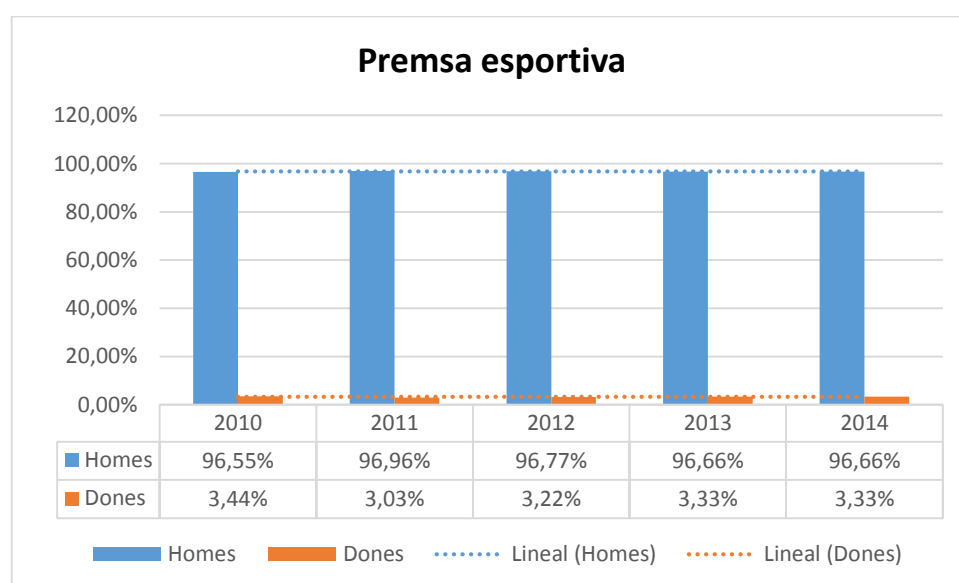

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

L'àmbit econòmic és un sector tradicionalment masculí, i així ho reflecteixen els dos diaris econòmics de referència a Espanya: el Cinco Días i Expansión. En el primer, no hi ha hagut cap dona ocupant un càrrec directiu en els últims anys. Mentrestant, a l'Expansión la xifra ha anat en augment, però sense arribar ni a la meitat de la que correspon als homes. Tot i així, en general la tendència dels percentatges de dones ha anat en augment, en detriment de la dels seus companys.

Prensa esportiva	2010	2011	2012	2013	2014
As	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Sport	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Marca	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Mundo Deportivo	H 90,90% D 9,09%	H 91,66% D 8,33%	H 91,66% D 8,3%	H 90% D 10%	H 90% D 10%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

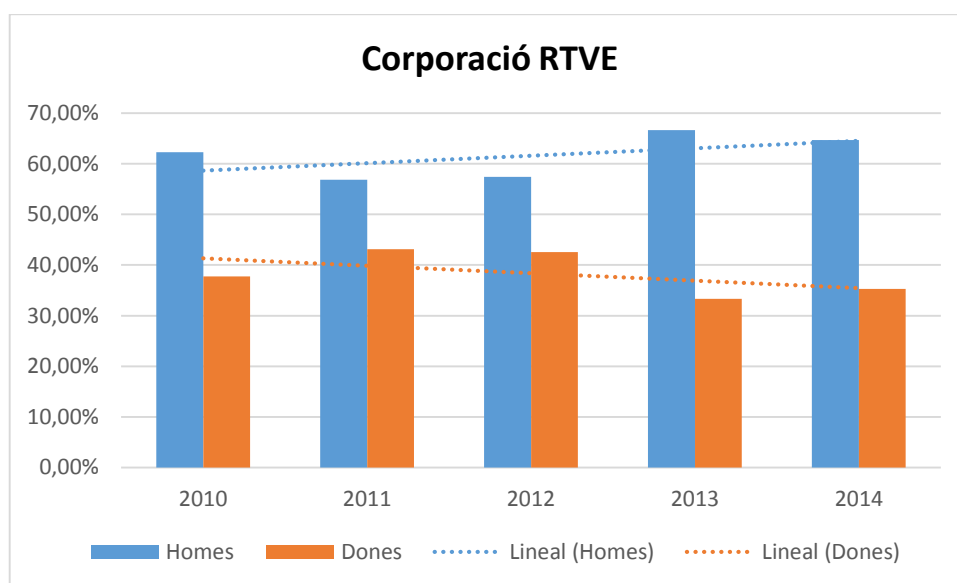

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

Mentre que en el sector econòmic el nombre de dones ha crescut, encara que mínimament, en l'àmbit esportiu –més masculinitzat que l'econòmic- no ha passat el mateix. En tres diaris (Sport, As i Marca) la presència femenina és nul·la, mentre que a Mundo Deportivo ha crescut fins a mantenir-se el 10% de dones, respecte el 90% d'homes, en els últims dos anys. En general, la tendència masculina s'ha mantingut i la femenina ha crescut mínimament, sense gaire diferència en comparació amb anys anteriors.

Corporació Radio Televisión Española (RTVE)	2010	2011	2012	2013	2014
	H 62,26% D 37,73%	H 56,86% D 43,13%	H 57,44% D 42,55%	H 66,66% D 33,33%	H 64,70% D 35,29%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

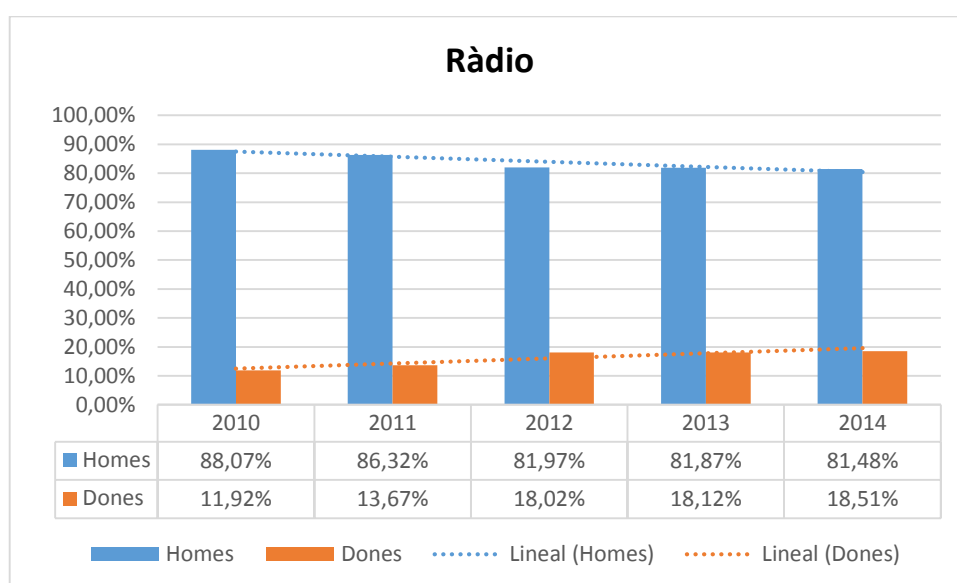

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

Els resultats de la corporació de Radio Televisión Española són sorprenents. La tendència masculina en els càrrecs directius ha anat en augment en els últims anys, i en el 2014 el nombre d'homes era del 64,70%, respecte el 62,26% del 2010. Mentrestant, el nombre de dones ha disminuït, i en l'últim any n'hi ha un 35,29%, respecte el 37,73%. El percentatge més elevat de dones en la direcció de RTVE data del 2011, amb un 43,13%. Per contra, el màxim d'homes és del 2013, amb un 66,66%.

Ràdio	2010	2011	2012	2013	2014
Radio Nacional Española (RNE)	H 70,58% D 29,41%	H 60,86% D 39,13%	H 70,58% D 29,41%	H 86,66% D 13,33%	H 87,50% D 12,50%
COPE	H 93,79% D 6,20%	H 92,51% D 7,48%	H 90,14% D 9,85%	H 89,36% D 10,63%	H 86,42% D 13,57%
Onda Cero	H 88,61% D 11,38%	H 88,09% D 11,90%	H 87,20% D 12,80%	H 86,99% D 13%	H 87,09% D 12,90%
Cadena SER	H 85,53% D 14,46%	H 84,03% D 15,06%	H 76,45% D 23,54%	H 74,35% D 25,64%	H 75,10% D 24,89%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

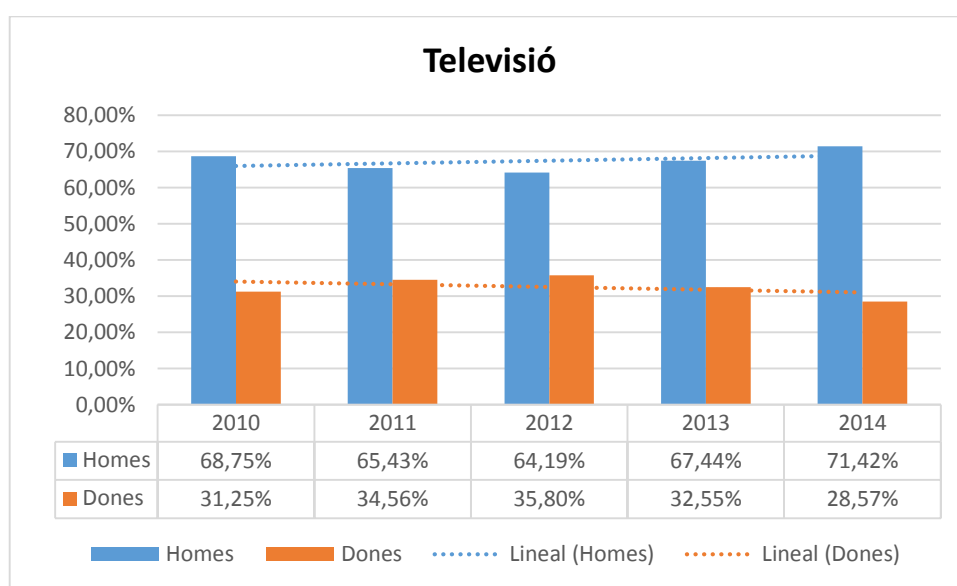
Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

És molt habitual sentir veus femenines a la ràdio, un mitjà on la dona es va incorporar més ràpidament. Però, igual que els mitjans analitzats anteriorment, en els càrrecs directius hi ha un buit femení considerable. Les ràdios analitzades són les de més audiència a Espanya: Radio Nacional Española (RNE), COPE, Onda Cero i Cadena SER. Cal destacar que hi ha programes de molta d'audiència conduïts per dones, però la seva presència a la direcció no arriba al 50% en cap cas. De fet, la xifra més elevada de dones és del 39,13% a RNE l'any 2011, i en el cas dels homes és del 93,79% a la COPE l'any 2010.

En general, la tendència femenina ha anat a l'alça, passant d'un 11,92% el 2010 al 18,51% el 2014. Però la tendència en els homes ha tendit a la baixa: del 88,07% al 81,48%. Tot i així, la diferència continua sent considerable.

Televisió	2010	2011	2012	2013	2014
Televisión Española (TVE)	H 63,88% D 36,11%	H 63,88% D 36,11%	H 65,71% D 34,28%	H 69,69% D 30,30%	H 78,37% D 21,62%
La Sexta	H 80% D 20%	H 80% D 20%	H 80% D 20%	H 77,77% D 22,22%	H 88,88% D 11,11%
Cuatro	H 60% D 40%	H 50% D 50%	H 50% D 50%	H 50% D 50%	H 50% D 50%
Antena 3	H 72,41% D 27,58%	H 64,51% D 35,48%	H 59,37% D 40,62%	H 65% D 35%	H 63,41% D 36,58%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

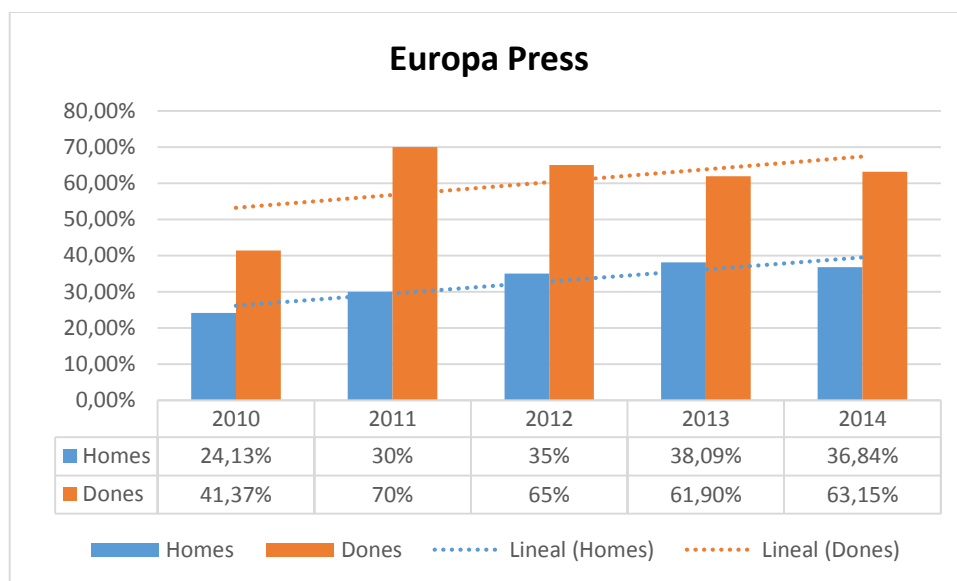
Finalment, pel que fa a la televisió, els percentatges de dones són més alts que en la resta de mitjans. Els canals analitzats són els de més audiència: Televisión Española (TVE), La Sexta, Cuatro i Antena 3. Telecinco no ha pogut ser analitzada perquè no hi ha dades completes al respecte. Cuatro és el canal més igualitari, ja que manté el 50% en cada gènere des del 2011. En els altres tres, la superioritat continua sent masculina, amb una diferència considerable.

Malgrat que les xifres femenines són més altes, en els últims anys han tendit a baixar, mentre que les masculines han anat a l'alça. Les dones han passat de ser el 31,25% l'any 2010 al 28,57% el 2014, mentre que els homes han avançat del 68,75% al 71,42% respectivament.

- Caps de secció i redactors en cap

Agències de comunicació	2010	2011	2012	2013	2014
Europa Press	H 24,13% D 41,37%	H 30% D 70%	H 35% D 65%	H 38,09% D 61,90%	H 36,84% D 63,15%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

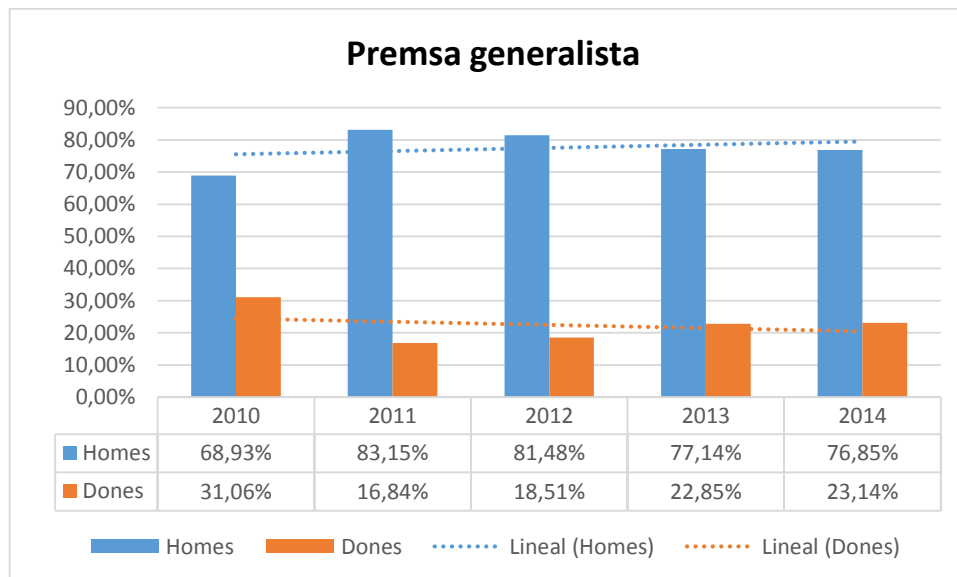

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

Pel que fa als caps de secció i redactors/es en cap, només s'ha pogut analitzar l'agència Europa Press, ja que les dades d'EFE eren incompletes en aquest camp. Mentre que les dones són minoria en els càrrecs directius, com s'ha mostrat en el punt anterior, en aquest terreny és el contrari. Durant els últims anys, sempre hi ha hagut més dones que homes, tot i que la tendència dels dos gèneres ha anat en augment. Les dones han passat de ser el 41,37% l'any 2010 al 63,15% el 2014, mentre que els homes del 24,13% al 36,84% respectivament.

Prensa generalista	2010	2011	2012	2013	2014
ABC	H 66,66% D 33,33%	H 88,23% D 11,76%	H 81,81% D 18,18%	H 79,16% D 20,83%	H 80,76% D 19,23%
El Mundo	H 85% D 15%	H 86,95% D 13,04%	H 83,33% D 16,66%	H 77,27% D 22,72%	H 78,94% D 21,05%
El País	H 90,90% D 9,09%	H 100% D 0	H 91,66% D 8,33%	H 80% D 20%	H 68,75% D 31,25%
El Periódico	H 82,35% D 17,64%	H 75% D 25%	H 77,77% D 27,77%	H 68,75% D 31,25%	H 68,75% D 31,25%
La Razón	H 75% D 25%	H 90,90% D 9,09%	H 92,30% D 7,69%	H 90,90% D 9,09%	H 92,30% D 7,69%
La Vanguardia	H 70,58% D 29,41%	H 62,5% D 37,5%	H 72,22% D 27,77%	H 70,58% D 29,41%	H 72,22% D 27,77%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

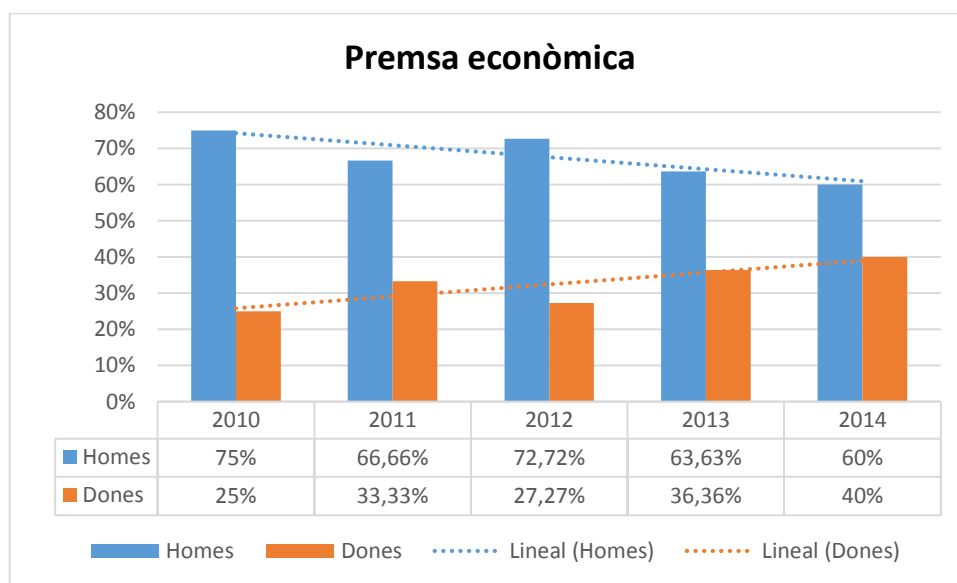

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

En la premsa generalista, les el nombre de dones també és més alt en aquesta àrea de treball que no pas en càrrecs directius. La diferència és que, en general, en els alts càrrecs la tendència masculina baixa i la femenina puja i, en caps de secció o redactors/es en cap, és al revés. El percentatge de dones ha baixat del 31,06% el 2010 al 23,14% en l'últim any, mentre que el d'homes ha pujat del 68,93% al 76,85% respectivament. En concret, cap diari ha arribat al 40% de dones, davant del màxim de 92,30% d'homes de La Razón el 2014.

Premsa econòmica	2010	2011	2012	2013	2014
Cinco Días	H 50% D 50%	H 50% D 50%	H 66,66% D 33,33%	H 66,66% D 33,33%	H 66,66% D 33,33%
Expansión	H 87,5% D 12,5%	H 75% D 25%	H 75% D 25%	H 62,5% D 37,5%	H 57,14% D 42,85%

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

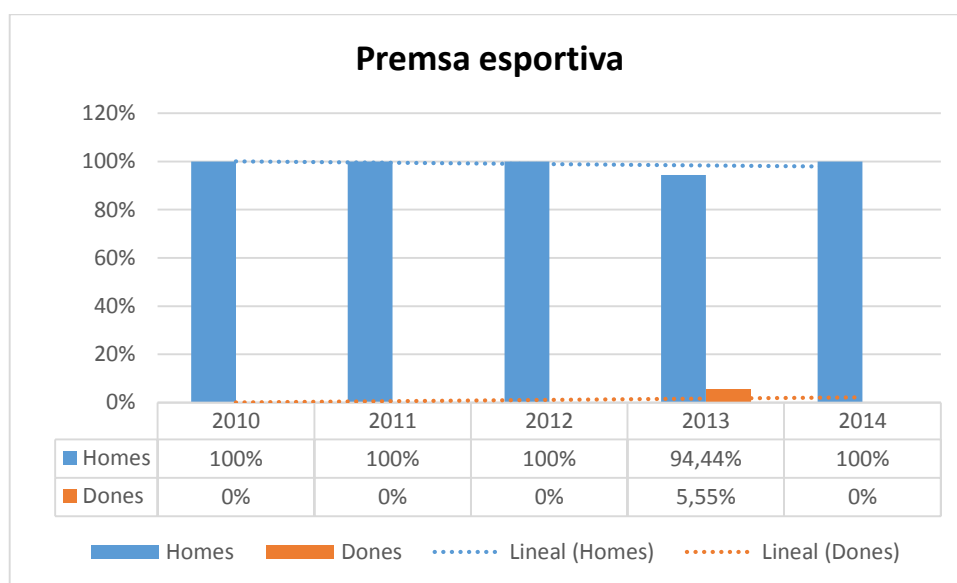

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

En el sector de la premsa econòmica el nombre de dones que exerceixen de caps de secció o de redactores en cap, també és més elevat que en els càrrecs directius. En general, la tendència femenina ha anat a l'alça –passat d'un 25% a un 40%– i la tendència masculina mínimament a la baixa, del 75% al 60%. En l'últim any, l'Expansión segueix sent el diari que té la diferència més estreta entre els dos gèneres.

Prensa esportiva	2010	2011	2012	2013	2014
As	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Marca	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 83,33% D 16,66%	H 100% D 0
Mundo Deportivo	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

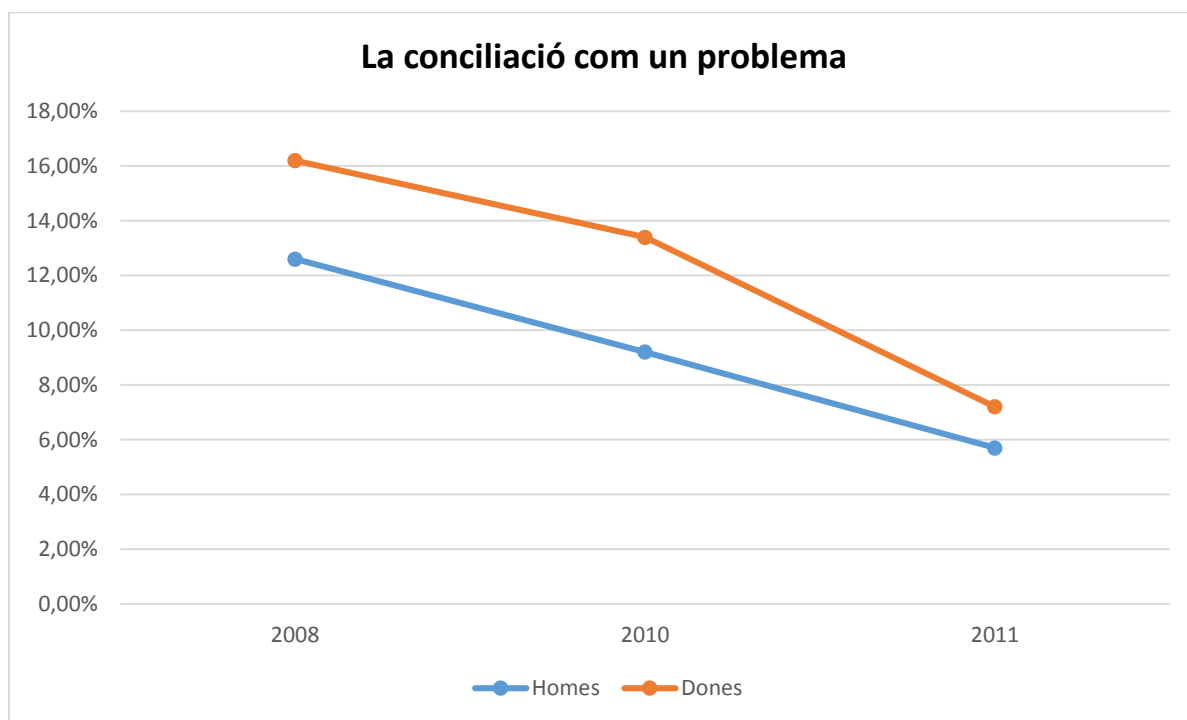

Elaboració pròpia (en %) a partir de l'Agenda de la Comunicació.

La premsa esportiva segueix la mateixa línia que en els càrrecs directius. La presència de dones es nul·la, excepte l'any 2013 que n'hi havia el 5,55%. D'aquesta manera, la tendència masculina es manté amb una superioritat total, mentre que la femenina continua sense pujar.

Conciliació

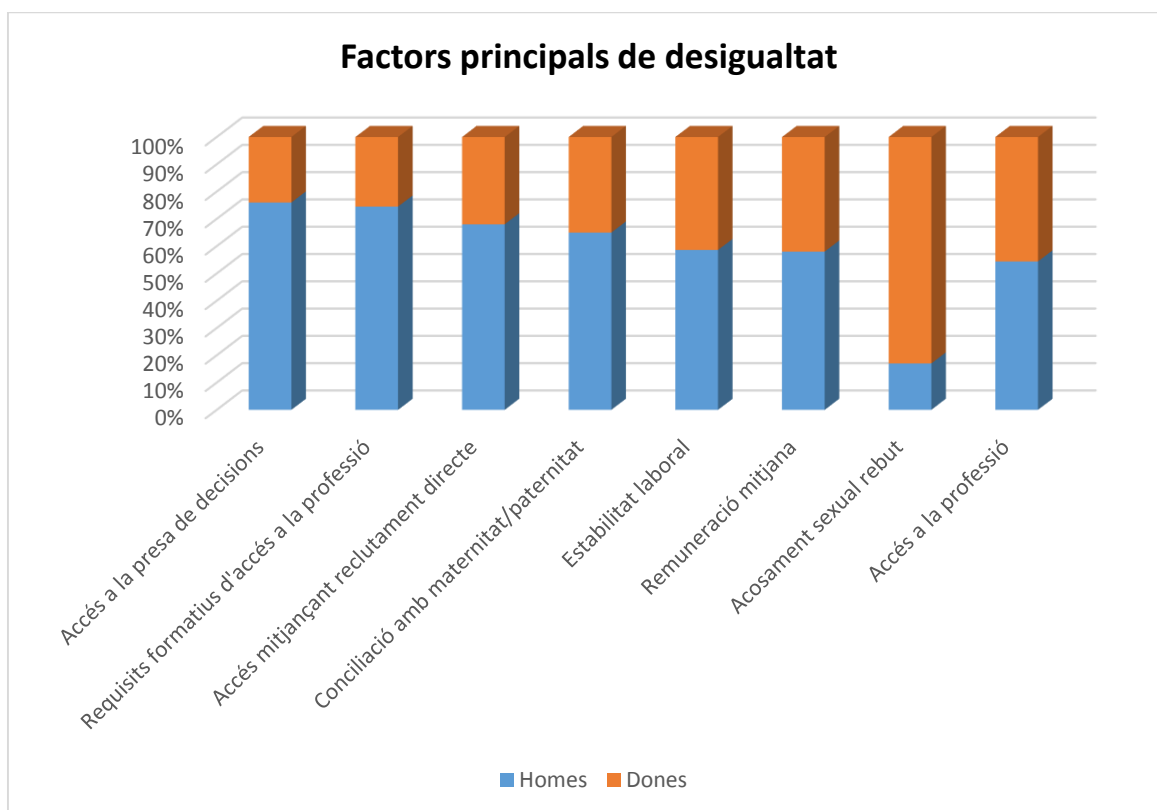
Conciliació com un problema	2008	2010	2011
Horaris/ Incompatibilitat amb la vida familiar	Homes 12,6% Dones 16,2%	Homes 9,2% Dones 13,4%	Homes 5,7% Dones 7,2%

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM

La conciliació entre la vida familiar i la laboral és un dels problemes de la professió periodística, degut a la disponibilitat que requereix i la dificultat de disposar d'un horari fix. Les dades disponibles -corresponents als anys 2008, 2010 i 2011- mostren que aquesta preocupació recau més en les dones que en els homes. El màxim de dones que veuen aquesta situació com un problema és del 16,2% el 2008, mentre que en homes és del 12,6%. Tot i així, la xifra en els dos gèneres ha tendit a disminuir, fins a un 7,2% en dones i un 5,7% en homes l'any 2011. La diferència s'ha escurçat, fet que podria suposar que els homes s'han anat implicant més en la paternitat, la família i la llar.

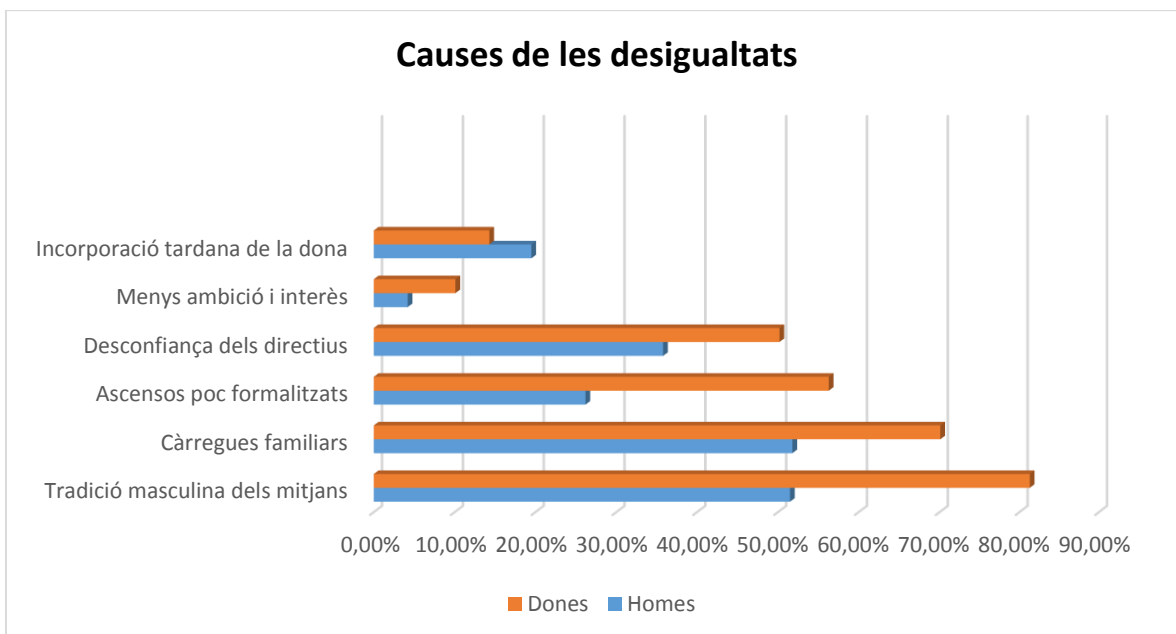
El per què de les desigualtats

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM

	Homes	Dones
Accés a la presa de decisions	76%	24%
Requisits formatius d'accés a la professió	75%	26%
Accés mitjançant reclutament directe	68%	32%
Conciliació amb maternitat/paternitat	65%	35%
Estabilitat laboral	59%	41%
Remuneració mitjana	58%	42%
Assetjament sexual	17%	83%
Accés a la professió	54%	46%

L'Informe de la Comunicació del 2006 va dedicar un espai a analitzar els factors i les causes que contribueixen a generar desigualtats en la professió des del punt de vista dels periodistes. Per la majoria de dones, el principal factor és l'assetjament sexual (83%), seguit de les dificultats d'accés a la professió (46%). En canvi, els homes creuen que són la dificultat en l'accés a la presa de decisions (76%), seguit de prop pels requisits formatius d'accés a la professió. D'altra banda, només el 17% creu que sigui l'assetjament sexual.

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM

	Homes	Dones
Incorporació tardana de la dona	19,50%	14,30%
Menys ambició i interès	4,20%	10,10%
Desconfiança dels directius	35,80%	50,20%
Ascensos poc formalitzats	26,20%	56,30%
Càrregues familiars	51,80%	70,10%
Tradició masculina als mitjans	51,50%	81,30%

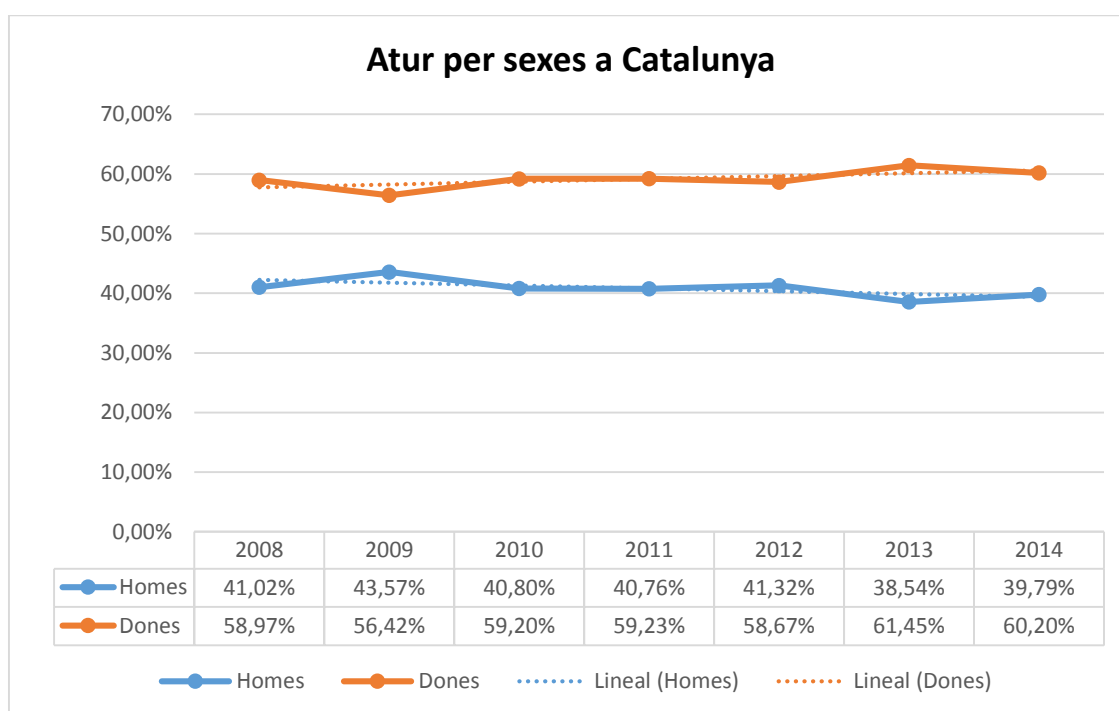
Pel que fa a les causes de les desigualtats, les dones creuen que la principal és la tradició masculina dels mitjans de comunicació (81,30%), mentre que això ho pensen un 51,50% d'homes. Aquesta dada demostra que ambdós gèneres, però sobretot els homes, són conscients d'aquesta situació i que encara es manté. D'altra banda, la segona causa per les dones, són les càrregues familiars (70,10%), que pels homes és la principal (51,80%). També cal destacar els ascensos poc formalitzats, una causa que és més present entre les dones i que és responsabilitat de les empreses.

5.3.3. La situació a Catalunya

Nombre de periodistes a l'atur

Les dades laborals sobre periodistes, i en especial dividides per gèneres, són escasses. El *Llibre Blanc de la Professi3 Periodística*, elaborat l'any 2004 pel Col·legi de Periodistes, recull algunes xifres dels mitjans de comunicaci3, però per la falta d'actualitzaci3 no s'han utilitzat en aquest treball.

Malgrat la inexistència d'un registre sobre el nombre de periodistes en actiu a Catalunya, sí que s'ha pogut recollir el percentatge d'atur. En comparaci3 amb les dades de tot el territori espanyol, extretes de l'Informe de la Comunicaci3 de l'APM, les dones també són majoria. La diferència entre les xifres dels homes i les de dones s'ha accentuat amb els anys. El 2008 la diferència era del 17,95% i en l'últim any del 20,41%.

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicaci3 de l'APM

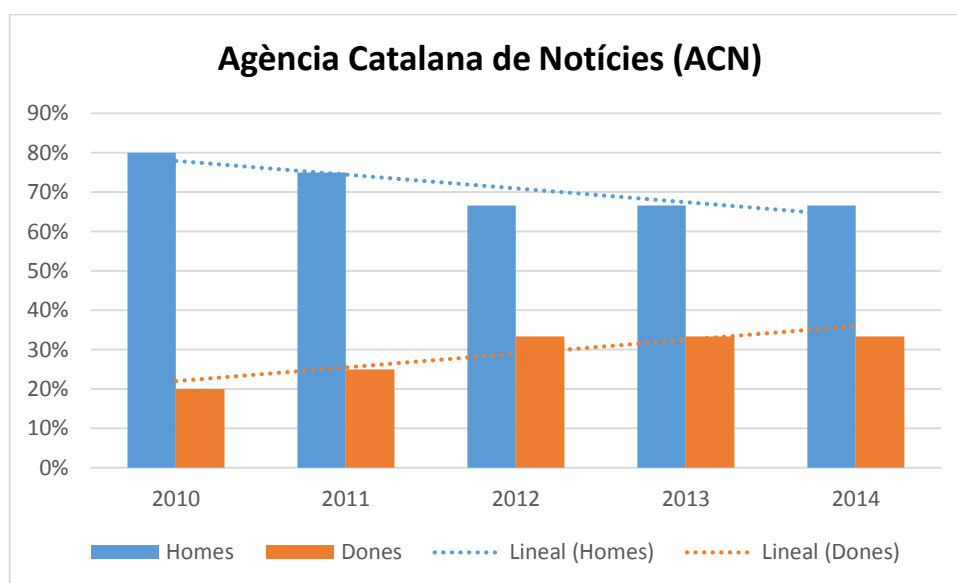
Càrrecs de responsabilitat

- **Agències de comunicació**

L'agència de comunicació a Catalunya per excel·lència és l'Agència Catalana de Notícies (ACN). En els càrrecs directius les dones continuen sent minoria però, per contra, en el terreny dels caps de secció des del 2010 sempre han estat majoria, amb un 60% actualment. D'aquesta manera, pel que fa als càrrecs de responsabilitat hi ha hagut una tendència a la baixa masculina, passant del 80% al 66,66%.

ACN	2010	2011	2012	2013	2014
Càrrecs directius	H 80% D 20%	H 75% D 25%	H 66,66% D 33,33%	H 66,66% D 33,33%	H 66,66% D 33,33%
Caps de secció	H 33,33% D 66,66%	H 33,33% D 66,66%	H 40% D 60%	H 40% D 60%	H 40% D 60%

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

Dades (en %) dels càrrecs directius extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

- **Premsa**

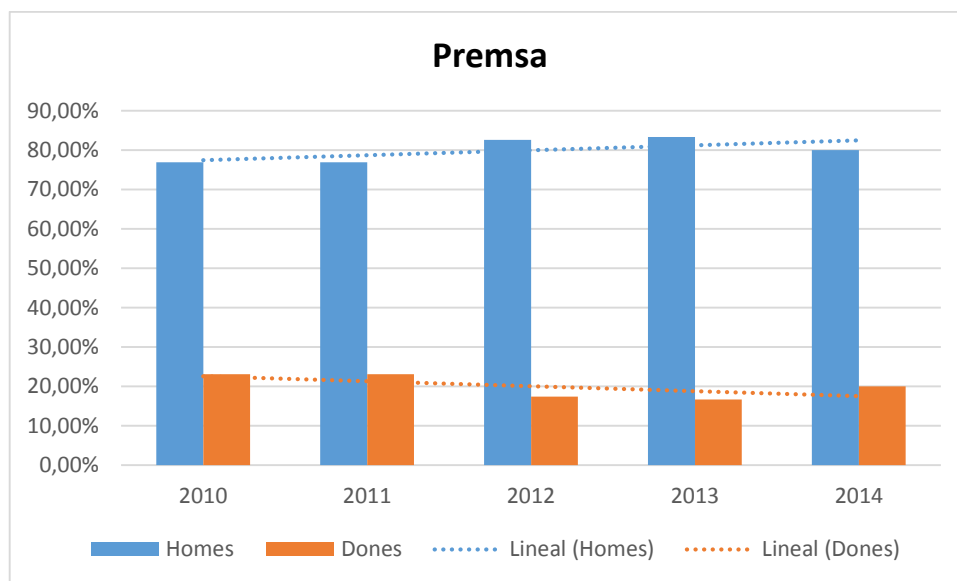
Els diaris analitzats són els que només es produeixen en català, com *El Punt Avui*, ja que la resta de diaris generalistes s’han inclòs en les dades referents a l’estat espanyol. El diari *ARA* no s’ha comptat pels seus pocs anys d’existència, que han comportant una manca de dades. D’altra banda, també s’han inclòs diaris locals de Girona, Sabadell, Tarragona, Terrassa, *Regió 7* i *Segre*, ja que també és interessant analitzar el volum de dones a la premsa local.

Seguint la línia de la poca presència femenina en càrrecs directius i caps de secció que s’ha mostrat a Espanya, les dones són minoria a una distància considerable del percentatge d’homes, i la tendència femenina ha anat a la baixa. Tot i així, això només es pot aplicar a *El Punt Avui*, ja que pel que fa a la premsa local les dones són inexistents. Només són una excepció el *Diari de Tarragona* -que ha sumat un 20% de dones respecte un 80% d’homes en l’últim any- i el *Diari de Terrassa*, que sempre ha mantingut la igualtat.

Premsa	2010	2011	2012	2013	2014
El Punt Avui					
Càrrecs directius			H 87,50% D 12,50%	H 87,50% D 12,50%	H 80% D 20%
Caps de secció			H 68,42% D 31,57%	H 68,42% D 31,57%	H 69,23% D 30,76%
Diari de Girona					
Càrrecs directius	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Caps de secció	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Diari de Sabadell					
Càrrecs directius	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Caps de secció	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Diari de Tarragona					
Càrrecs directius	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 80% D 20%
Caps de secció					
Diari de Terrassa					
Càrrecs directius	H 50% D 50%	H 50% D 50%	H 50% D 50%	H 50% D 50%	H 50% D 50%
Caps de secció					
Regió 7					
Càrrecs de direcció	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0

Caps de secció	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0
Segre					
Càrrecs de direcció	H 60% D 40%	H 60% D 40%	H 60% D 40%	H 60% D 40%	H 60% D 40%
Caps de secció	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0	H 100% D 0

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

Dades (en %) dels càrrecs directius extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

- **Ràdio i televisió**

En la ràdio i televisió catalanes el nombre de dones també és més alt que a la premsa, si comparem les xifres amb les d'Espanya. La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA) porta dos anys consecutius mantenint la paritat en els seus càrrecs directius, mentre que de la Televisió de Catalunya (TVC) no hi ha dades suficients per establir una xifra. Tot i així, la TVC ha tingut una directora fins el 2012, la Mònica Terribas. Pel que fa en els caps de secció, la minoria femenina és considerable, amb només un 10% de dones l'últim any.

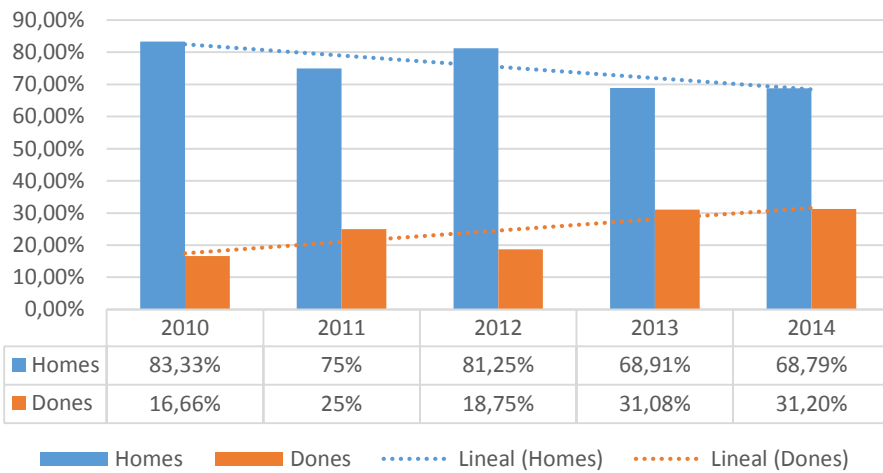
Pel que fa Catalunya Ràdio, també disposa d'una minoria semblant a la TVC en els càrrecs directius, mentre que no s'han proporcionat les dades en caps de secció. Pel que fa a La Xarxa, sorgida l'any 2013 i que agrupa les ràdios locals, també hi ha menys dones en els càrrecs directius, gairebé la meitat que els homes. Les xifres en caps de secció tampoc estan disponibles.

Malgrat aquestes minories, el gràfic de càrrecs directius mostra com les dones han tendit a anar a l'alça, passant d'un 16,66% al 31,20%, mentre que els homes han anat a la baixa, del 83,33% al 68,79%.

Ràdio i televisió	2010	2011	2012	2013	2014
Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA)					
Càrrecs directius	H 50% D 50%	H 60% D 40%	H 60% D 40%	H 50% D 50%	H 50% D 50%
Televisió de Catalunya					
Càrrecs directius	Directora	Directora	Director	Director	Director
Caps de secció	H 75% D 25%	H 72,72% D 27,27%	H 72,72% D 27,27%	H 90% D 10%	H 90% D 10%
Catalunya Ràdio					
Càrrecs directius	H 80% D 20%	H 90% D 10%	H 90% D 10%	H 81,81% D 18,18%	H 90,90% D 9,09%
Caps de secció					
La Xarxa					
Càrrecs directius				H 68,18% D 31,81%	H 67,46% D 32,52%
Caps de secció					

Dades (en %) extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

Ràdio i televisió

Dades (en %) dels càrrecs directius extretes dels Informes de la Comunicació de l'APM.

6. CONCLUSIONS

Partint de la base que l'ofici de periodista requereix, en la majoria de casos, una disponibilitat completa, pels homes no és fàcil exercir-lo, però encara ho és menys per les dones. Al nostre país, com a altres, encara no s'ha aconseguit establir la igualtat de gènere i, un dels àmbits on això es nota més, és en el laboral. La repressió de la dictadura, una època on la dona era un ésser inferior, va ser crucial per alentir l'alliberació femenina i la seva incorporació al món laboral. De fet, alguns estereotips de la societat patriarcal d'aquell moment, encara es mantenen en el pensament i en la manera de fer col·lectiva com, principalment, la dona com a encarregada de la família i de la llar. Malgrat tot, s'aprecia una lenta evolució. Cada vegada hi ha més homes que demanen la baixa per paternitat i que s'encarreguen de les feines de la casa. I també és normal veure dones enginyeres, científiques o policies, professions que en temps passats eren majoritàriament per als homes.

El periodisme ha estat, històricament, un ofici masculinitzat on, igual que a la resta, encara persisteixen les desigualtats entre gèneres. Un dels problemes que encara es manté és el dels estereotips, sobretot a la televisió. Les entrevistes amb les expertes corroboren que la periodista que exerceix com a presentadora de televisió, a més de saber fer la seva feina, ha de ser una dona jove i atractiva. Tot i així, en els altres mitjans de comunicació, com la ràdio, ja gairebé no se'n troben, i hi ha moltes dones dirigint programes de màxima audiència. En aquest sentit, gràcies als avenços tecnològics i digitals, moltes cadenes de ràdio graven en vídeo seccions dels seus programes i les penjen a Internet. En un futur, amb aquesta incorporació del codi de la imatge a la ràdio, caldrà veure si la condició de ser una dona jove i bonica també serà un estereotip per exercir de locutora.

D'altra banda, encara que la diferència s'ha escurçat, continuem trobant més homes que dones en la professió. I passa el mateix amb el nombre d'aturats. En aquest sentit, amb les dades dels últims anys, es pot veure que l'augment de la presència femenina en el periodisme ha estat lent i progressiu. Per això, no es pot descartar que d'aquí uns anys, s'arribi a una igualtat o a una diferència gairebé mínima entre el nombre de periodistes d'ambdós gèneres, també tenint en compte la xifra de noies que surten cada any de les universitats. La disminució de dones periodistes a l'atur, també ha estat lenta i progressiva, malgrat que han estat les més afectades per la crisi econòmica del país.

La bretxa salarial continua sent un repte. La desigualtat va sorgir a mesura que la quantitat del sou va augmentant, de manera que hi ha més homes que dones amb sous alts, de més de 1.500 euros en general. Una de les causes principals pot ser la poca presència de dones en càrrecs de responsabilitat, on la remuneració és més elevada.

Actualment, la lluita per aconseguir més igualtat de gènere, rau en el sector dels càrrecs directius, que encara estan dominats per homes. En tots els mitjans de l'estat espanyol –premsa, ràdio, televisió i agències de comunicació- les dones ocupen una part molt petita dels càrrecs que impliquen prendre decisions. La diferència es dispara quan es tracta de sectors tradicionalment associats als homes, principalment en l'econòmic i l'esportiu. Encara que l'econòmic ha avançat i ha incorporat dones, malgrat que siguin poques, l'esportiu encara continua estancat.

D'altra banda, en el terreny de caps de secció o redactors/es en cap, -encara que la majoria se la tornen a emportar el homes- el nombre de dones ja és una mica més elevat que en la direcció. Malgrat tot, la sensació és positiva, ja que en la majoria de mitjans la presència femenina ha anat a l'alça en els últims anys, sobretot en les agències de comunicació, l'únic lloc on les dones han aconseguit superar el nombre d'homes.

Les tres causes considerades principals d'aquesta situació són les següents:

- **Maternitat.** Històricament, en la nostra societat, principalment les mares són les que sempre s'han encarregat de la família i dels fills, com també de les feines de la llar. Encara que el pensament social i col·lectiu ha avançat, el nombre de baixes per paternitat ha augmentat i els homes també s'encarreguen de la casa, la mentalitat femenina continua veient la maternitat com un obstacle per avançar en la seva carrera professional. Potser perquè les empreses encara ho estableixen així i donen poques facilitats per reprendre l'ofici després de ser mare.
- **Conciliació entre vida laboral i familiar.** És un dels grans problemes de moltes que tenen moltes professions. Ser periodista implica estar disponible en qualsevol moment del dia i, com a conseqüència, no tenir un horari fix. Aquestes condicions, provoquen que sigui complicat treballar i tenir cura de la família i la llar. El fet que hi hagi més dones amb contractes a temps parcial i més homes amb contractes indefinits, implica que la decisió de moltes dones continua sent tenir una vida familiar, per davant de desenvolupar la seva carrera professional.
- **Herència masculina.** Com ja s'ha dit anteriorment, el periodisme tradicionalment ha estat un ofici d'homes. Les dones s'han anat incorporant lentament, però encara queden pendents els càrrecs directius. Les decisions importants les continuen prenent -gairebé a tot arreu- els homes, mentre que les dones han avançat en altres càrrecs de responsabilitat, sobretot com a adjuntes de direcció. En aquest sentit, encara domina la mentalitat masculina, de manera que les dones que ocupen alts càrrecs s'adapten a ella.

Tot i així, cal tenir en compte un altre factor molt important: l'ambició. Molt sovint es parla del "sostre de vidre", d'aquella barrera invisible que tard o d'hora es troben les dones en la seva carrera i que les impedeix avançar més. Però també cal tenir en compte la possibilitat que existeixi una barrera que les dones s'imposen a elles mateixes. És a dir, la possibilitat que algunes dones visquin en la convicció que mai podran ocupar un càrrec directiu perquè és un sector de domini masculí. Potser aquesta barrera també s'ha de superar per canviar la situació, de la mateixa manera que les dones que ja ostenten alts càrrecs han de tenir la capacitat per fer valer les seves idees i la seva manera de veure el món. Sempre s'aconsegueix més riquesa i millors resultats tenint dues visions diferents d'una mateixa situació.

Finalment, la lentitud amb la qual s'ha avançat en els últims anys en el terreny de gènere, fa concloure que encara queda molt camí per recórrer fins a assolir la igualtat en la professió periodística. La responsabilitat per canviar aquesta situació rau en el pensament de la societat i, per tant, en l'educació i els valors que es transmeten. És necessari que el peix deixi de mossegar-se la cua. Cal que la societat tingui una mirada de gènere i desapareguin les característiques patriarcals que encara es mantenen. Si es produeix aquest canvi, els mitjans de comunicació seran responsables amb els valors que la societat demani. I, per la part que correspon a les dones, potser podran explicar el seu pensament amb llibertat. Sense por a expressar les seves idees, sense haver de demostrar les seves competències davant dels homes, sense pensar que no són capaces de tirar endavant en un alt càrrec i sense haver d'escollir entre feina i família.

7. RECURSOS BIBLIOGRÀFICS

ALTÉS, Elvira [et. al]. *El sexe de la notícia. Reflexions sobre el gènere a la informació i recomanacions d'estil*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1999.

FONTENLA, M. "¿Qué es el patriarcado?". Susana, Beatriz. *Diccionario de estudios de género y feminismo*. Editorial Biblos, 2007.

GARCÍA DE CORTÁZAR, M.; GARCÍA DE LEÓN, M. *Profesionales del periodismo. Hombres y mujeres en los medios de comunicación*. Madrid: CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS, 2000.

GARCÍA ALBI, Inés. *Nosotras qué contamos. Mujeres periodistas en España*. Plaza Janés, Barcelona, 2007.

GIDDENS, Anthony. *Sociología*. Madrid: Alianza, 1998.

MACIONIS, J. J.; PLUMMER, K. *Sociología*. Madrid: Pearson Educación, 2007.

ALONSO, M.; FURIO, E. "El papel de la mujer en la sociedad española". *Economía, treball i territori* (2007), núm. 19, UNIVERSITAT DE VALÈNCIA: Grup d'Investigació.

AMORÓS, Celia. "Dimensiones del poder en la teoría feminista". *Revista internacional de filosofía política* (2005), núm. 25, p. 11-34 . Mèxic: UNIVERSITAT AUTÒNOMA METROPOLITANA.

BOLINCHES, Emilia. "Una dècada sense avenç". *Dossiers Feministes* (2008), núm. 11, p. 105-115.

BOU, Amparo. "L'espai de les periodistes en la seva professió". *Dossiers Feministes* (2008), núm. 11, p. 147-153.

PALAU, M. "Les periodistes com a generadores d'una nova imatge de dona?". *Dossiers Feministes* (2008), núm. 11, p. 95-103.

MATEOS DE CABOS, R. [et. al]. *La presencia de estereotipos en los medios de comunicación. Análisis de la prensa digital española*. Madrid: CONSEJERIA DE EMPLEO Y MUJER, Comunitat de Madrid, 2007.

PAPÍ GÁLVEZ, N. "¿Maternidad y periodismo?". *Comunicación e ciudadanía: revista internacional de xornalismo social* (2008), núm. 18, p. 135-144.

ROSES, S. "Estructura salarial de los periodistas en España durante la crisis". *Revista Latina de Comunicación Social* (2011), núm. 66.

UFARTE RUIZ, M. "Las mujeres en el seno de la profesión periodística: de la discriminación a la inserción". *Ámbitos* (2007), núm. 16, p. 409-421.

GALLEGO, Juana. "Una mirada a las redacciones. La prensa por dentro: Acceso y participación de las mujeres en El País, La Vanguardia y El Periódico de Catalunya". *Revista Científica de la Asociación Mexicana de Derecho a la Información* (2012), núm. 4.

GALLEGO, Juana. "El sostre de vidre de les periodistes". *Capçalera* (2011), Barcelona: COL·LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA, núm. 154, p. 54-56.

ESPINOSA, Sílvia. "L'essència femenina de la radio". *Capçalera* (2009), Barcelona: COL·LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA, núm. 146, p. 92-95.

GALLEGO, Juana. [et. al]. "Panorama de la situació professional de les periodistes". *Dones* (2002), Barcelona: ASSOCIACIÓ DE DONES PERIODISTES DE CATALUNYA, núm. 9, p. 4-15.

MORA, Cristina. "Paritat als mitjans europeus. Però, i la mirada de gènere?". *Dones* (2012), Barcelona: ASSOCIACIÓ DE DONES PERIODISTES DE CATALUNYA, núm. 42, p. 32-34.

HERRERA, Anabel. "Estereotips als mitjans de comunicació". *Dones* (2011), Barcelona: ASSOCIACIÓ DE DONES PERIODISTES DE CATALUNYA, núm. 40, p. 42-45.

- **Recursos electrònics**

PÉREZ DE ARMIÑO, Karlos (coord.) [et. al]. *Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo*. Icaria, 2001.

< <http://www.dicc.hegoa.ehu.es/> > [Consulta: 25 febrer 2015].

BURIN, Mabel. "Las 'fronteras de cristal' en la carrera laboral de las mujeres. Género, subjetividad y globalización". *Anuario de Psicología*. UNIVERSITAT DE BARCELONA: Facultat de Psicologia, vol. 39, núm. 1, 2008.

< http://xenero.webs.uvigo.es/profesorado/mabel_burin/cristal.pdf > [Consulta: 4 gener 2015].

VILLEGAS, J. C. *Estereotipos de la mujer en la comunicación*. Nodo50: Mujeres en Red, 2007.

< <http://www.mujeresenred.net/IMG/pdf/estereotipos.pdf> > [Consulta: 24 octubre 2014].

AMNISTIA INTERNACIONAL. *Declaració sobre l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona*. Nacions Unides, 1967.

< <http://www.amnistiacatalunya.org/edu/docs/nu-dec-dones.html> > [Consulta: 28 març 2015].

AMNISTIA CATALUNYA. *Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona*. Nacions Unides, 1981.

< <http://www.amnistiacatalunya.org/edu/pdf/docs/conv-fem-cat.PDF> > [Consulta: 28 març 2015].

NACIONES UNIDAS. *Declaración y Plataforma de Acción de Beijing*, 1995.

< <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20S.pdf> > [Consulta: 28 març 2015].

DIARIO OFICIAL DE LA UNIÓN EUROPEA. *Versión consolidada del tratado de funcionamiento de la Unión Europea*. GOBIERNO DE ESPAÑA: Ministerio de la Presidencia, 2010.

< <http://www.boe.es/doue/2010/083/Z00047-00199.pdf> > [Consulta: 28 març 2015].

LA MONCLOA. *Constitución Española*. Madrid: GOBIERNO DE ESPAÑA, 1978.

< http://www.lamoncloa.gob.es/documents/constitucion_es1.pdf > [Consulta: 28 març 2015].

PARLAMENT DE CATALUNYA. *Estatut d'Autonomia de Catalunya. Text consolidat*. Barcelona, 2012.

<http://www.parlament.cat/portal/pls/portal/documentnom?p_nom=EstatutConsolidat.pdf> [Consulta: 28 març 2015].

8. ANNEX

Entrevista a Joana Gallego

1. Breu descripció de la seva carrera professional:

Jo sóc professora de la UAB des del 1983, que em vaig quedar com a ajudant del departament amb una beca, i després ja vaig fer la tesi doctoral i em vaig quedar ja com a professora, que en deien encarregada de curs. Després ja vaig començar a fer coses i tal, i vaig fer la tesi. Per tant, ja després al 89 vaig ser titular. I bueno, des de llavors estic aquí treballant com a professora de Periodisme de diferents assignatures i la meva dedicació fonamental teòrica és estudiar les qüestions de gènere i comunicació i tot el tema aquest, no? Que és la principal línia de treball d'investigació que porto. I a part d'això, pues he escrit assaig, he col·laborat amb algunes revistes, per exemple que m'han demanat algun article o un reportatge, però no he treballat mai diguéssim en nòmina o en mitjans, no? Sinó que he conciliat una mica la carrera de professional acadèmica amb algunes col·laboracions a l'exterior. I això és un resum molt resumit de la meva trajectòria.

2. Quins canvis creus que han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

D'entrada la quantitat, que és molt evident, no? Per exemple la... Clar fins els anys 60... En els anys 50 les dones eren poquíssimes. Hi ha una pel·lícula, que ara no me'n recordo com es diu, però hi ha una pel·lícula que en un moment donat es parla del periodisme i tal i qual, i només hi havia una noia, i tots els nois que estan allà es riuen d'ella... I això una pel·lícula dels anys 50, no? Que es pot veure al Youtube, no me'n recordo del nom de la pel·lícula, si vols ja t'ho miraré perquè és interessant, no? Perquè estan parlant... "i les dones i les dones? Podran parlar de..." i elles s'enfaden... Doncs els anys 60 comencen a incorporar-se diguéssim amb tot el moviment d'incorporació de les dones al món laboral, però són poques, continuen sent el 10% com a màxim de dones. I mica en mica doncs això, l'esclat de la incorporació seria a partir dels anys 80 que les aules de periodisme estan repletes de noies, i això s'acaba notant. No tant com es voldria, però s'acaba notant a les redaccions. Per tant, doncs ara, podem dir que la presència de les dones en els mitjans de comunicació és força... no paritària exactament, no totalment paritària, però a prop d'un 40 o 43% de presència, no? Vull dir que, si s'ha de fer un resum doncs és la incorporació paulatina i sense pausa des dels anys 60 fins ara.

3. Creus que les periodistes tenen dificultats per exercir la seva feina per la seva condició de gènere?

Jo crec que sí. Jo crec que encara que no sigui molt conscient, però és evident que la carrera de la dona està plagada de problemes que els nois no es plantegen. Per començar, els horaris de feina, no? Aquesta lliure disposició que els nois no es plantegen mai. Les noies encara que no tinguin família, vull dir de responsabilitats familiars, potser no estan tant donades a treballar d'aquesta manera tant... sense cap mena de no sé... Una vida més per dedicar-se a les aficions, no? I això són pautes culturals, no vull dir que siguin innates, no? Però és evident que portem una trajectòria diferent i jo crec que les noies pues valoren, les dones valorem d'alguna manera altres coses. Això no vol dir, evidentment, que les noies s'incorporen a treballar amb totes les mmm... Però també quan comencen a tenir una certa edat, pues jo què sé, que arriben als 30 o 35 anys igual voldrien tenir fills. Doncs clar, això representa... aquí està el cavall de batalla. O tens fills o continues la carrera. La majoria de les dones que estan treballant i decideixen tenir fills, doncs resulta que es veuen retirades d'alguna forma en la competició. I un cop estàs una mica a fora després ja tens més dificultats per... Mentrestant què passa amb els nois? Doncs mira, que han pogut, sense pausa, anar ocupant llocs i si li han ofert un lloc de responsabilitat doncs han dit que sí. Per què? Doncs perquè no s'han plantejat mai, encara que tinguin fills o família, no es plantegen que han de conciliar la vida familiar. Per tant, la noia de 30 o 35 anys que té família, que té fills, resulta que no només té la criatura, sinó que també vol dedicar temps pues a estar amb ell i a tenir una vida familiar satisfactòria. Per tant, vulguem que no, hi ha una sèrie d'entrebancs amb els quals els nois no s'hi han d'enfrontar. I clar, amb una edat molt important a la vida d'una persona. Perquè clar, després de 45 anys o de 50 doncs tu ja tens la vida feta, però per arribar a tenir aquesta vida feta doncs has de posicionar-te abans. I és aquí precisament on les noies es troben amb la dificultat que les empreses, no només el periodisme, sinó a tot arreu, no estan per la labor de facilitar diguéssim la vida personal. I això és el punt fonamental. Si no es canvia això doncs les dones continuaran tenint problemes.

4. Com creus que ha evolucionat la imatge de la periodista envers la societat?

Jo crec que... a veure, hi ha de tot jo crec, no? Hi ha unes periodistes que les veiem molt serioses, amb molta credibilitat, algunes periodistes que s'han guanyat un nom i que són molt creïbles en igualtat als homes, no? Algunes, no? Però jo diria que majoritàriament, diria eh, no són dades i és una opinió, no? Però crec que també hi ha aquesta idea de que les dones periodistes són maques i que serveixen per adornar més aviat, no? Sobretot les més joves als programes de televisió, als programes esportius, no? Aquestes que són tant maques i tant atractives i que semblen models més que periodistes, no? És a dir que l'empresa també afavoreix un tipus de periodista evidentment que té unes certes característiques, no? Unes presentadores mol maques, pràcticament totes són molt atractives i molt joves. Perquè grans, grans n'hi ha poques. Algunes però poques, no? Per tant clar, aquesta percepció amb què hi ha tantes periodistes maques, atractives, joves i que semblen models, doncs la societat al final acaba percebent doncs que aquestes noies no són tant serioses com els homes, d'alguna forma, no? Ja et dic que hi ha de tot, no? Hi ha aquelles que són molt creïbles i que la gent li té molta credibilitat, però jo crec que hi ha una percepció també d'aquesta imatge de les dones periodistes com glamuroses, no? Que són molt maques, no sé què, tal i qual... Una mica frívola, no? Una mica frívola. La percepció de les periodistes com una ocupació propera al món de l'espectacle, no? Més aviat, no? Al món de l'espectacle.

5. I això ja és un grau de desigualtat... Perquè als homes no se'ls demana tant aquesta característica física...

Sí, sí, i tant. Home si compares... Una noia va fer un treball per un professor de l'any passat, no era una tesina ni res, però era un treball i comparava l'evolució dels periodistes homes i dones i evidentment, en edat, en aspecte, en tot, des del començament de la televisió, i va comprar TVE, TV3 en fi, les televisions i els presentadors d'informatius, no es va mirar els programes d'entreteniment ni res, sinó els informatius. I va arribar a la conclusió de que els homes eren més grans, més madurs, no tant atractius en algun cas, amb calbes, amb en fi...pues com una persona normal. I que les dones eren majoritàriament joves i més atractives i més primes, que complien més el cànon de bellesa convencional diguéssim no?

6. Per què en els mitjans encara es mantenen aquests estereotips?

Jo crec que es mantenen perquè la societat és el que valora. La societat valora la joventut, la societat valora, com a valor màxim, l'atractiu físic i això són coses que no les podem canviar d'un dia per l'altre o amb una llei. És a dir si la societat el que més valora de tot és la joventut i l'atractiu físic i els diners i l'èxit, o sigui són una sèrie de valors que ara estan molt acceptats per tothom, doncs clar els mitjans el que fan és reproduir aquesta idea també. Per tant, és normal que continuïn aquests estereotips, perquè la societat també ho valora. O sigui que és un peix que es mossega la cua. Com que la societat valora això, els mitjans ho reproduïen i ho incentiven. I com que els mitjans ho incentiven, la societat ho valora. Per tant, és un cercle, és un cercle viciós difícil de trencar.

7. Creus que hi ha alguna solució per frenar-ho?

Jo sempre dic que la solució és l'educació i el creixement interior i la, com te diria jo, un estat de cultura i del que puguin fer les persones crítiques. És a dir, una educació crítica, que sàpiga diferenciar el que és bo del que és dolent i... Però no sembla que la societat vagi en aquest sentit, perquè clar les famílies, en el sí de les famílies també es valoren una sèrie de coses. Per tant, els diners, l'èxit, l'aconseguir coses... Doncs clar, si tu transmetes això als teus fills, aquestes criatures creixeran amb aquests valors. Després ho veuen, que això és el que es valora socialment. Per tant, és difícil d'inculcar nous valors. Però jo crec que és la única possibilitat. O sigui, la única possibilitat és que la societat tingui un esperit crític i sàpiga discernir i tenir una fonamentalitat amb la qual pugui decidir amb la seva vida sense tenir en compte totes aquestes influències. És la única possibilitat que li veig. Els mitjans de comunicació? Sí, hi poden tenir iniciativa per intentar canviar, però no canviaran en la mesura que tampoc la societat està molt receptiva amb aquests altres canvis i valors. Entens? Per tant, els mitjans per sí mateixos no crec que tinguin cap interès en ser més responsables entre cometes. Perquè els mitjans lo que et diuen és que nosaltres no som educadors, nosaltres no som l'escola, nosaltres no som els que hem d'educar a la població, això són coses del sistema educatiu. Hi ha molts periodistes d'entreteniment... Jo què sé, el Sálvame, no? El Jesús Vázquez, no? El... com es diu aquell? Javier no sé què Vázquez no? Que diu "es que yo no soy el que educa, yo hago entretenimiento, un programa, yo no soy quien educa a los chicos y las chicas, a las familias", no? Per tant, és veritat, no és... Però clar, qui ha d'educar és la família i l'escola. Doncs si la família i l'escola no fan aquesta tasca d'educació integral i crítica, doncs els mitjans jo dubto molt que siguin els que ho facin.

8. Hi ha altres desigualtats a remarcar? Salarial, càrrecs de responsabilitat....

Jo crec... Sí, la salarial en el sentit que clar, no és que una dona guanyi menys en el mateix lloc. Si per exemple... jo no guanyo menys que el meu company d'aquí. Però si mirem la massa salarial bruta de tots els homes i totes les dones... Com que normalment els homes tenen més càrrecs, tenen més dedicació a l'empresa, tenen pluses que potser les dones no, tenen lliure disposició... Al final la massa salarial és més alta pels homes en general que per les dones, encara que individualment no sigui d'aquesta forma. Que la gent creu, "no és que a l'home se li paga més que a la dona en la mateixa feina", no és això. S'han de comparar la massa global, la massa salarial global. Doncs a part d'aquesta, que és evident i es pot quantificar, després aquesta dificultat d'accedir als llocs de responsabilitat per això que hem comentat, no? Per la tessitura que es troben les dones a l'hora d'acceptar o assumir aquests càrrecs. Clar, si això d'assumir aquest càrrec li representa no poder tenir una vida familiar plena, no tenir temps per dedicar a la seva família, a les seves aficions i tal, doncs igual la dona no accepta. Per tant, això en certa mesura és una barrera, un sostre de vidre que no pot traspasar si vol, a la vegada, disfrutar de la vida una mica més globalment considerada. I després, la tercera desigualtat podríem dir, seria aquesta de la credibilitat. La credibilitat i la importància social que la societat atorga a les dones periodistes i als homes. Excepte ja et dic, algun cas de dona periodista, jo què sé hi havia una dona mmm no... Rosa Maria Mateo que era una dona presentadora, locutora, que tenia molta credibilitat. O, per exemple, aquí a TV3 va començar Àngels Barceló que tenia també una molt bona credibilitat. Però a la que comencen a ser grans, elles mateixes ho diuen. Olga Viza, que va començar a TV3 també, Àngels Barceló, bueno totes les que van començar quan TV3 va començar, ara ja són lògicament grans perquè ja han passat els anys, doncs elles mateixes diuen que han perdut aquesta capacitat diguéssim de presència, i ara han estat substituïdes per aquestes que diem més joves, més maques, més atractives i tota la credibilitat que han guanyat aquestes dones, on està? Per tant, és una altra desigualtat que no es pot mesurar directament o tu no pots dir mira, això és una discriminació directa i tal, perquè és difícil de decidir, però ja no estan a la mateixa primera línia. En canvi doncs, Pedro Piqueras, Matías Prats o jo què sé, altres professionals que van començar igual encara estan donant les notícies per exemple no? O a primera línia de la informació. Són desigualtats difícils de detectar, però que estan aquí.

9. I en el terreny dels càrrecs de responsabilitat creu que també, la pròpia dona, té una mica el concepte aquest de... que ja es frenen elles mateixes a l'hora d'acceptar o a l'hora d'accedir en un càrrec...

A veure... segurament... o sigui, clar... Si reflexionem una mica de que nosaltres no podem fer caure la tassa de tot el que ha passat abans. Venim d'una història i és lògic i és comprensible que tota la història que arrosseguem doncs tingui un pes. Les dones potser han tingut tradicionalment, jo no dic que sigui de forma innata, sinó per cultura, per socialització, doncs les dones han tingut més... les tasques estan més a la llar, més dedicació als fills, a la família, a les teves aficions, un altre tipus de valor... Per exemple, les dones no valoren tant els diners. No vol dir que no ho valorin... Que cap de les dones valori els diners. Però el prestigi, per exemple els homes normalment el prestigi els hi ve donat pel poder que tenen a l'empresa, pels diners que tenen, pel cotxe que tenen per les possessions, m'entens? O sigui el prestigi normalment ve donat per això. Per les dones el prestigi igual ve donat per unes altres coses, o no ho valoren tant aquestes coses. Per tant, clar, a l'hora d'acceptar un càrrec això significa la consagració total a la feina. Un càrrec implica... A mi m'han dit directors de diari que han ofert càrrecs a dones i han durat sis mesos quan han acceptat, i la majoria ha dit que no directament. Per què ha dit que no? Però això és dolent o és bo? A veure, ni és dolent ni és bo. Significa que potser tu valores una forma de vida a la qual no estàs disposada a renunciar per tenir més diners o més poder a l'empresa. Clar, això què et fa? Estar una mica en segon pla. El que caldria, no seria que les dones hagin de renunciar a la vida completa o més satisfactòria, sinó que les empreses contemplin la possibilitat d'estructurar la feina d'una altra manera. No és que les dones hagin de fer... Perquè clar aquí estem en el mateix. Les dones han de renunciar o han de fer una cosa en contra de la seva voluntat, per exemple, per estar en el càrrec. Doncs per què no demanem que siguin les empreses les que s'adaptin a les persones i no les persones a les empreses? Aquest és el gran canvi que encara no s'ha plantejat. Els horaris, per què cal treball 12 hores diàries, si ho pots fer en 8 o en 7? Per què has d'estar present a l'empresa 8 hores si, per exemple, podries estar 4 i la feina sortiria igual? M'entens? O sigui que, el que cal, no és pensar que les dones han de renunciar, que les dones s'han de convertir en homes igual que ells i per tant si no estan a les empreses és perquè no volen. Clar, i per què no plantegem la història d'una altra manera? Si les empreses... per què aquesta divisió del treball, en el sentit d'haver d'estar present a la teva empresa, i no dic només a periodisme, sinó a qualsevol altra empresa, considerant que la producció d'allò podria sortir amb la meitat de temps. O en comptes de fer sis hores al matí o a la tarda, però no com a forma de càstig no, com una manera racional de distribuir la feina. Perquè tots, homes i dones, poguéssim tenir una vida plena, una vida professional plena, una vida laboral i personal plena. Doncs els homes també podrien tenir, evidentment, una vida més plena, mentre que això no es plantegi no canviarem res. Canviarem que les dones estarem fins aquí per intentar compaginar la vida personal i la vida privada i la vida laboral. Però no hi ha ningú que es plantegi la forma de treballar, la forma de racionalitzar el temps, podria ser d'una altra forma.

10. Quines qualitats creu que aporten les dones al periodisme que els homes no?

Jo amb la meva dedicació, amb els meus estudis, he arribat a la conclusió de que pel fet de ser dona el discurs periodístic no canvia. És a dir, no es tracta que perquè hi hagin més dones això és el que es pensava, que amb més dones el discurs canviarà. Que quan hi hagin més dones als caps de responsabilitat, el discurs canviarà. Jo no ho veig tant fàcil ni és una qüestió de causa efecte, no hi ha una correlació directe entre el nombre de dones i el canvi del discurs. Per què? Perquè el discurs periodístic, el discurs dels mitjans de comunicació, té una sèrie de característiques que és el mateix que les empreses que et comentava abans. El que cal mirar a què donem importància, per què donem importància a això, quins són els temes, com abordem la realitat, no? No si són homes o dones els qui aborden aquesta realitat, sinó com mirem i on mirem aquesta realitat. Per exemple, el món de l'esport. Si tu només mires el camp del Barça i el futbol només veuràs homes. Però si mires en altres escenaris, igual veus una altra cosa. Per tant, no importa tant si les dones continuen mirant el món del futbol i el món de l'esport, doncs continuaran veient el mateix. Per tant, com podria canviar? Podria canviar, o bé hi ha una reflexió crítica en el mitjans de comunicació sobre què és important o sobre què hem d'informar, o les dones continuaran reproduint el discurs acrític i convencional. Per tant, és el mateix. Cal una reflexió crítica sobre la nostra tasca en el periodisme i en el món en general.

11. Creu que les dones tenen més dificultats per trobar feina de periodista?

Depèn. O sigui potser troba feines... Jo crec que hi ha possibilitats diverses. Les dones acaben trobant feina. Però per exemple, en el món de la ràdio i la televisió hi ha moltes dones. Per això de la imatge, la veu, el fet de jugar amb la veu femenina i masculina. Això a vegades sembla que no, però té la seva importància. I a nivell de imatge de la televisió també. Per exemple, una periodista noia, jove, atractiva, guapa i si a més a més ho fa bé, segurament tindrà més possibilitats. I segurament també hi ha més possibilitats en els mitjans més locals, més secundaris, per exemple la premsa local i comarcal està plena de dones. Les televisions locals estan plenes de dones. Els gabinets de premsa estan plens de dones. En el món d'Internet, jo crec que hi ha moltes dones que estan intentant buscar-se la vida en format de revistes, diaris digitals. N'hi ha llocs. Però clar, la vida és dura per tothom, evidentment, i el món de la comunicació i el periodisme ara resulta especialment complicat. Però jo crec que a la llarga hi ha possibilitats d'incorporar-se al mercat, al sistema comunicatiu. El que passa que potser els perfils no estan tant definits, no? Ara una persona ha de saber fer una mica de tot.

12. Cada cop hi ha més dones en els referents periodístics dels joves?

Referents referents poques. Potser sí que hi ha una Mònica Terribas que ha tingut una trajectòria, que va ser molt coneguda per les entrevistes i tal i qual. Potser hi ha una... clar... és que no tinc noms. Sílvia Coppulo la conec de quan estava a COM Ràdio, però només així potents de dones en el món del periodisme no n'hi ha tantes. A part de la Mònica Terribas a qui podem citar, que tingui una presència important? Neus Bonet, que ara és la degana del Col·legi de Periodistes? Potser la Mònica Terribas, però ara la ràdio no l'escolto tant, els grans referents potser són més de la televisió. Però vaja, tampoc no sé jo, la Gemma Nierga... Però no n'hi ha tantes de referents, però ojalà n'hi hagi més. Però és el que et deia, aquestes dones es van fent grans i el mercat sembla com si les expulsés una mica.. Bueno ja.. No tenen el mateix protagonisme.

13. Personalment, s'ha trobat amb algun cas de desigualtat o discriminació?

A veure... he trobat, jo personalment... He patit els mateixos problemes que les dones en general. Però potser sí que m'he trobat amb algunes... A les dones no se li donen tanta... Com t'ho diria jo? S'ha de treballar molt per arribar al mateix lloc. És a dir, aquesta idea que han de lluitar més, i això significa que si han de lluitar més i han de demostrar que valen és perquè són millors. O sigui... un home pot tenir un càrrec o una càtedra, o pot tenir un lloc de responsabilitat i ningú li qüestiona la seva competència, encara que sigui un incompetent no passa res, té dret a estar allà. En canvi, perquè una dona arribi allà, la resta de persones, tant homes com dones, li han d'atorgar una capacitat m'entens? L'han de reconèixer aquesta capacitat. És a dir, amb ells sembla que ningú no ha de decidir si han de fer un examen de competència, en canvi elles han de demostrar que són competents, i per tant, això ens ha passat una mica a totes. Hem de demostrar que som molt bones per arribar a una situació de igual, i per tant, això en certa mesura és una discriminació indirecta, perquè si un home pot arribar amb un càrrec, amb una càtedra o amb una titularitat... Només has de pensar, l'altre dia va sortir i si ho vols mirar a Agenda Pública, part del diari.es, hi ha la fal·làcia de que la universitat és igualitària. Doncs va sortir una gràfica on es veia molt claríssimament que a la universitat, alumnes majoritàriament noies, després començaven així i els homes anaven pujant i quan eren càtedres estaven a dalt, i en les dones en comptes de pujar baixava. Partim d'un mateix lloc, a la llarga amb els anys, a les càtedres els homes estaven amunt i les dones continuaven baixant. I això que es diu que la universitat està molt feminitzada, els alumnes comencen igual, però després comencen a baixar. Hem de veure que hi ha un camí molt més difícil per les dones que volen aspirar i fer la seva pròpia carrera professional, però ja no cal que sigui periodisme o no, en qualsevol àmbit.

Entrevista a Sílvia Espinosa

1. Breu descripció de la seva carrera professional:

Jo vaig començar treballant a Ràdio Barcelona i a la Cadena Ser, quan estava fent les pràctiques de cinquè de carrera. Quan jo estudiava Periodisme podíem optar per fer pràctiques i em va tocar anar a Ràdio Barcelona perquè jo ho havia demanat i vaig poder-hi anar. Llavors a la meua època tot anava rodat, no és com ara que me n'he d'anar... Vaig acabar les pràctiques i em van contactar. I vaig estar un temps a Ràdio Barcelona i després em van enviar a Lleida, a la Cadena Ser a Lleida, i m'hi vaig passar 9 anys. A la Cadena Ser de Lleida vaig poder fer molt periodisme. I durant aquest temps va ser quan des de la Universitat Autònoma em va demanar si podia anar a fer classes de ràdio allà, perquè jo havia estudiat periodisme allà. I feia les dues feines. O sigui treballava a la ràdio com a periodista, de cap d'informatius, i treballava fent classes. I després al cap de un temps em va sortir una opció de demanar una excedència a la ràdio i dedicar-me a la recerca. I vaig començar a fer el doctorat a Bellaterra i quan vaig acabar vaig decidir que em quedava a Bellaterra a fer classes. Primer vaig estar uns anys fent classes a la Universitat Autònoma, després vaig estar sis anys fent classes a la Rovira i Virgili de Tarragona i ara estic a la Universitat de Girona. El que passa que, en qualsevol de les tres carreres, sempre he fet classes de ràdio i televisió, faig audiovisuals. De periodisme audiovisual, per entendre'ns, o de programació, coses que tenen a veure amb el sector audiovisual, però no des de la òptica diguéssim més teòrica, sinó des de la vessant pràctica. És a dir, amb mi els alumnes fan programes de ràdio, fan programes de tele... Llavors des de fa... Bueno jo sempre he fet la meua recerca vinculada amb ràdio perquè com que hi havia treballat i la sento molt a prop, doncs m'agrada no... I la veritat és que he fet força coses relacionades amb la ràdio des d'una perspectiva històrica, perquè quan vaig fer el doctorat la meua tesi era sobre la primera generació de locutores de ràdio a Catalunya. I per tant allà vaig fer una tesi pensant-me que no trobaria persones vives per entrevistar, i resulta que em vaig passar més de sis anys voltant pe Catalunya perquè estava ple de persones... vull dir que vaig poder fer moltes entrevistes. I a més a més, fent històries de vida, que implica que has d'anar a repetir les entrevistes unes quantes vegades i va ser una mica llarg... I clar... Llavors arran de tot això, doncs han vingut moltes coses rodades no? A vegades penses que quan fas la tesi, fas i la deixes i la defenses i s'ha acabat, però en el meu cas no ha sigut així. Però han passat uns anys fins que ha començat a haver-hi ressò de diferents àmbits. Doncs primer perquè em vaig presentar a uns premis de l'Ajuntament de Girona, vaig guanyar i em van finançar una recerca i per fer documental. I perquè no fa massa una editora es va posar en contacte amb mi i em va demanar de fer el llibre que parlàvem l'altre dia per correu, Dones i Ràdio, que ha tingut una repercussió mediàtica molt important, perquè no he parat de fer entrevistes a tot arreu.

I llavors també formo part de l'Observatori de la Ràdio, que és una entitat que es preocupa d'estudiar el sector radiofònic a Catalunya. Llavors fem recerques que presentem a congressos. Som una entitat autònoma, és a dir, no tenim finançament, a vegades fem recerques sense finançament, i a vegades fem recerques aconseguint finançament a través de convocatòries públiques, vale? La meva vida professional a la universitat implica, a part de treballar, fer articles sobre com va el sector de la ràdio parlant del pas de l'analògic al digital, fins a articles que tenen a veure amb coses d'història de la ràdio, i d'altres sobre ràdio local perquè m'interessa molt la ràdio de proximitat i els mitjans locals per veure realment si estan fent el que tocava fer no? Bueno...doncs jo també he mirat molt què passa amb la ràdio local, amb la ràdio local a Girona, he fet un altre treball comparant el sector radiofònic de Perpinyà, vaig estar anant i venint a veure què passava allà... I crec que no em deixo res més... El que intento fer molt és, de fet, amb la jornada aquesta que tu dius que vas venir, i amb l'exposició que es va inaugurar amb la jornada que és itinerant, està a Girona aquesta exposició i després va a Manresa i anirà corrent diferents indrets, el que intento una mica és donar visibilitat a les dones que estan treballant en els mitjans de comunicació, i com que ara la situació no és tant difícil, i ara elles mateixes tenen molts canals per donar-se a conèixer, he dedicat a desenterrar les pioneres no? I una mica a fer el possible perquè elles fossin visibles, perquè realment elles hi eren, feien una feina que era absolutament equiparable a la dels homes del seu temps. Per tant, això era una cosa que em semblava que s'havia de reivindicar, per tant he fet molta feina també en aquest sentit.

2. Quins canvis creu que han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

Bueno de fet, en aquí, hi ha una diferència que és molt important eh. És a dir, una cosa són les periodistes que treballaven bàsicament en premsa, que feien entrevistes, feien reportatges i feien notícies, i l'altra en ràdio o televisió als principis. En ràdio o en televisió als primers anys de periodistes n'hi havia poquíssimes. De televisió els primers anys pràcticament les dones no eren periodistes perquè no es feien informatius. Pensa que Televisió Espanyola neix al 1956 quan Espanya està en plena dictadura del general Franco i per tant per un tema de ideologia política les dones eren relegades a un segon terme o a un tercer terme socialment parlant no? Llavors les mateixes poques possibilitats que tenien de sobresortir professionalment en qualsevol àmbit, el tenien també en la televisió. A la televisió les dones eren florero. Les primeres presentadores no eren periodistes, eren presentadores de televisió que eren noies guapes que sabien parlar bé, que eren simpàtiques i que feien, bueno, exercicis de continuïtat no? De continuïtat o presentaven cantants o feien... I el pes dels programes importants normalment l'acostumaven a portar els homes i això va durar anys i panys. En el cas de la ràdio, la primera periodista que feia de locutora, però que també feia de periodista, es deia Carme Nicolau i va ser a Ràdio Barcelona els anys 30. Presentava un programa que també es feia per Espanya des de Madrid i aquí també es feia amb una versió en català que es deia La Paraula o La Palabra. Era un programa d'informació. Però clar, els anys 30 la informació no era igual com és ara, era una informació molt semblant al que ara podríem dir com notícies tipus d'agenda, vale? De actes que passaran relacionats amb diferents àmbits de la vida. Llavors no era un informatiu amb política i economia, era molt diferent no? Els diaris sí que en portaven... Per això et dic, els diaris era diferent perquè si que als diaris es feia més periodisme. A la ràdio era més acompanyament, més d'entreteniment, no tanta informació. Malgrat que durant els aldarulls de la Segona República, els fets del 34 i això, sí que la ràdio juga un paper important, però aquesta informació la feien homes i era molt poca la informació que es feia realment. Clar hem passat de això a fer un salt important quan les dones es comencen a incorporar, de fet, a les redaccions de les ràdios i les televisions, és a partir de la democràcia, a partir del 75 amb la obertura diguéssim política i econòmica del país, bueno econòmica és difícil però més política, sí que comencen a haver-hi dones que s'incorporen, dones que provenen de les primeres escoles de periodisme, de les primeres facultats de periodisme. Però, tot i així, han de passar anys perquè els hi costa realment. Venim d'una herència de molts anys i els hi costa que elles puguin anar escalant i agafar-se llocs no? Per exemple, un altre cas d'una dona que a la ràdio va fer un altre programa, que no era periodista, i va fer un programa que tenia molt ressò a tot l'estat espanyol era la Maria de Almendros, era catalana, era de Manresa, i que va fer un programa de ràdio que es deia De España para los Españoles. I com és que, en un entorn diguéssim majoritàriament masculí, era RNE i van deixar que ella fes aquell programa que es va convertir en un èxit de programa, doncs segurament perquè no era un programa amb cap mena de càrrega política ni ideològica, sinó que era un programa emotiu en el qual els emigrants recordaven amb nostàlgia i es dedicaven cançons i s'enyoraven de la terra no?

Per tant era una cosa que podia fer una dona perquè es considerava que les dones tenien més mà per fer aquestes coses. Llavors clar, en aquí comencen a haver-hi alguns indicis, en aquí vull dir en la obertura de la democràcia, comencen a haver-hi algunes incorporacions, les facultats de periodisme possibiliten que hi hagi dones més formades i que es vagin incorporant tant en diaris, com en ràdios, com en tele. Però potser el salt més important de dones, més important vull dir quantitativament no? Quan comencem a veure més dones és a la època dels vuitanta, que passen dues coses molt importants. D'una banda, és que comencen a.. TVE comença a perdre l'hegemonia perquè apareixen nous canals, també apareixen les televisions, TV3... vale? Les televisions autonòmiques. I, a més a més, hi ha una mena de magma a Catalunya molt important de ràdios locals vale? I aquestes ràdios locals, que fan informació de proximitat, sí que moltes vegades incorporen moltes dones a les seves redaccions, també homes eh. Però jo crec que el fet de que quantitativament es comenci a notar la presència femenina és perquè apareixen més televisions, en el cas de les autonòmiques i posteriorment, al cap de no massa temps, les privades. I en el cas local, de Catalunya, sobretot que hi ha un teixit local molt important totes aquestes emissores de ràdio locals, també ha passat en televisions locals no? Però jo crec que s'incorporen en el moment en què hi ha més opcions, hi ha més llocs de treball per ocupar. Clar que al principi és difícil perquè clar, bueno, diguéssim que els caps continuen sent homes no? Fins i tot ara, estem parlant de molts anys després. Ara trobem dones que estan presentant programes de televisió de màxima audiència i programes de ràdio de màxima audiència De fet, en ràdio els prime-times més importants, tret del Basté, al matí estan encapçalats per dones. A Catalunya Ràdio hi ha una dona, a la SER hi ha dues dones... A la tarda fins no fa massa hi havia una dona i en algunes emissores hi ha dones, al cap de setmana hi ha dones, clar. Jo crec que a nivell diguéssim, a nivell de periodisme, i a nivell de ser responsables, editores, presentadores o directores principals dels seus programes, en aquest cas no hi ha cap mena de diferència. És una qüestió d'equitat absoluta no? Hi ha moltíssimes dones que estan fent el mateix que els homes, i hi ha moltes dones encapçalant equips que després tenen segones veus o redactors que són homes. Amb això no hi ha cap diferència. A on sí que es nota la diferència és a les esferes superiors no? En el tema de la gestió, la gestió encara continua estant posada en mans d'homes. Hi ha dones per exemple sent caps de programes i d'informatius a RNE, ara mateix hi ha una subdirectora a Catalunya Ràdio i algunes emissores de la SER tenen directores enlloc de directors. Per exemple, a Girona la SER té una directora i el Pallarès en té una altra i a Reus en té una altra. Crec que és l'emissora que té més directores a Catalunya. Catalunya Ràdio és un altre sistema de funcionament, hi ha delegats i que jo sàpiga són nois encara, tot i que ara amb la fusió amb la tele, a Girona la que està a dalt de tot és una noia. Però sí que és veritat que el que costa més és en esferes superiors, en esferes directives diguéssim. El per què, no t'ho sabia dir. Bueno sí, el perquè és el mateix que passa en altres esferes, és a dir, per què les grans empreses o els bancs, la majoria de dirigents són homes?

Doncs perquè tenen acaparat el poder d'aquesta manera no? Passa el mateix en els mitjans audiovisuals, però no és per cap condició vinculada amb el gènere, i jo crec que és una qüestió que amb el temps acabarà caient pel seu propi pes, perquè les facultats de comunicació majoritàriament estan plenes de noies, més que de nois, de tots els àmbits, i perquè a més a més ara ja hi ha molts referents, és a dir, el dia aquell que vam fer la jornada a Barcelona algunes de les nostres convidades parlaven de que hi ha molts estudiants de periodisme que encara quan els hi dius, a qui t'agradaria assemblem-te quan acabis i tal?, posen exemples d'homes, però també és veritat que cada vegada n'hi ha més de dones. I llavors clar, quan jo estudiava no hi havia referents de dones periodistes allò... Sí, la Calaf a TVE, que ja feia coses, feia cròniques diferents, però n'hi havia molt poques. Però no és com ara que n'hi ha moltíssimes no? Per tant, jo penso que és una cosa que s'escamparà igual que ara ha anat passant sempre no? Una mica aquesta seria la idea.

3. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen o que volen dedicar-se al periodisme?

Jo crec que avui en dia han de sobreviure i han d'afrontar els mateixos reptes que els homes periodistes. Jo crec que no hi ha cap diferència, és a dir, precarietat laboral, sous baixos amb moltes hores de dedicació, t'has d'espavilar per fer autogestió o per fer-te freelance, però és que no hi ha cap diferència de gènere, és exactament el mateix. Llavors bueno, les dones tenen el valor afegit de que en un moment de la vida tu decideixes si vols ser mare o no vols ser mare no? Però bueno, jo crec que avui en dia els homes també estan molt implicats en aquest tema, vull dir que no és una cosa només de les dones no? Per tant, jo crec que els reptes que hi ha són reptes econòmics i reptes socials, doncs clàssics com aquests que t'he dit i després d'intentar fer la feina ben feta, però el periodisme és el periodisme, i la honestetat hi ha de ser i encara més amb els temps que corren no? Que aixequés una alfombra i... són reptes d'aquest tipus, no reptes vinculats o marcats pel gènere. Jo ara ja crec que el gènere no és una cosa vinculada en el periodisme, almenys des de la perspectiva que jo m'ho miro, perquè tenint en compte tot el que jo he estudiat de les etapes històriques, que veus que realment era vergonyós i persones que havien fet coses importants que després durant la dictadura són relegades pel fet de ser dones... això no ha tornat a passar mai més, és a dir, han anat escalant i s'han anat posicionant perquè valen igual que els homes no? Per fer aquesta feina. Per tant, els reptes jo crec que són els mateixos i sobretot amb el temps que vivim és el tema de la precarietat laboral que és difícil trobar una feina estable i bueno, que internet està possibilitat que existeixin llocs de treball que fins ara no hi eren, però que tampoc estan com molt estables... ara hi són, ara tanquen, ara...clar...Llavors hi ha molta gent que fa molta costa per internet però que les fa com a hobby. És a dir, no per guanyar-se la vida no? Sembla que per internet tot el que tenim és gratis, llavors clar, tu com a periodista pots fer un blog perquè a tu et vingui de gust fer un blog i explicant històries teves o reportatges que tu puguis fer a les teves vacances. Però no és el mateix això que tu treballis en una web periodística on tu hauries de cobrar per fer la teva feina no? Tu pots jugar a aquestes dues facetes.

4. Com creu que ha evolucionat la imatge de la periodista envers la societat?

Clar, a la ràdio no té res a veure, a la premsa escrita diria que tampoc, a Internet cada vegada més amb la imatge, però a la televisió sí. La televisió cada vegada s'està banalitzant més, és més espectacle que mai, els informatius de televisió... aquí podríem obrir un debat que ens hi estaríem hores. I els informatius de televisió no són el paradigma d'un informatiu ni el paradigma d'un periodisme ben entès o com jo l'entenc no? El periodisme de fonts, el periodisme de buscar temes, de treure temes, de parlar de coses que preocupen a la gent. La informació a la televisió té un altre codi, és el codi de la imatge, i moltes vegades es treuen temes perquè són espectaculars les imatges, no pel tema en sí. I a vegades es treuen coses als informatius que dius... apaga y vámonos, perquè allò no és una notícia ni aquí ni a la Xina popular. És que no pot ser. Llavors, clar, dintre d'aquest context d'espectacularitat és normal i natural que busquin presentadors i presentadores que siguin guapos. Jo és que no ho trobo malament. Només trobaria malament si busquessin noies que fossin guapes, però és que els nois que surten també són guapos, per tant forma part d'aquest llenguatge televisiu. Llavors una altra cosa és que busquin, és a dir, els que fan de presentadors... Jo no crec que sigui, o vull creure, que ser guapo no és condició sine qua non per sortir a la tele, ni molt menys. Hi ha molta gent que surt a la tele fent informatius que no són guapos. Fent programes ja no, però fent informatius hi ha molta gent. El que passa és que els qui presenten dons han de tenir uns trets d'imatge d'algú que sigui més aviat agradables que no pas desagradables. Però també és veritat que només per ser guapa, i prou, jo no crec que puguis treballar a la tele. Saps? Per ser guapa o per ser guapo... Jo crec que a part necessites saber estar davant d'una càmera, saber comunicar, saber parlar i que se t'entengui, tenir capacitat de síntesi, saber improvisar... Són tot un seguit de coses que s'aprenen a les facultats, o sigui que...

5. Per què en els mitjans encara es mantenen alguns estereotips?

Potser en l'únic que es mantenen més estereotips és a la tele pel tema de la imatge, perquè en ràdio jo no crec que hi hagi cap estereotip. Fa anys es deia "és que les dones a la ràdio fan els programes de la tarda", doncs això està trencadíssim, o sigui, hi ha moltes dones que fan programes al matí i no. Hi ha moltes directores d'informatius i en televisió hi ha moltes editores que, per tant, tenen un pes important, hi ha realitzadores, hi ha moltes periodistes. Els estereotips potser més clàssics de la presentadora guapa, aquest es manté potser, vale? Perquè és veritat que estic intentant pensar en algun que hi hagi una presentadora lletja i un de lleig i no me'n ve cap al cap. Segurament és l'estereotip. Però és que jo no crec que sigui... no sé com dir-ho. És a dir, és una condició televisiva, saps què vull dir? Perquè si fos molt guapo i ho fes molt malament, segurament tampoc el deixaren continuar saps? Per tant ha de ser guapo i ho ha de saber fer bé. Però lo important és que ho sàpiga fer bé, i si a més a més és guapo acabarà presentant un informatiu d'audiència. Perquè això passa a totes les televisions, a les televisions locals també. Busques per internet o mires per internet programes informatius de televisions locals i hi ha molts presentadors, les cares visibles són persones atractives. Però és que aquí, a Suècia, a Finlàndia, a Anglaterra, a tot arreu. Llavors hi ha el handicap aquest de que sembla que els homes més grans duren més temps davant la pantalla que les dones. Però és que això no és només una malícia de la televisió, és una malícia de la societat, o sigui, les dones a partir dels 50 anys sembla que es veuen grans no? En canvi els homes es veuen atractius, això és masclisme pur, però és el masclisme que ens envolta i no només als mitjans de comunicació, sinó a la vida. De fet els mitjans de comunicació sempre han sigut diguéssim el reflex de la vida real no? I passa el mateix que passa en els altres entorns.

6. Hi ha poques dones ocupant càrrecs de responsabilitat. Per què?

Segurament en alguns casos perquè algunes dones no s'ho han proposat de demanar o de poder-hi accedir, alguns altres casos potser perquè quan se'ls hi ha plantejat ha primat més el tema, no no, és que jo vull un horari més normal per estar amb la meua família. És una condició que les dones utilitzen, tot i que cada vegada hi ha més homes que diuen no no jo no vull aquest horari perquè jo tinc nens petits i he d'anar a buscar els nens a l'escola. Vull dir que també, no sé... I perquè segurament els homes quan pensen en fer equips, moltes vegades no pensen en agafar els millors, sinó en agafar els seus iguals. I és una condició una mica masculina i masculista. Llavors jo crec que els equips s'han de fer amb els millors i és igual que sigui un home o una dona, perquè a més a més està sobradament demostrat que les dones són igual o més capaces que els homes per fer segons quines coses no? Per tant, no és una qüestió de competició, és una qüestió de ser bo i estar ben preparat per fer aquesta feina. Llavors ara les dones estan igual de preparades. Exactament el per què, per què no sabria explicar-te. Potser te l'hauria d'explicar una sociòloga o no sé... però és que passa a tot arreu. És a dir, per què parlem de grans directors de teatre catalans? Perquè la majoria són homes. I per què no hi ha dones si hi ha moltes dones actrius boníssimes? Per què aquestes dones no són directores? Bueno, n'hi ha algunes que sí, però mira... Jo crec que això passa a tot arreu quan parlem de grans arquitectes, en política... És a dir, en universitats la immensa majoria són rectors. Qui són els màxims directius de bancs o de caixes? Clar, és que són homes... Si que hi ha dones molt ben posicionades i són molt poques i motiu de reportatges a diaris moltes vegades. Potser la conciliació hi té alguna cosa a veure, però jo crec que no és la conciliació. No sabria dir-te per què passa, però el cert és que passa encara

7. Quines qualitats creus que aporten les dones al periodisme que els homes no?

Jo crec que això és un estereotip. Jo crec que els homes i les dones saben fer igual de bo o igual de dolent periodisme. És a dir, què pot aportar una dona que no pugui aportar un home si estem parlant de periodisme? Res. És a dir, pot aportar... el periodisme no és una qüestió de gènere, és una qüestió de destresa, de coneixement de sentit comú, de saber utilitzar bé les teves fonts, de investigar, de contextualitzar, de interpretar, i això són condicions que no tenen gènere. Les dones pel fet de ser dones no aporten res al periodisme

8. Personalment, s'ha trobat amb algun cas de desigualtat o discriminació?

No. A mi no m'ha passat mai. Durant tots els anys que jo he treballat no. És més, jo vaig ascendir a cap d'informatius de manera natural i bé. No conec cap cas de discriminació, que això no vol dir que no n'hi hagin eh. Segur que n'hi deuen haver i jo no els conec. I discriminació de sou, en el meu cas, jo diria que tampoc n'he tingut mai. Jo sempre he treballat o a la cadena SER o a la universitat, per mèrits i places que ocupes, i el sou no té res a veure el d'un home amb el d'una dona. I a la ràdio en el meu cas crec que també.

Entrevista a Elvira Altés

1. Breu descripció de la seva carrera professional:

A veure mmm.... Paral·lelament que vaig començar a treballar a la ràdio, mmm.. vaig començar a estudiar antropologia. Després vaig fer el màster de periodisme i investigació. O sigui, antropologia a la UB i després vaig estudiar el màster i... I vaig començar a donar classes a la UAB. És a dir, que vaig començar primer treballant a la ràdio fent un programa que es deia Les Dones, un programa pioner on es tractaven temes de gènere i després ja vaig començar a fer magazins diaris. I paral·lelament ja et dic, vaig estudiar antropologia, després periodisme, després vaig passar a l'Autònoma a donar classes i.... I he fet doncs moltes recerques, he estat a l'Associació de Dones Periodistes com a fundadora i vicepresidenta i presidenta també. Mmmm... no sé, he treballat amb una recerca internacional que es diu el Global Media Monitoring Project, he liderat el del 2005 i el del 2010. He treballat també amb un projecte europeu que es deia Image and the Women in the Media, i després he fet altres recerques no fa gaire, fa un parell d'anys, en vaig fer una sobre la representació de les dones en els espais d'economia dels mitjans i ara aquest any passat, el 2014, vaig fer i presentar una recerca sobre els mitjans de comunicació a les illes balears utilitzant el mètode del GMMP. He també treballat força sobre la qüestió dels estereotips a la publicitat i a les notícies. També vaig escriure el primer article d'anàlisi sobre com els mitjans reflectien la violència de gènere, just després que morís cremada la senyora aquella andalusa. I... des d'aleshores he fet algunes recerques, per exemple en grups de discussió de dones maltractades si dones que no ho eren, posant els diferents mitjans de comunicació com tractaven el tema i la manera com això les impactava. També he escrit un llibre sobre les dones periodistes en temps de la República perquè em semblava que hi havia doncs com un buit important no? El que jo en deia les meves àvies de la professió i per tant vaig estar treballant en recerca i buscant els articles i les veus d'aquestes dones que van treballar durant el decenni aquest dels anys 30. I... no me'n recordo de res mes... Ah, i he dirigit durant 7 anys la revista Dones de l'Associació de Dones Periodistes, a l'Autònoma vaig ser cap d'edició de la revista El Campus... Més o menys...

2. A nivell d'estudis de gènere i de recerca en l'àmbit de les dones i mitjans de comunicació, creu que s'han posat facilitats per afavorir obrir investigacions?

Facilitats per la recerca no se'n posen gaires en aquest país i els últims anys molt menys. La recerca de gènere jo hi he estat amb la Joana Gallego i l'Institut de la Mujer a principis dels anys 2000. També l'Institut Català de la Dona he rebut alguna subvenció per començar el treball de les periodistes de la República. I he estat també, a la junta directiva de l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Gènere, i... i aquí doncs hi ha un màster i ara començarà un doctorat dels temes de gènere... I sembla que hi ha força dificultat perquè normalment o molt sovint, els temes de gènere poden ser transversals, poden ser interdisciplinaris, i costa molt aquesta nova mirada cap a diguem la recerca i cap als temes, perquè doncs la universitat està molt compartimentada, els departaments volen que sigui dels departaments, i això tampoc afavoreix la recerca. Diria que és un tema que s'ha anat obrint camí, però que ni de bon tros estem del que podrien ser els departaments de la cultura anglosaxona.

3. Quins canvis creus que han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

Mmmm... bé, pel que fa... clar, podríem dir... en la pròpia feina, és a dir, en la possibilitat de dedicar-s'hi, ser creïbles, compaginar la seva vida personal i familiar, tot aquest tipus de coses mmm... continua sent difícil. Continua sent difícil conciliar amb els horaris dels mitjans de comunicació, amb la disponibilitat que demanen els mitjans, doncs complir amb aquelles expectatives que les dones doncs eh... encara tenim i espero que per molts anys puguem seguir tenint, que és disposar d'una vida personal, tenir relacions, tenir una família i poder-se'n ocupar...totes aquestes coses que són necessàries si es vol fer bé una feina com la nostra... això continua sent difícil. La qüestió de la credibilitat també eh... Això ho tenien les primeres periodistes que se les encasellava amb entrevistes a dones o amb alguns temes diguem femenins... I si bé, diguem, que en aquest aspecte sí que s'ha anat guanyant el camp, doncs ara hi ha dones que fan política internacional i són corresponsals, hi ha dones que fan molt menys política econòmica, però també hi ha dones que fan esports... El cert és que la major part de les dones fan cultura i societat no? Com aquests dos temes amplis de calaix desastre... Es pot fer un tipus de notícies o temes que estan més a prop de la manera de fer de les dones no? Que no són tant notícies dures, estrictes en el sentit d'una cosa que passa avui, sinó que tenen més a veure amb tendències, processos, coses que passen a la vida quotidiana i que impliquen una mirada. Però això tenen com a conseqüència que es consideren notícies toves, que estiguin en aquests espais menys prestigiosos de la societat i la cultura i per tant que no ajudin a guanyar punts en credibilitat ni ajudin a promocionar-se. En qualsevol cas, d'alguna manera, per entrar en aquestes seccions més dures, i fer temes més durs, sí que s'ha d'assumir un punt de vista androcèntric.

4. Els mitjans transmeten una imatge determinada de les periodistes?

Això és molt complex, ja és molt difícil en alguna televisió que algú s'atreveixi a dir alguna atzagaiada d'aquestes. Però, en general, per llenguatge políticament correcte s'entén no dir coses sexistes o masclistes. Això no vol dir que no es pensi... No sé, jo no m'escolto el programa d'en Roncero on sortia aquesta noia que treballava al Mundo Deportivo. Però estic convençuda que a aquesta noia li toca defensar-se molt perquè es parteix de la base que ella no en sap tant. I crec que les dones han demostrat que en poden saber molt, perquè han estudiat a part de periodisme se n'han anat a l'INEF o han fet medicina esportiva. El que passa que també les dones tenim una altra manera de manifestar els nostres coneixements i la manera de parlar i tot plegat, quan se'ns posa contrastar-nos amb homes no sempre acabem mostrant realment allò que sabem no? Mmmm... però també em preocupa i potser més que s'ofereixi una imatge de les dones amb certa frivolitat. Per exemple, l'Ariadna Oltra fa el programa .CAT on porten persones molt interessants, es nota que està treballat, i ella condueix el programa força bé i fa preguntes interessants...I li posen uns talons immensos, quan a ella se la nota molt incomoda. Jo no he vist que a cap home presentador se l'obligui a mantenir una posició d'incomoditat tant tremenda. Per què les dones hem de passar per aquestes proves de feminitat? Em sembla escandalós, terrible, que una periodista seriosa, jo no dic que no faci goig eh, però per què a les dones se'ns exigeix que a més de ser professionals portem la faldilla curta, ensenyem cuixa quan fem una entrevista... I per què ho acceptem? Perquè segurament és una condició sine qua non si volem fer aquell programa i si volen anar allí. Però crec que ho hauríem d'assenyalar i ho hauríem de denunciar. Llavors em dius, les dones tenen les mateixes o... doncs, jo crec que no. Mmm... crec que hi ha molt d'interès en què dones que si tu mires el seu currículum darrere hi tenen una carrera, un màster, tenen tres idiomes i no sé què i acabin sortint vestides com unes... com unes Barbies no? I... i això penso que bueno, que fa que doncs d'alguna manera es reproduïxi aquest estereotip, que les dones son importants pel seu físic i la seva bellesa i no per la seva intel·ligència.

5. A part d'aquest estereotip, encara se'n mantenen uns altres?

Aquest és el més important i el més resistent diria eh, perquè s'aconsegueix de vegades doncs que hi apareguin nous estereotips, com el de dones empresàries que saben treballar en equip. Però sempre se'ls hi adjudica alguna característica no? Per exemple, recordo un titular de la Lagarde, de la directora del FMI, que deia dama de seda i acero, com per assenyalar que hi ha una part dura no? El ferro l'acer tot això, que és masculina, que només si es disposa com la dama de ferro, només si es disposa d'aquesta qualitat viril es pot arribar a exercir un lideratge. I això ho assenyalen igual les esportistes, igual se les ensenya amb u banyador molt cenyit o les cuixes si els pits que no pas el seu joc de tennis, com es remarca que han perdut la seva feminitat i que son... es a dir, constantment hi ha una mirada molt més escrutadora cap a les dones polítiques per exemple, com vesteixen, com van...

6. Què s'hauria de fer per canviar aquesta situació?

Canviar les mentalitats és un procés molt lent, no és una cosa que la puguem fer dia a dia. Bueno, pues tu estàs aquí, escriuràs això, ho llegiran persones, algú t'ha transmès aquesta inquietud... però és un procés lent, de taca d'oli, d'anar fent, de pluja fina, que no exclou que en moments determinats no es pugui denunciar, no es pugui escriure un article o poder dir, doncs mira no, jo aquests talons no me'ls posaré, busca'm un taló baix que jo estaré més còmode. I perquè aquesta dona estigui prou empoderada per poder dir això sense el perill que la treguin i n'hi posin un altre hem d'estar moltes altres dones darrere recolzant això.

7. Creu que això també es culpa del pensament col·lectiu, de la societat... Potser si es pogués canviar aquest pensament...

Clar, el pensament previ és que es considera que els mitjans de comunicació són pels homes. A més a més, a les dones se'ns ha ensenyat a mirar com si fóssim homes. I per tant, aquesta mirada més uniformitzadora fa que es programi per aquesta mirada masculina. Crec que cada vegada hi ha més dones formades, que tenen un criteri propi i per exemple la crisi dels diaris a lo millor seria menor si enlloc de tenir aquesta perspectiva o aquest punt de vista androcèntric tinguessin més diversitat de temes, abordessin la informació amb perspectiva de gènere si les dones ens hi sentíssim incloses en aquest subjecte universal. I igualment a la televisió no? Si hi hagués més diversitat de rols, a part, no s'ha d'oblidar que els mitjans siguin públics o privats. Els públics més, però els privats també, tenen una responsabilitat social i, per tant, no només s'han de fixar amb l'audiència i amb el que ven, sinó amb què estan al servei de la societat i al servei de fer una societat més justa, més democràtica, més equitativa... I està molt bé això que diuen que si no t'agrada tanques la televisió mmm però és pervers això no? És pervers, perquè sabem que l'enfocament de les notícies doncs sovint va més a parar a l'estómac que al cervell, perquè ens remou molt més les emocions segons com es planteja una informació que no pas doncs segons què ens diuen. I per tant jo crec que els programadors, la gent, els i les periodistes hem de tenir molt en compte això, que hi ha una responsabilitat social al darrere del que fem i com ho fem.

8. Quines qualitats creu que aporten les dones al periodisme que els homes no?

Com que ens formen per igual, com que diguem... en a les universitats no es tenen en compte les diferències de gènere i per tant, mmmm.... alguna cosa que seria fonamental per mi, que és que es formés amb una perspectiva de gènere, no per fer un periodisme feminista, sinó per fer un periodisme més plural i més ric, més interessant, doncs mmm... no hi ha gaire diferència penso. Segurament els homes estiguin més atrets per alguns temes i també per aquelles seccions que tenen més prestigi, i les dones que se'ns ha socialitzat per no destacar massa, per no tenir molta ambició, per esperar que els altres ens estimin i no siguem diguem molestes i tot plegat, doncs tendim a anar a seccions també on els aspectes humans, les relacions, tot això, tenen més pes no? Jo diria que les diferències que es poden donar són les diferències derivades de la socialització diferent que rebem, tant homes com dones no? Però a l'hora de la veritat se'ns ha ensenyat a fer una notícia d'una determinada manera i se'ns ha ensenyat a mirar d'una determinada manera. I si això passa igual, pel fet de ser dona no vol dir que se sigui feminista, no vol dir que s'estigui a favor de les dones. Per fer això, primer has de fer un procés de desconstruir allò que t'han ensenyat. I en el periodisme seria el mateix, seria fer un procés de desconstruir aquesta mirada androcèntrica i construir una mirada diferent i més oberta i que es preguntin en tots els casos, i aquí a les dones què els hi passa? I poder fer realment aquesta informació més oberta.

9. I potser també haurien de ser les dones mateixes en els càrrecs de responsabilitat... Potser haurien de donar un cop de puny sobre la taula i fer un pas més. Potser si no n'hi ha tantes és perquè tampoc gosen...

Hi ha límits interns i límits externs. Els límits externs s'han demostrat amb quantitat de recerques, no sé, mostrant dos currículums iguals, un amb una foto d'home i l'altre de dona, i s'agafa la foto de l'home. Hi ha quantitat de treballs en aquest sentit. Hi ha un límit extern que el porta la cosmovisió social segons la qual les diferències entre homes i dones estan jerarquitzades, i és més important el que fan els homes, què diuen, com ho diuen, les accions, tot això. Després és veritat també que hi ha uns límits interns, conseqüència d'aquests límits externs. En els meus treballs sobre estereotips em porten a la conclusió de dir que quan el grup estereotipat s'ha cregut allò, aquelles descripcions que el grup dominant feia sobre ella, ja s'ha cobert tot el circuit, llavors ja ha operat la violència simbòlica. Quan les dones creuen que perquè les estimin no han de guanyar més que els seus homes, quan perquè tinguin èxit a la vida el que han de fer és fer goig físicament, o que per no haver estat mares han fracassat en el seu paper com a dones... Si tot això les dones s'ho acaben creient, doncs bueno, la feina ja està feta, no donaran cap cop damunt la taula, per no parlar de les maneres diferents com s'interpreta això. Per exemple, un home dóna un cop de puny sobre la taula té caràcter i una dona és una histèrica no? Diguem que no es té fàcil, per poder fer aquest treball, jo quan vaig fer aquesta recerca sobre dones en els espais d'economia, els periodistes i les periodistes em deien que a les dones els costa més anar a parlar d'una tema econòmic i mmm malgrat que de vegades els periodistes tenen consciència de que han de posar dones, els costa més no? I llavors si tu explores perquè els costa més és per molts motius no? Perquè sembla que no en sabem prou, no ens agrada anar amb un mitjà a dir qualsevol cosa, són tants anys de no tenir la paraula que quan la tenim no volem dir bestieses, no volem dir tonteries no? I al contrari, es pensa que has de fer un bon paper, cosa que a ells no els amoïna tant. I això suposo que ho dona segles d'haver mantingut una veu que ha estat escoltada. També com a elements diguem que fan que les dones siguin menys ambicioses, és que donen molta importància a la seva vida personal i familiar i a l'hora de triar entre anar a la tele o anar a recollir els teus fills a l'escola o fer qualsevol cosa que et resulti més gratificant acabes fent-ho no. Vull dir que hi ha molts motius que justifiquen aquests límits interns que les dones ens posem.

10. La maternitat encara és un problema?

Si clar, en el moment en què la maternitat s'adjudica exclusivament a les dones que son les que tenim un rellotge que ens diu fins aquí perquè si vas mes enllà ja hauràs d'entrar a programes de fertilitat perquè ja no quedaràs embarassada i es dona en el moment que fas carrera professional. En el moment que la societat, les empreses en general no tinguin en compte que si les dones no parim, doncs aquesta societat no tindrà recanvis, és a dir que, el capital més important que s'aporta a la pròpia societat és donar-lo nous individus per seguir-la mantenint i això s'oblida, i es té en compte només a curt termini. Si els permisos de paternitat es poguessin compartir més... és a dir que hauríem de tenir uns canvis fonamentals a la societat i de sentit comú. Mentre no es produeixi moltes dones s'ho rumien perquè és una elecció, o segueixo una carrera o tinc fills. Tampoc necessàriament totes les dones han de ser mares, una possibilitat no vol dir que la concretis amb un fet.

11. De tota la recerca que ha fet, què destaca? Amb quines conclusions es queda en general?

A veure... mmm... diríem que, tot i que la realitat desmenteix constantment els estereotips, els estereotips tenen una gran força perquè se senten a les primeres connexions cognitives no? Com que també ens serveixen per orientar-nos en una vida complexa i determinar qui és qui, doncs desmuntar-los es fa difícil. I també he observat que en desmuntem uns i n'apareixen uns altres. Sembla que la comunicació no pogués produir-se sense aquesta mena de clixés simplificadors que fan que doncs a o millor amb una imatge o dos paraules puguis descriure una cosa que potser se'n necessitaria més no? I l'economia del llenguatge que suposa els mitjans doncs, fa passar bou per bèstia grossa i fa passar com que diu els metges, ja inclou les metgesses no?

Entrevista a Carmen del Riego

1. Breve descripción de su carrera profesional. ¿Cómo llegó a ser presidenta de la APM?

Me licencié en Periodismo en 1982 y comencé a trabajar ese mismo año, después de haber hecho prácticas durante la carrera en otros sitios, e la Agencia Europa Press, donde fui la primera mujer en pertenecer a la redacción de noticias. Había mujeres pero en la sección de reportajes, que tenía hasta una dirección diferente. Tras unos años haciendo información local, en 1986 pasé al equipo de política, donde me especialicé en Parlamento y en información del PP, entonces Alianza Popular. En 1989 pasé a formar parte del equipo de información política de Diario 16 y un año más tarde formé parte de equipo fundador del diario El Sol, hasta su cierre dos años más tarde, momento en el que me incorporo a la redacción de La Vanguardia en Madrid, siempre en la sección de política, dedicada al Parlamento, al PP y al Gobierno. Fui presidenta de la Asociación de Periodistas Parlamentarias y tras ocho años en la junta directiva de la Asociación de la Prensa de Madrid presidida por Fernando González Urbaneja, me presenté, con su retirada, a la presidencia de la APM, en liza con otras dos candidaturas mediante listas abiertas, y me convertí en la primera mujer presidenta de la Asociación en 116 años de historia.

2. ¿Qué cambios cree que han experimentado las mujeres periodistas a lo largo de los años?

Como en otras muchas profesiones, el principal cambio ha sido el de que las mujeres pasen de ser una minoría en una profesión como el periodismo, a ser la mayoría de los profesionales que en la actualidad ejercen el periodismo. En paralelo con ello, las mujeres periodistas han pasado de ser además de minoría, redactores de base, a ocupar ya cargos de dirección, que aún son escasos en los más altos niveles, la dirección de los periódicos, radios o televisiones, pero que ya son normales en los niveles intermedios como redactores jefes o subdirectores.

3. ¿Cómo ha evolucionado la imagen de las mujeres periodistas? ¿Qué imagen cree que transmiten los medios sobre ellas?

No creo que haya habido ningún interés en proyectar una imagen determinada de las mujeres periodistas, que siempre se han caracterizado por parecerse a los hombres cuando han llegado a los puestos que antes ocupaban ellos. Quizá la principal diferencia sea que mientras antes parecía que una mujer periodista, profesión absorbente en tiempo y dedicación, estaba condenada a ser sólo periodista, y no podía tener tiempo para ser ni esposa ni madre, ahora ya no son necesarias esas renunciaciones y es normal que las mujeres periodistas desaparezcan del panorama de la actualidad durante los meses de baja maternal, algo que antes parecía impensable. Quien se perdía seis meses de la vida política tenía mal regreso.

4. ¿Por qué algunos estereotipos aún se mantienen en los medios de comunicación? ¿Qué se tendría que hacer para cambiar ésta situación?

Porque esos estereotipos se mantienen en la sociedad y el periodismo es un puro reflejo de la sociedad de la que informa. Aunque la incorporación de la mujer al trabajo es generalizado en toda España y en todos los sectores profesionales, esos sectores no han sufrido cambios para adaptarse a la mentalidad femenina, sino que, como he dicho antes, la mentalidad femenina se ha adaptado a la existente en cada una de esas profesiones, que tenían por historia una mentalidad masculina.

Mientras la sociedad no acabe de cambiar, y hay datos pesimistas al respecto, no se podrá trasladar una imagen distinta y se mantendrán os estereotipos y la forma de contar la sociedad, que sigue relatándose desde un punto de vista masculina cuando no machista.

5. ¿Se puede decir que los medios no han evolucionado tanto cómo la sociedad?

No. Como avanzaba antes los medios de comunicación creo que son un reflejo de la sociedad y de su evolución. Han cambiado, como lo ha hecho la sociedad, pero la forma de enfocar la sociedad, y por lo tanto los medios de comunicación, como la política, es más tradicional de lo deseable, han evolucionado menos, ambas, de lo deseable

6. ¿Cree que hay desigualdad entre hombres y mujeres en la profesión periodística? Si la respuesta es afirmativa... ¿en qué ámbitos se da?

En lo que es la actividad profesional diaria creo que no hay desigualdad, y creo que desde el punto de vista salarial la brecha posiblemente sea menor que en otras profesiones, pero en línea con lo explicado antes, la desigualdad se produce en los cargos de responsabilidad de los medios, que son netamente masculinos y parecen muchas veces vedados a las mujeres, aunque ya empieza a haber casos, aunque son todavía escasos, las direcciones integradas por mujeres.

7. Hay pocas mujeres ocupando cargos de responsabilidad. ¿Por qué?

Son muchas las razones y muchos los responsables de que sean escasas las mujeres al frente de los medios de comunicación. Como ocurre en otras profesiones, la principal culpa es de las empresas, que acostumbradas a pensar en masculino parece que son ciegas a la existencia de las mujeres, y cuando tienen que nombrar a quienes van a dirigir las redacciones, siguen viendo sólo a hombres. Pero también las mujeres periodistas han carecido en muchas ocasiones de la ambición para ocupar esos puestos, que se han visto como cargos que te obligan a renunciar a más cosas. Es falta de ambición mal entendida creo que ha sido un freno a la ocupación de los puestos de dirección, además de darse algo que no se da en los hombres. Las mujeres rechazan cargos por considerar que no están preparadas para ellos, mientras que los hombres no.

8. ¿Qué responsabilidad tienen los medios respecto a la tarea de las mujeres periodistas?

La tarea de las mujeres, como la de los hombres, depende siempre de los responsables de los medios. Es decir, si hay mujeres periodistas en política, sociedad, deportes o economía es problema de los medios, como lo es en el caso de los hombres. Si lo que se pregunta es por la evolución de las tareas a las que se dedican las mujeres periodistas ha variado bastante en los últimos tiempos, como ha ocurrido también, por ejemplo en el caso de la política. Es decir. Mientras antes las mujeres que llegaban a ministras parecían condenadas a serlo de cultura, de educación o como mucho de sanidad o de servicios sociales. Ahora ya no es raro que lo sean de Economía incluso de Defensa, o vicepresidentas, que ya ha habido varias, aunque aún no ha habido ningún presidente del Gobierno. Pues en los medios de comunicación es lo mismo. Mientras antes las mujeres estaban destinadas a Sociedad, o a Gente, o a reportajes, y nadie pensaba en una mujer en deportes, en política o en economía, ahora las redacciones están llenas de periodistas que se dedican a estas secciones.

9. ¿Qué cualidades cree que aportan las mujeres al periodismo que los hombres no?

No me atrevería a decir que aportan algo diferente, porque como he dicho antes, las mujeres periodistas han asumido la visión masculina de la sociedad y de la vida, aunque quizá esto no sea verdad del todo y las mujeres hayan incorporado determinadas preocupaciones sobre violencia de género, o educación de los hijos que antes no había en los medios, pero que como se puede ver responden de nuevo a los estereotipos de los "temas femeninos".

10. ¿Cree que las mujeres periodistas tienen más dificultades para conseguir trabajo?

No creo que en estos momentos, con la evolución que han tenido los medios y la mayoría de mujeres periodistas que hay en la profesión, las mujeres tengan más dificultades que los hombres para conseguir trabajo, algo en lo que también debe de influir que los sueldos son más bajos en el caso de las mujeres, aunque la brecha salarial sea menor que en otras profesiones.

Entrevista a Marga Solé

1. Breu descripció de la seva carrera professional. Com va arribar a ser delegada de Qüestions de Gènere del Col·legi?

Ara treballa de redactora al Diari de L'Hospitalet, però la meua trajectòria va començar al Noticiero Universal i he col·laborat en molts mitjans com La Vanguardia, el Correo Catalán, El País, havia fet reportatges per TVE, he estat redactora d'El Periódico i Directora de Ràdio L'Hospitalet, entre d'altres.

Des de sempre he estat molt implicada en el tema de gènere i he format part des de 1991 de la Junta directiva de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya (ara en soc membre del Consell Assessor). L'any que Josep Maria Martí va ser elegit degà del Col·legi de Periodistes (jo anava a la seva candidatura) va decidir crear una delegació de Gènere per vehicular totes les propostes que ens arriben al Col·legi.

També formo part, com a delegada de Gènere del Col·legi de Periodistes, de la Comissió Nacional contra la violència de Gènere en la qual hi participen totes les forces ciutadanes, polítiques, militars i socials de Catalunya. També col·laboro amb l'Institut Català de les Dones o amb altres organismes, si ens ho requereixen.

2. Quins canvis creu que han experimentat les dones periodistes al llarg dels anys?

Al principi, quan jo vaig començar a treballar, a les redaccions les dones ocupaven les seccions que podríem denominar "toves", és a dir, cultura, societat, l'agenda... Una dona era quasi impossible que treballés a economia, per exemple. Afortunadament ara ja no és així però és clar, estem parlant de redactores.

3. Creu que encara es mantenen estereotips en els mitjans de comunicació?

Doncs que cada vegada hi ha més dones a la Facultat, surten més dones periodistes llicenciades i a les redaccions majoritàriament hi ha dones. En això molt bé, ara bé en relació als càrrecs directius poques són les que arriben a dirigir una mitjà de Comunicació dels "anomenats grans".

4. Hi ha desigualtat o discriminació entre homes i dones en la professió periodística?

Ho deia abans, en el tema dels càrrecs directius. Pel que fa a la feina de redactors-redactores crec que no n'hi ha cap

5. Hi ha poques dones que ocupen càrrecs de responsabilitat. Per què?

Penso que perquè en aquest àmbit continuen els estereotips i amiguismes. Les empreses periodístiques encara confien més en els homes perquè les dones tenen l'estigma de que agafen baixes de maternitat, fills malalts, no podran fer hores extres etcètera. També penso que els homes són més solidaris amb els seus iguals que les dones i si hi ha un càrrec a la empresa, la majoria de vegades un home sempre recomana un altre home.

6. Què s'hauria de fer per trencar el "sostre de vidre"?

En primer lloc estar més unides. No pot ser que entre dones professionals ens critiquem. No ens ajudem i no fem pinya, que és el que fan els homes. En moltes ocasions en alguns àmbits en lloc d'aplicar que la unitat fa la força ens tractem com si fóssim enemigues. Crec que manca una mica més d'unitat entre totes nosaltres i anar més a la una en les nostres reivindicacions. La unitat fa la força.

7. Creu que les dones es posen una barrera a elles mateixes per convencions socials establertes, com la societat patriarcal, a l'hora d'accedir a un alt càrrec?

La barrera, ens la posem nosaltres perquè, moltes vegades per una responsabilitat mal entesa, ens sembla que no hi arribarem, que no estem preparades i aquestes coses mai se les planteja un home. També sovint posem per davant de la feina altres temes com la família. Si el tema patriarcal encara el tenim molt arrelat.

8. Les dones tenen més dificultats que els homes per trobar feina de periodista?

Crec que el mateix, en aquests moments la feina està bastant difícil amb horaris excessius, mal pagat. No pot ser que una o un periodista d'un diari digital guanyi 800 euros bruts

9. De quina manera el Col·legi intervé en qüestions de gènere?

El Col·legi fa recomanacions a l'hora de tractar el tema de gènere als mitjans, col·labora amb altres entitats i associacions per tirar endavant xerrades, col·loquis o recerca per evitar les discriminacions per qüestions de gènere. A més a més es fan recomanacions als mitjans de comunicació sobre el tractament de les notícies, com per exemple la prostitució i també activitats amb les entitats que treballen amb el tema.

10. Creu que es compleixen les polítiques d'igualtat existents

Les polítiques d'igualtat s'haurien de complir i si fos així no hi haurien discriminacions, però son molts anys de tradició i aquestes coses costen de canviar.

11. Recorda algun cas concret, o bé n'ha patit, de discriminació de gènere?

Casos concrets no, però sols falta mirar els grans mitjans i veure qui està al capdavant. Perquè quasi no hi ha dones? Estan poc preparades? No moltes estan millor preparades que els homes però el lloc no se'ls hi ofereix. Pel que fa a la meva persona, vull pensar que no n'he patit però si faig molta memòria no ho tinc tant clar, perquè hi ha hagut situacions que, la veritat... penso que ho eren.

Qüestionari a Dolors Altarriba

Edat: 50

Estat civil: Casada

Tipus de contracte: Indefinit

Hores diàries que treballa: entre 8 i 9

Hores setmanals de temps lliure: en funció de les setmanes. Treballem diumenge tarda entre 4 i 10 seguit + el cobriment d'algun acte el cap de setmana cada dues setmanes. Posem 16 per setmana.

Fills: 2

1. Breu descripció de la seva carrera professional:

Vaig començar a treballar mentre estudiava, als 18 anys. A EL 9 Nou, a Ràdio Olot i de corresponsal a La Vanguardia i a TVE. Els primers mesos sense cobrar. Després a tant la peça. Vaig anar deixant corresponsalies durant els primers 7 o 8 anys de treballar amb contracte a EL 9 Nou. Era cap de cultura i espectacles a EL 9 NOU. L'any 1993 vaig agafar una excedència de 10 mesos que vaig passar als Estats Units. Des del 1994 al 2001 vaig treballar a EL 9 Nou del Vallès Occidental, primer com a cap d'economia i després com a directora. El 2001 vaig tornar a la redacció de Vic i vaig portar durant 7 o 8 anys la secció de reportatges combinat amb la producció de programes per a la televisió. Des del 2010 que porto la secció d'economia al diari i faig la producció del programa d'entrevistes 7dies.

2. Creu que encara existeixen estereotips en els mitjans?

Cada cop menys. Encara es busca donar a les dones un tipus de secció específiques o fer feines de secretariat dins d'una redacció.

3. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o que volen dedicar-se, a la premsa escrita?

Home, en les condicions actuals, treballar el màxim de bé. De fet, com ha de ser sempre però sovint té més a veure amb les condicions familiars pel fet de ser mare (embarassades només ho poden estar les dones) que per les internes de la feina. Són reptes que s'han d'assolir en general sobretot pel que fa al tema de la maternitat. El problema és que encara hi ha la sensació que si no dediques prou a la feina, malament.

4. A la redacció del seu mitjà hi ha més homes que dones?

Si. Hi ha 6 dones i 14 homes.

5. En el seu mitjà es tracten temes que afecten a la situació social i professional de les dones amb freqüència?

Sí

6. Considera que l'ambient del mitjà de comunicació pel qual treballa existeix discriminació o obstacles laborals per les dones?

No

7. Considera que al seu mitjà es paga més als homes que a les dones per la mateixa feina feta?

No.

8. La direcció de la secció on treballa, l'ostenta un home o una dona?

La direcció del diari un home. La secció sóc jo sola (cap i peus)

9. Per què creu que encara hi ha poques dones ocupant càrrecs de responsabilitat?

Jo n'he tingut, però té molt a veure amb la idea que cal estar moltes hores a la feina i quan s'és mare és complicat perquè per molt que vulguem i depèn de la feina del marit, la dona acaba tenint l'organització de la casa i la preocupació al cap. També amb la por de l'empresari que si ets dona necessitaràs més permisos. Per això al final, sempre la dona acaba fent més esforç si vol estar amb un càrrec.

10. En algun moment de la seva carrera ha ocupat un càrrec de responsabilitat?

Sí, directora al diari. En cas afirmatiu, i que ja no el tinguis, per què ja no el tens? Perquè el diari va tancar, el personal es va recol·locar i jo sempre vaig tenir l'opció de tornar a la redacció de Vic amb el càrrec de cap de redacció.

11. En el mitjà on treballa es donen facilitats per conciliar la vida laboral amb la familiar?

No hi ha ofertes concretes al conveni però es permet a tothom –homes i dones- de la redacció organitzar-se el temps. Això vol dir que no has d'especificar constantment si has d'anar al metge o tens un problema familiar. Resolem la feina igualment.

12. La maternitat es presenta, o s'ha presentat, com un obstacle en la teva carrera professional?

Al final no ho va ser, però sí que em va suposar un esforç considerable.

Per què?

Si demanava jornades reduïdes era complicat perquè et podia tocar fer una feina menys atractiva. Té a veure amb la feina que no la pots especificar horàriament perquè a vegades passen coses fora de l'horari laboral.

13. Personalment, ha experimentat alguna situació de desigualtat o discriminació?

No

Qüestionari a Montse Virgili

Edat: 38

Estat civil: soltera

Tipus de contracte: indefinit

Hores diàries que treballes: el meu contracte diu que 40, però moltíssimes més. Perquè treballo també des de casa.

Hores setmanals de temps lliure: En teoria tinc els matins lliures, però en moltes ocasions continuo treballant pel programa.

1. Breu descripció de la seva carrera professional:

Vaig començar treballant a una agència de notícies. Després sempre vaig treballar en ràdios: SER, ona catalana, comràdio fins al dia d'avui a Catalunya Ràdio. Mentre no he deixat de col·laborar en altres mitjans escrits com Time Out, La Vanguardia, Esquire, Rockdelux...etc.

2. Creu que encara existeixen estereotips en els mitjans?

Moltíssims, les dones en patim molts, sobretot de gènere. En el cas de la premsa musical, que és part important de la meva feina, no se'n considera igual que als homes. Encara costa molt fer-se camí i sentir el recolzament de la resta de la professió. El rock'n'roll encara és una cosa de senyors.

3. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o que volen dedicar-se, a la ràdio?

És trist dir-ho així, però moltes vegades el repte ens el posem nosaltres mateixes. Sentim que hem de demostrar més allò, ser millors que els nostres companys per estar, a vegades, en un estat d'igualtat.

4. A la redacció del seu mitjà hi ha més homes que dones?

És prou igualitari.

5. En el seu mitjà es tracten temes que afecten a la situació social i professional de les dones amb freqüència?

És un compromís personal que intento portar al meu programa però aquesta no és la tònica habitual. Tot i així, s'ha d'aconseguir no convertir 'la causa feminista' en un gueto.

6. Considera que a l'ambient del mitjà de comunicació pel qual treballa existeix discriminació o obstacles laborals per les dones?

Obstacles laborals, vull creure que no i jo no els he observat. La discriminació, és a vegades, més difícil d'objectivar però en certes actituds és molt palpable. Jo abans parlava en l'àmbit de la música, però en sectors com els esports, encara hi ha molt prejudici sobre els coneixements que en puguin tenir les dones.

7. Considera que al seu mitjà es paga més als homes que a les dones per la mateixa feina feta?

No, no és cert

8. La direcció de la secció on treballa, l'ostenta un home o una dona?

Un home

9. Per què creu que encara hi ha poques dones ocupant càrrecs de responsabilitat?

Perquè el món i, per descomptat, les empreses com a reflex del món, indiquen allò que passa també a la societat.

10. En algun moment de la seva carrera has ocupat un càrrec de responsabilitat?

Sí, no el tinc ja perquè hi vaig renunciar per motius estrictament d'interès laboral

11. En el mitjà on treballa es donen facilitats per conciliar la vida laboral amb la familiar?

Sí, força.

12. La maternitat es presenta com un obstacle en la teva carrera professional? Per què?

No m'ho plantejaria així. És una qüestió personal. Tot i així, és evident que les empreses no afavoreixen aquesta decisió.

13. Personalment, ha experimentat alguna situació de desigualtat o discriminació?

Tota dona en algun moment l'experimenta, a major o menor mesura.

Entrevista a Núria Casas

Edat: 28

Estat civil: Soltera

Tipus de contracte: Fix

Hores diàries que treballes: Més de 8 hores

Hores setmanals de temps lliure: 15 de dilluns a divendres

1. Breu descripció de la seva carrera professional:

Periodista. Vaig començar a la ràdio i televisió locals de Badalona i el diari BNS. Posteriorment al departament de premsa de la Plataforma ProSeleccions Esportives Catalanes. I al Fricandó matiner de Rac105 durant 5 anys compaginant tertúlies esportives a Ràdio4, Efectivament i La Ronda. Actualment a 8aldia i col·laborant al Diari Ara puntualment. Acabo de publicar la meva primera novel·la #EnPauMhaDeixat.

2. Creu que encara existeixen estereotips en els mitjans?

Sí. A nivell de diferenciació per sexes, edats i tipus de mitjà o criteri editorial on treballem.

3. Quins reptes creu que han d'afrontar les dones que es dediquen, o que volen dedicar-se, a la televisió?

El repte de demostrar més que els homes. Sense caure en reivindicacions feministes, hi ha unes premisses pejoratives prèvies que ja et venen donades pel fet de ser dones. Malgrat això, el recolzament i el "companyerisme" dels altres periodistes és igual.

4. A la redacció del seu mitjà hi ha més homes que dones?

Al revés, més dones que homes malgrat que remarco que no es tracta d'una redacció únicament esportiva.

5. En el seu mitjà es tracten temes que afecten a la situació social i professional de les dones amb freqüència?

Sí però d'una forma puntual o lligada a esdeveniments i dates simbòliques, acaba sent un tema "recurrent".

6. Considera que l'ambient del mitjà de comunicació pel qual treballa existeix discriminació o obstacles laborals per les dones?

Gens ni mica. I el mèrit per sobre de tot es deu al seu màxim responsable, el periodista Josep Cuní.

7. S'ha trobat amb problemes o impediments per aconseguir treballar a la secció d'esports?

Cap, crec que és un sector buit de presència femenina i si demostres aptituds és un perfil "més sol·licitat".

8. Considera que al seu mitjà es paga més als homes que a les dones per la mateixa feina feta?

Ho desconec però crec que és una tendència general, no únicament dels mitjans específics o professions.

9. La direcció de la secció on treballa, l'ostenta un home o una dona?

Un home, Dario Porras.

10. Per què creu que encara hi ha poques dones ocupant càrrecs de responsabilitat?

Per llegat i tradició històrica, pels cànons marcats i que ens marquem les pròpies dones. La meva gran alegria seria veure un dia una dona retransmetent i portant la veu d'un partit de futbol.

11. En algun moment de la seva carrera ha ocupat un càrrec de responsabilitat?

Sí. Actualment dirigeixo i produeixo un programa de cuina Tornemi! a Teleb

12. En el mitjà on treballa es donen facilitats per conciliar la vida laboral amb la familiar?

Crec que en la mesura que es pot sí. La feina de periodista però, cal recordar que no té horaris.

13. La maternitat es presenta com un obstacle en la seva carrera professional? Per què?

Ara mateix sí. Em fa molta il·lusió ser mare en un futur però ara mateix no tinc ganes ni disponibilitat. És impossible assolir objectius professionals amb ser mare ara mateix.

14. Personalment, ha experimentat alguna situació de desigualtat o discriminació?

Personalment moltes vegades i amb comentaris i mirades despectives. Insisteixo però que em sento molt respectada pel conjunt dels meus companys de professió.

